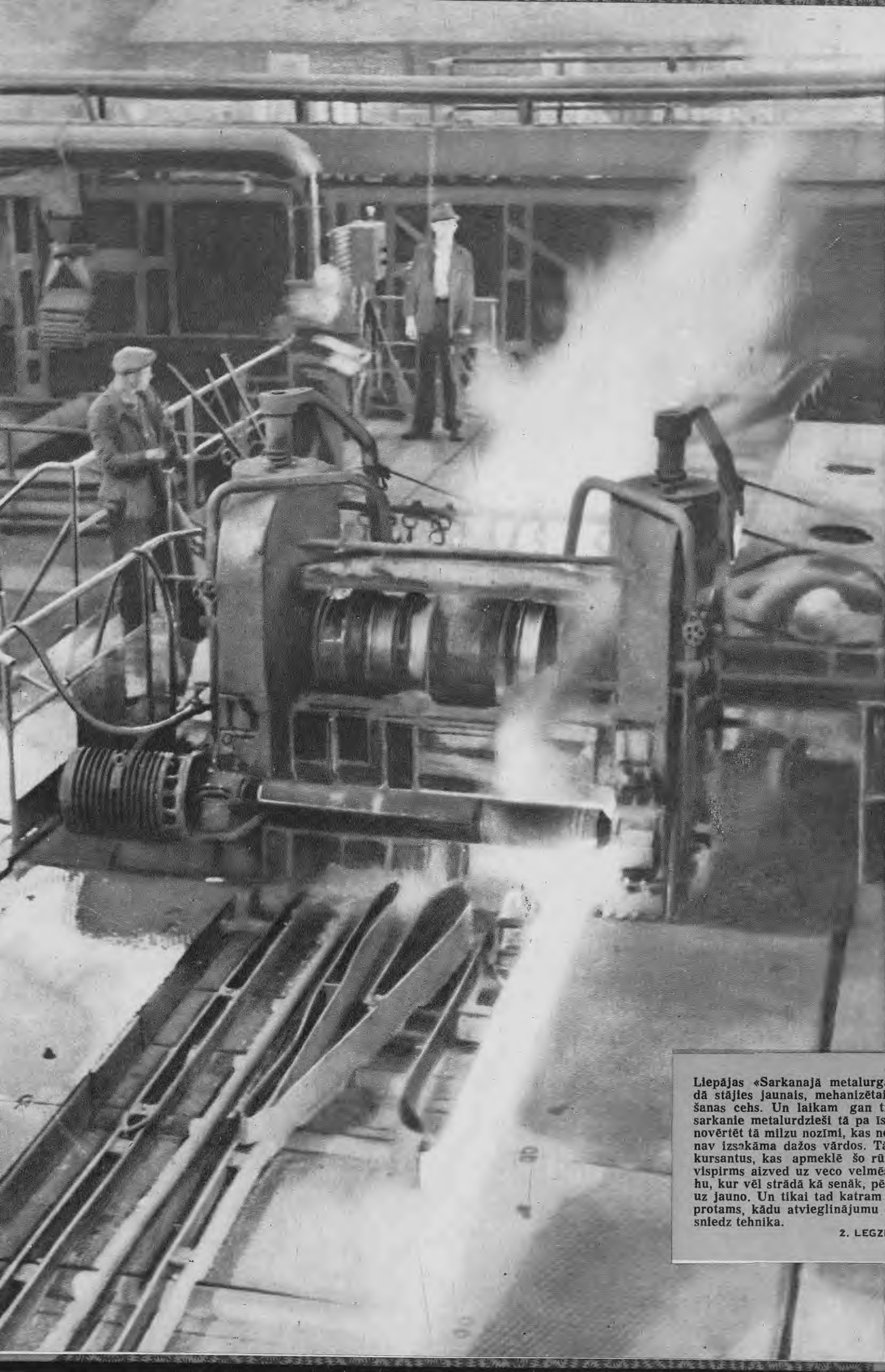

LENINA PARTIJAS PACELTS UN NEŠTS
OKTOBRA KAROGS PĀR PASAULI PLEŠTS
BRIVĪBAS KAROGU PRIEKŠGALĀ TRAUČ
TĪNĀ PAR ČILVEČES LAIMI MŪS SAUC

Vāka pirmajā lappusē
G. KORZEVS. (Maskava) «KAROGA PACELEJS». Cen-
trālā daļā no triptiņa «Komunisti». Eļļa.

NO KPFSR MAKSĻINIEKU DARBU
IZSTADES «PADOMJU KRIEVIJA».

Liepājas «Sarkanajā metalurgā» ierindā stājies jaunais, mehanizētais velmēšanas cehs. Un laikam gan tikai paši sarkanie metalurdzieši tā pa istam spēj novērtēt tā milzu nozīmi, kas nepavisam nav izsakāma dažos vārdos. Tāpēc ekskursantus, kas apmeklē šo rūpnīcu, te vispirms aizved uz veco velmēšanas cehu, kur vēl strādā kā senāk, pēc tam — uz jauno. Un tikai tad katram kļūst saprotams, kādu atvieglinājumu cilvēkam sniedz tehnika.

Z. LEGZDIŅA foto

Zvaigzne

SABIEDRISKI POLITISKS UN LITERĀRI
MAKSLINIECISKS ILUSTRĒTS ŽURNĀLS
IZNĀK 11. GADU, DIVAS REIZES MĒNESI.
Nr. 21 (247) 1960. GADA 5. NOVEMBRI.

Patīkami un priecīgi ir
apzināties, ka padomju
tauta — dižā jaunās,
komunistiskās pasaules
cēlāja — savas mīlotās
komunistu partijas vadībā
guvusi izcilus panākumus.

Uzticīgi visu uzvarošajai
marksisma-ļeņinisma mācībai,
mēs droši ejam uz priekšu,
un nav tāda spēka pasaulē,
kas spētu apturēt šo tautu
virzīšanos uz gaišo mērķi.

Lai dzīvo mūsu ļeņiniskā
Komunistiskā partija —
komunisma celtniecības
iedvesmotāja un organizētāja!

No biedra N. Hruščova runas
Maskavas darbaļaužu 1960. gada
20. oktobra mītiņā par padomju
delegācijas darbu ANO Ģenerālās
Asamblejas XV sesijā.

Liela laiks

Jiedonis Purvs

Mēs zemeslodes nākamības balsts:
Ar katru dienu augot varenāka,
Pa ceļu, kuru tautām Ļeņins sāka,
Iet milzu soļiem kalnup Padomjuvalsts.

Pār zemju zemēm pārskan mūsu balss,
Un mirgo zvaigzne sarkanā kā hāka:
Ik tautai brīvība zem saules sākas,
Un tās neviens vairs važās neiekals!

Un ceļas ļaudis, naidis ko kopā klāvis:
— Nu diezgan vergots, pieliek ceļos krist
Un pateikties par badu, postu, nāvi,

Jā pašu rokās spēks un laime — otss!
Mums brīvo tautu saimē lenākt jāvis
Tas lielais laiks, ko apmīdž Oktobris.

Kad esi skaistāka...

Kārlis Kālnietis

Kad esi skaistāka,
Tu — padomjzeme mana,
Kad ķirši, ābeles
Vai līepas tvanot zied,
Kad vēji tirumos
Ar zelta vārpām zvana,
Vai sarmas kristalos
Balts ziemas klusums dzied,

To pateikt nevaru,
Tik jātu,
ka ik soli
Liels skaistums savīļņo
Un sirdī gūstā tur.
Pār katru dienu šē
Gaišs prieks man pāri nolist —
Jā, zemes skaistākas
par tevi

nav
nekur.

Latv. PRR Valsts bibliotēka

Spēka pilnie rudzu asni

Kārlis Kālnietis

Spēka pilnie rudzu asni,
Bēzros rudens sagša aužas,
Aiziet putni — ziemu jaušot,
Zāle vist un zemei glaužas,
Jūs vien droši ceļu laužat —
Spēka pilnie rudzu asni.

Jūs kad tirumā es raugu —
Priekā skumjām pāri augu,
Spēka pilnie rudzu asni.

Slava jūsu drosmei, spītam —
Stāties pretī sālnas ritam,
Sniegputenim — vētras dzītam,
Spēka pilnie rudzu asni.

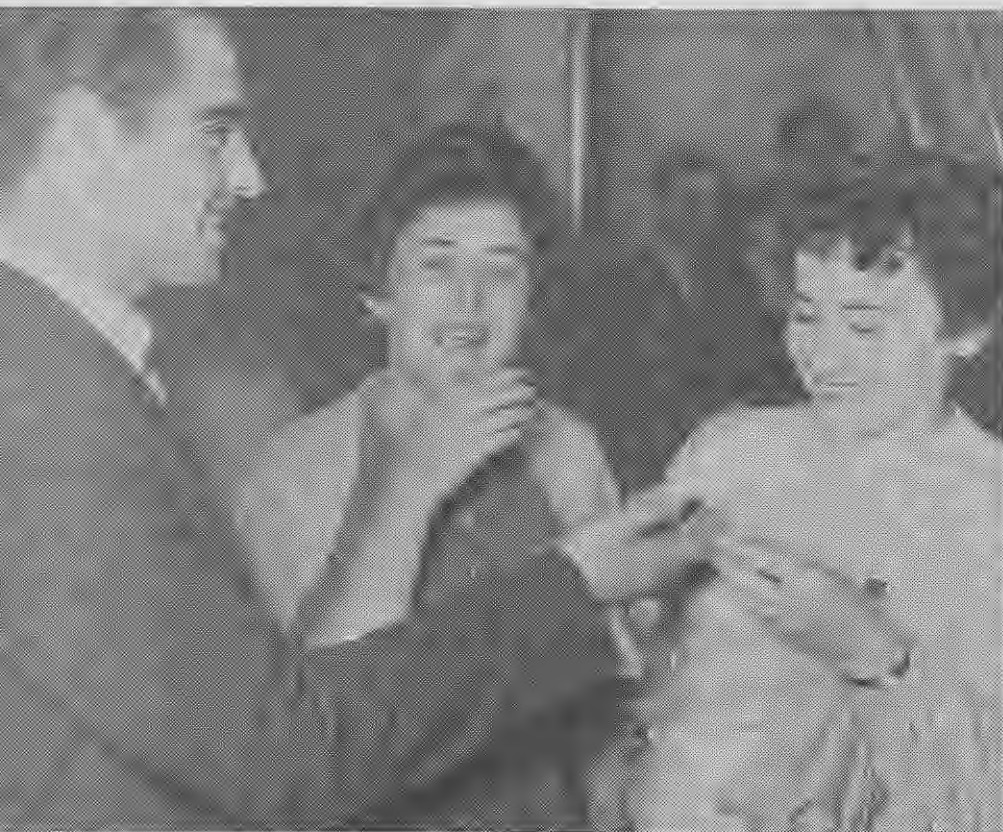
Drošu sirdi, gaišu seju
Mierīgs ziemai pretī eju
Prom pa rudens zelta lēju,
Līdzī nesot jaunu dzeju —
Spēka pilnie rudzu asni.

Nēģeru strādnieki V. Klarks (no kreisās), K. Koginss (labajā pusē) un V. Klarka meita Holda (centrā) viesos pie N. Hruščova Mjorinā. Šie amerikāņu strādnieki pastāstīja N. Hruščovam par nēģeru grūtajiem dzīves apstākļiem Amerikas Savienotajās Valstīs.

Foto no žurnāla «Ogoņok»

Krustpils cukurfabrikā, protams, jānogaršo cukurs. Un Erevānas strādnieks Sarkiss Nubaravadžarjans ir pārliecināts, ka tas ir pat saldāks par viņa dzimtenes vīnogām.

J. BREŽGA teksts
J. STURMAŅA foto

O, CIK MOSU REPUBLIKAS JAUNATNEI DAUDZ DRAUGU VISA PADOMJU DZIMTENĒ, ZINĀJĀM JAU SEN. DRAUGU ROKAS NĀCA TALKĀ DZIEDĒT KARA CIRSTĀS BRUCES, PALIDZEJA IERIKOT JAUNUS, MODERNUS RŪPNIECĪBAS UZŅĒMUMUS, LĀVA ATRAST DZĪVĀKU STRĀVOJUMU KOMJAUNATNES DARBĀ UN DAUDZAS CITĀS DZĪVES NOZĀRES.

BET LATVIJAS KOMJAUNATNES JUBILEJAS SVINĪBAS, ATZĪMEJOT 20. GADADIENU KOPS IEKĻAUSĀNĀS VĒLĒS RINDAS, AR DAUDZIEM CITU REPUBLIKU JAUNĪSIEM VAREJĀM IEPAZĪTIES PERSONĪGI — GANDRĪZ VISU REPUBLIKU UN VAIRĀKU APGABĀLU DELEGĀCIJAS PIEDĀLIJAS DRAUDZĪBAS NEDEĻAS SARIKOJUMOS.

BROCĒNU CEMENTA RAZOTĀJS ATRĀDA SIRSNĪGU VALODU AR TURKMĒNIJAS NAFTINIEKU, DAUGAVPILS CELTNIĒKS AR EREVĀNAS AUTOMASĪNU BUVĒTĀJU, KIJEVAS KONSERVĀTORIJAS STUDENTE AR SMĪLTENES SKOLNIECI.

DAUDZĀJOS TĪKSĀNĀS VAKAROS RĪGĀ, KRUSTPILĪ, DAUGAVPILĪ, ALUKSNĒ, TALSOS UN CITURDZĪMĀ JAUNAS DRAUDZĪBAS, VĒSI STĀSTĪJA PAR SAVĀM REPUBLIKĀM UN VĒRĪGI SKATĪJĀS MOSU JAUNATNES SASNĒGUMOS. UN NAV SAUBU, KA SI DRAUDZĪBA, KAS AUG JO DIENAS JO DZĪLĀKA, BŪS LIELS PALĪGS MOSU JAUNATNES LIELO UZDEVUMU VEIKSĀNĀ.

DRAUDZĪBA!

— Zinu jūsu tautas instrumentu kokli! — Kazahijas PSB Gurjevas mūzikas skolas skolotājs Bordaks Ržahanovs var pastāstīt Rīgas 6. vidusskolas skolniecēm Irēnai Sillijai un Dīnai Vaiivarei.

Daudz interesanta brālīgo republiku komjaunieši redzēja Daugavpils rajona lauksaimniecības izstādē. Pilsētas komjaunatnes komitejas sekretāram b. Ostrim nākas atbildēt uz daudziem jautājumiem.

— Pūt, vējiņi, dzen lai viņi! —

ar šo latviešu valodā izpildīto dziesmu daudzus mūsu republikas jaudis iepriecināja Baku konservatorijas students Muslīms Magomajevs. Astoņpadsmit gadus vecā studenta spēcīgajā balsī ar interesi klausās arī paši azerbaidžānieši.

Padomju Latvijas mākslinieku V kongress

Skats Latvijas PSR mākslinieku V kongresa sēžu zālē.

NO 24. LĪDZ 26. OKTOBRIM RĪGĀ NOTIKA PADOMJU LATVIJAS MAKSLINIEKU V KONGRESS, KURĀ AĻSPRIEDA TEĻOTAJĀS MAKSĻAS TALĀKĀS ATTISTI-BAS AKTUĀĻOS ĻAUTĀJUMUS.

Attēla pa kreisi — Baltkrievijas mākslinieku pārstāvis skulptors Z. Azgurs, Padomju Latvijas mākslinieku savienības valdes priekšsēdētājs L. Svemps, atbildīgais sekretārs M. Ivanovs un Latvijas Valsts mākslas akadēmijas rektors O. Skulme.

Jaunuzceltais mākslinieku nams Rīgā, Komjaunatnes krastmalā.

Attēla pa labi — Tautas mākslinieks T. Zaiķalns (no kreisās) un gleznotājs K. Ubāns kongresa sēžu starpbrīdī.

D. GEDZUNA un L. BĻODNIEKA foto

Rīdzinieki sveic revolucionārās Kubas māksliniekus

Katrs padomju cilvēks ar dziņu interesi seko notikumiem Kubā, tā pēc arī tikšanās ar Kubas baleta māksliniekdem š. g. oktobra beigās bija priecīgs un gaidīts notikums kā rīdziniekiem, baleta mākslas mīļotājiem, tā arī tālājiem viesiem.

Attēlos pa kreisi un uz leju redzami Kubas baleta mākslinieki ar ziediem sagaidītāju vidū Rīgas stacijā.

Z. LEGZDIŅA un J. ZAUERA foto

JONS AVIZJUS,
Lietuviešu rakstnieks

Stāsts

M. Vitoliņa zīm.

Soseja beidzas, Autobuss palēnina gaitu un brauca pa akmeņiem bruģētu pilsētas ielu. Ģarām aizslidēja vairākas lauku tipa vienstāva mājas, kas bija pieklāvušas pie balti krāsotas dēļu sētas, tad augstu pilnas ābeles, ķiršu dārzs, leknas apīņu vītnes. Pa mājiņu starpu zemū ielejā pazibēja upes sudraba josta. Un tajā pašā mirklī tā atkal paslēpās aiz augstu krūmu sienas. Tikai caur zaļganajām lapām gluži kā caur izdilušu adījumu spīdēja dzidri ūdens ielāpiņi...

Autobuss iegriezās kādā ieliņā un apstājās.
— Nu, draugi, — iesaucās konduktors, neliela auguma pavecs resnītis, — Esam sasnieguši maršruta pusceļu. Izkāpiet, atpūties. Jādomā, esat dūšīgi kratīti... Seit ir tāda ciešama ēdniecība. Atbalstiet vietējo tirdzniecību. Bet pēc četrdesmit minūtem maršēsim tālāk.

Šis vecais un plāpīgais Lietuvas ceļu vilks bija dzīvespriecīgs cilvēks. Kamēr viņš, iepazīstinādams pasažierus ar šo skaisto pilsētiņu, pabeidza savu garo monologu, autobuss kļuva pavisam tukšs, bet vairākums manīgāko pasažieru paguva sasniegt norādītās vietas.

Anatolijs Stoļetovs paskatījās apkārt; paraudzījās uz divstāvu māju, pie kuras stāvēja autobuss, uz vecas kastaņas galotni; vēlreiz pārļauda skatienu ieliņai un pēkšņi klusi iesmējās.

— Ai, kāds jaukumiņš!... — viņš jūsmīgi iesaucās un kāri ieelpoja reibinošo zaļumu smaržu. — Ir vērts dzīvot pasaulē, lai pieredzētu kaut vienu tādu dienu.

Ar piekrišanas smaids pievienojos biedra vārdiem.
— Skaista ir jūsu zeme, — viņš piebilda lietuviski ar stipri manāmu krievu akcentu.

Manas krūtīs sasildīja patīkamas jūtas, kas ir tuvas katram cilvēkam, kurš nav zaudējis cieņu pret savu ģimeni, dzimto valodu un zemi, uz kuras pirmo reizi balstījušas zidaiņa kājiņas, meklējot līdzsvāra noslēpumu.

— Jā, skaists stūrītis, — biju viens prātis ar Anatoliju Petroviču, ņemdam viņu zem rokas. — Vienu reizi šeit esmu bijis. Mazliet pastaigāsimies. Jūs, miļo biedri, redzēsiet, ka šis zemes ielāpiņš tiešām ir pelnījis uzslavu.

Ja mūsu paziņanos mēritu no laika viedokļa, tad man nebūtu tiesību uz Anatolija Petroviča draudzību: mēs iepazīnāties autobusa tikai pirms dažām stundām. Taču Stoļetovs bija viens no tiem vaļsirdīgajiem un labsirdīgajiem cilvēkiem, kuru vidū uzreiz jūties gluži kā vecu draugu sabiedrībā. Jau aizsāktās sarunas pirmajā minūtē mēs uzrunājām viens otru vārdā un tēva vārdā, nākamajā minūtē viens otram atklājām sava aroda noslēpumus, bet pēc divām piestātnēm vaļsirdīgi stāstījām nākotnes plānus. Dabūju zināt, ka Anatolijs Petrovičs ir inženieris, jau otro gadu dzīvo mūsu republikā un tagad brauc uz Iljiča kolhozu, kur montēs hidroelektrostacijas turbinas.

— Jūs, Jon Kazimirovič, šeit esat saimnieks, — viņš sacīja, draudzīgi paspiedis manu elkoni. — Vediet. Cienāriet viesi ar Lietuvas dabas skaistumu.

Abi devāmies pa ielu. Pēc kādiem pāris desmit soļiem ceļu aizsprostoja biezi krūmi.

— Aklā ieliņa, — Anatolijs Petrovičs bija vilies. — Labāk iesim uz otru pusi, pie upes.

Klusēdams pašķīru krūmus. Stoļetovs man paklausīgi sekoja. Vēl kādi soļi, un koki kļuva retāki. Mums atkal uzlīja karsti saules stari.

Anatolijs Petrovičs aiz priekiem iesaucās «ai»: zemū ielejā, biezu krūmu vainagā ieskaits, pie mūsu kājām gulēja ezera ovāls. Priedes, egles, bērzi, oši, lazdas un daudzi citi koki cieši savijuši zarus, kuros rotalājās simtiem zaļās krāsas nianšu. Bet mierīgajā ūdens virsmā gluži kā spogulī bija redzamas šī sarežģītā auduma kontūras. Gan ezera dzidrā acs, gan koki, gan meldru zīmējums — viss šķita tik tuvu, ka varēja just pat vēso drēgnuma elpu, kam bija prieku un dūņu sajaukuma smarža. Likās, pietiek noliekties, izstiept roku no kraujas, uz kuras tagad stāvējām, un mūsu pirksti skars vainagu, ko nezinākas tur nosviedis.

Mūsu sajūsmu iztraucēja soļi.

Aši atskatījās.

Aiz muguras stāvēja vīrietis un sieviete. Viņš — liela auguma, izdēdējis vīrs ar slimības izmocītu seju. Viņa — vidēja auguma, resna sieviete ar apaļiem vaigiem, lielām, šaudīgām acīm, kurās atspoguļojās vaļsirdīgs un labsirdīgs raksturs.

— Ā, veci paziņas! — Anatolijs Petrovičs laipni izteica izbrīnu lauzītā lietuviešu valodā. — Lūdzam, lūdzam kompānijā.

Tiešām, tie bija mūsu ceļabiedri. Autobusā mēģinājām uzsākt sarunu, bet viņi sēdēja priekšā, ar mugurām pret mums. Vecis acīm redzot bija nervozs, kautrējās no cilvēkiem un par katru skaļāku vārdu sievai deva dunku sānos. Tomēr viņa paguva izstāstīt, ka atgriezies slimnīcā. Viņas vīrs Marcis, šis izkaltušais dēlis, esot mūžīgs slimnieks. Pasargi dievs, cik daudz ir rūpestu un cik izdevumu! Nevar pat iedomāties. Bet bijis spēcīgs kā ozols. Ja gājis lauzties, bez elpas atvilkšanas visu apvidu nolīcis uz lāpstipām.

— Jā gan, no visiem viedokļiem laba vīfīna, — sieviete sacīja, raudzīdamās, kur apsēties. — Tepat ūdens, paēna un, ja dievs dos, arī vējiņš uzpūtīs. — Viņa nolika groziņu un kautrīgi uzrunāja mūs:

— Kā ir, biedri?... Varbūt mēs tiešām... iztraucējam?...

— Neraizējieties, māmuj, — Anatolijs Petrovičs pasmējās. — Mēs mēsam nākuši mīlāties...

Viņa Stoļetovu apveltīja ar mātes smaidu un steidzīgi sāka izsainot groziņu. Saimnieces veiklās rokas uz zāles izklāja baltu lakatiņu, ko lūdaļ sedza daudzi ēdieni: olas, trauciņš sviesta, siers, vārīts zāvēlas krūts gabals, glāze medus, pusklaipts rudzu maizes.

Vecais Marcis tai laikā sēdēja puszviļus, ar elkoni atbalstījies pret zemi, un skatījās uz ezeru. Reizi pa reizei viņš izstiepa garo, dzeltenām grumbu rievām izvagoto kaklu, un pēc katras tādas kustības no viņa krūtīm izlauzās sauss kāss.

— Tagad lūdzam visus pie galda, — sieviete sacīja un rādīja uz lakatiņu. — Ničevo, ničevo... Pažalūista. Ugastīm, čem bagatī... — viņa steigšus piebilda lauzītā krievu valodā.

Anatolijs Petrovičs samulsis paraudzījās uz mani. Bet es tai brīdī slepus vēroju slimnieku, kas vienaldzīgi lūkojās kaut kur tālē un ar labo roku mehāniski glāstīja zāli.

Viņa atkārtoja savu lūgumu.

— Paldies. Nodarīsim pārestību, — aiz pieklājības steidzot atbildēt, — jums ir slimnieks...

— Ak, jūs baidāties... — viņa nopūtās. — Tas nu gan veltīgi. Taču ne uz turieni, bet no turienes braucam.

— Ko jūs! — Anatolijs Petrovičs, saprātis saimnieces pārmetumu, iesaucās. — Mēs labprāt pusdienosim kopā. — Viņš pavilka mani aiz piederknes.

— Jūs pārpratāt mani, — es taisnojos, iekārtodamies pie «galda». — Gribeju tikai sacīt, ka jums varbūt ir tāls ceļš, bet mēs visu notiesāsim. Neatliks vairs slimniekam...

— Pietiks, — sieviete atbildēja un pastūma mums katram pa oļai. — Mēs izkāpsim Buknišķēs. Bet Buknišķēs no ezera ir tikai divdesmit kilometru. Arī slimnieks nav tik vārgs kā izskatās. — Viņa uzmundrinoši paglaudīja Marča celi. — Slimības nav ko baidīties. Slimība nav nelikumis. Neviens to neiemanto no laba prāta. Slimība pati piekēras. Sameklē cilvēkā visvājāko vietu, iegrauzas kā tārpis riekstā, un mēģini, ja gribi, nepārkodis to dabūt laukā. — Viņa iedeva vīram maizes rīku ar biezu sviesta kārtu. — Bet, ja cilvēks ir stingrāk būvēts, lūk, tā kā mans vecis, tad slimībai palīdz nelaime. Slimības visbiežāk arī sākas ar nelaimi...

Vecis iekasējās un pašķīleja uz mums.

— Tagad viņa iesāks, ai, iesāks, — viņš nopurdēja un pagriežas uz otriem sāniem. — Neapturēsi.

— Bet nelaime nāk tāpat nelūgta, — viņa turpināja, it kā nebūtu dzirdējusi vīra piezīmi. — Vai viņus kāds toreiz aicināja? Varbūt kungji, varbūt budži, tikai ne mēs. Mēs — trūcīgi cilvēki. Mums padomju vara deva zemi, zirgu, gotiņu. Mēs tikko bijām iesākuši pienācīgi dzīvot. Bet viņi uzklupa kā siseņu mākonis. Mutes līdz ausīm, acis izvalbītas, piederknes uzrotītas virs elkoniem. Buter, ajer, milk, spēk!... Visu viņiem dod. Ja ne — blyvkš pa pieri. Ists laupītāju karaspēks. Viņu dēļ arī mūsējais nelaikā savārga...

Sieviete smagi nopūtās un aplusa. Viņas labsirdīgā seja tagad bija barga, acis zibsnīja niknuma liesmiņās. Britiņu viņa kaut ko saspringti domāja.

— Un kā ar vīru? — arodnieciskas ziņkāres kairināts, pārtraucu nepatīkamo klusumu. — Vai bija aizveduši uz Vāciju?

Vecis nelaipni palūreja uz mani. Skaids, ka viņam nepatika mans jautājums.

— Nē, — sieviete steigšus atrauca. — Tas ir garš stāsts... Kušaj, kušaj, sinočik... — viņa pēkšņi sakustējās, jo ievēroja, ka Anatolijs Petrovičs pabeidzis oļu. — Vot, grudinka, sir, maslo... — Te acīm redzot izsīka krievu vārdu krājums, un viņa uzrunāja mani lietuviski: — Jūs esat mūsu tautietis. Palīdziet saimniekot. Apkalpojiet ciemiņu.

Anatolijs Petrovičs draiski pasmaidīja.

— Kāds nu es ciemiņš? — viņš jokoja un sniedzās pēc maizes. — Jūsu zemē neesmu nekāds pirmziemnieks.

(Nobelīgums 18. un 19. lpp.)

Sveiciens pa pudeļu pastu

Muzeja darbinieka piezīmes

Pagātnes klasiskajā piedzīvojumu romāna gandrīz vai obligāts atribūts ir pudeļu pasts: viņos peldošā aizkorķēta pudele romāna varonis atrod zīmīti ar satraucošu vēsti par vētrā bojā gājušu kuģi, par pirātu uzbrukumumu, par neatklātu noziegumu vai apslēptu mantu...

Ne vienmēr šie romāna notikumi bija izdomāti — laikmetā, kad vēl nepazīna telegrafu un radio, jūras braucējiem jau tik vien arī bija kā pudeļu pasts, ar kuru varēja ziņot par savu likteni, ja nelaime bija uzbrukusi tālu selgā.

— Jā, tas bija toreiz, — lasītājs teiks. — Šodien, kad modernā tehnika saīsinājusi attālumus un satuvinājusi kontinentus, laikam gan neviens vairs nesaņem pudeļu pasta noslēpumainos sūtījumus!

Mēs, muzeja darbinieki, šādām domām nevaram pievienoties, jo paši esam saņēmuši sveicienus pa pudeļu pastu, nedodoties pēc tēm ne svešās jūras, ne arī tālos krastos.

Lai atļautu man šeit par tiem pavēstīt. Tas būs stāsts par trim sveicieniem pa pudeļu pastu.

Pirmais sveiciens

Lai lasītājs man piedod, ja sagādāšu viņam vilšanās, bet manā stāstījumā nebūs ne vētras sabangota okeāna, nebūs arī vilņos vientuļi lēkājušas pudeles un devītā vilņa, kas to izšļakstī tālā krastā. Dzīve, lielais un nepārspējamais režisors, prot inscenēt savas lugas bez klīdzošas eksotikas. Dzīves patiesība ir vienmēr daudz vienkāršāka par romānista iztēli, un tieši tāpēc dzīvē viss norisinās jo pārsteidzošāk.

Sāksim ar tik necilū notikumu kā mājas kapitālremontu. Jā, visparastāko kapitālremontu, kas notika pirms kādiem pieciem gadiem Rīgā, Kirova ielā 103.

Viss norisinājās kā parasti — meistari izlauza grīdas, sienas, sētā un dzīvokļos auga grūžu kaudzes. Arī 11. dzīvoklī todien bija ieradušies meistari, lai pārmūrētu veco istabas krāsni, kas vairs nemaz negribēja sildīt. Glābdamies no putekļiem un kvēpiem, mājas ļaudis sabēga virtuvē, lāgu lāgiem ieklausīdamies kritošo podiņu troksnī.

Pēc kāda brīža darba troksņi pēkšņi apklusā. Ielīguši pauze pamudināja namamāti pa durvju spraugu sākt izlūkošanu. Viņa ieraudzīja meistarus tupam uz podiņu kaudzes un sirdīgi diskutējam par dažādu viņu marķu labumu un stiprumu. Rokās viņi turēja pudeļi, ko grozīja un apskatīja no visām pusēm. Skēršām pāri etiķetei bija lasāms: «Jamaika Rum», kas, kā zināms, ir visai stipra dzēriena apzīmējums.

Pudele izrādījās tukša... Strādnieki to bija atraduši krāsns pamatā, īpaši ierīkotā slēptuvē. Turpat tika atrasts pudeles korķis, jo siltumā sarūdzis, stiprais dzēriens jau sen bija izšāvis no pudeles.

Darba cilvēkam nav vajās ilgi apbrīnot tukšu pudeļu pat tad, ja tā atrasta krāsns pamatā. Plecus raustīdami, vīri iemeta to kārtā pie podiņu lauskām. Un tā arī pudeles noslēpums netiku atklāts, ja 11. dzīvokļa iemītnieku vidū negadītos studente, nākamā vēsturniece.

Divainais atradums jaunajā vēsturniecē pamodināja nākamās pētnieces priekšnojautu. Viņa pievēca pudeļu, lai to vēlreiz apskatītu.

Bet — kas tad tas? Kā to neviens nebija pamanījis! Pudeles izdabotajā dibenā taču iespiests salocīts papīrs! Uz papīra kaut kas rakstīts pusizdzisušiem burtiem!

Pudeļi un zīmīti steigšus aiznesa universitātes vēstures fakultātes docentam Arkādijam Fitunijam — vēstures avotu mācības pasniedzējam. Par interesanto atradumu docents paziņoja presē, bet pudeļi un zīmīti nodeva Revoluācijas muzejam.

Ar interesi mēs apskatījām nodzeltejušo papīra sloksni, ko vietām bija nobrūninājis pudeles saturs. Taču gaiši violetie rokkrasta burti, kaut arī jau stipri padzisuši, vēl vienmēr bija labi salasāmi.

Mūsu priekšā bija krievu valodā rakstīts pagārš dzejolis: «Studenta zvērests».

Sniedzam to universitātes filologu tulkojumā:

Tev zvēru, radītāj, kamēr vien sirds man krūtīs,

Es iešu dzimtās zemes laimei ceļu cirst
Kā pilsonis, ko senču tikums sūti.
Kas kvēlo dekabristu vārdus neaizmirst!
Es zvēru kalpot krievu zemes brīvei
Gan skalās pilsētās, gan klusos ciematos!
Es zvēru izsēt sēklu labai dzīvei
Gan krievu sauszemēs, gan ūdeņos!

Es zvēru tev, ka zināšanas gūšu
Par to, kas taisnība, kas mila, darbs un gods.
Bet tautā vienkāršajā, zvēru tev, ka būšu
Ar saviem darbiem vienmēr iemīļots!

Es zvēru tev, ka gara gaismu sešu,
Lai tautu nenomāktu it nekas.
Bet tumsas sējējus no zemes ļūnīdēšu
Un visus jaunos cara varmākas!

Pie revolucionārās pagrīdes literatūras pieradusi acs gaiši violetajā rakstā tūlīt pazina hektografisko tinti. Tātad — mums darīšana ar hektografētu izdevumu, ar proklamāciju.

Uzsaukuma lapīna bija parakstīta: «Nezināmais».

Tātad viss mīklains — gan izdevējs, gan izdošanas laiks. Kāpēc lapīna bija iespiesta pudeles dibenā un kopā ar pudeļu novietota krāsns pamatā?

Docents Fitunijs savā paziņojumā presē proklamāciju datēja ar pagājušā gadsimta astoņdesmito gadu vidu, par pieturas punktu izmantodams atrastās pudeles etiķeti!

Dzēriena ražotāja — firma Bertels — Rīgas, Maskavas un Parīzes izstādēs saņēmuši medaļas. Bet pēdējā medaļa (firmai piešķirta 1883. gadā!

No tā docents secināja, ka atrastā proklamācija attiecināma uz laiku pēc 1883. gada.

Arī mums tā likās.

«Studenta zvērestā» pēdējās rindkopās bija teikts, ka no zemes jāiznīdē «jaunie cara varmākas». Bet tās taču ir tipiskas astoņdesmito gadu narodņiku individuālā terora idejas! Mēs sākam jau zīlēt: kuram no mums zināmiem tālaika Rīgas studentu pulciņu dalībniekiem būtu varējusi piederēt šī proklamācija?

Zandarmērijas materiāli vēstīja, ka visu 1883. gadu toreizējā Rīgas politehnikumā sakarā ar nelegālās literatūras transporta iekrišanu notika plaši aresti. Vai mūsu proklamācijas izdevēji un slēpēji būtu meklējami viņu

vidū? Vai arī starp astoņdesmito gadu beigu pulciņu dalībniekiem?

Visvienkāršākie atrisinājumi vajadzības brīdī bieži neienāk prātā. Tā arī mēs tikai daudz vēlāk aizdomājāties līdz vienkāršai domai — pēc mājas grāmatas papēti, kas tad isti 80. gados dzīvojis Kirova ielā 103. nama 11. dzīvoklī.

Mājas grāmatu meklējot, kāds no arhīva darbiniekiem mums pajautāja.

— Kad tad isti tā māja uzcelta?

— Jā, patiešām, varbūt tā uzcelta daudz vēlāk?

Rīgas arhitektūras pārvaldes arhīvs uz šo mūsu jautājumu jau pēc minūtem piecām sniedza izsmelošu atbildi: minētais nams uzcelts laikā no 1898. līdz 1901. gadam.

Šī izziņa apgāza visus mūsu līdzšinējos pieņēmumus.

Bija skaidrs, ka pudele ar proklamāciju «Studenta zvērests» novietota 11. dzīvokļa krāsns pamatā ne agrāk par mūsu gadsimta sākumu. Līdz ar to varēja visai droši pieņemt, ka arī proklamācija attiecas uz šo laiku.

Izstudējot un salīdzinot pagājušā gadsimta beigu un mūsu gadsimta sākuma skolu un studējošās jaunatnes izdotos nelegālos izdevumus, mēs beidzot nonācām pie šādām atziņām: mums šeit ir darīšana ar kādu krievu vietējās revolucionārās jaunatnes pulciņa izdevumu, kas attiecināms uz Piekta gada priekšvakaru.

Cariskajā skolā un augstskolā, kur — kā toreiz mēdza teikt — «aizliegts bija viss, kas ar īpašu cirkulāru nebija izsludināts par atļautu», agri modās demokrātiskās jaunatnes protests pret patvaldības spaidiem. Nepārspilējot varam teikt, ka nebija tādas mācību iestādes, kur nebūtu jaunatnes slēpenu pulciņu. Šie pulciņi nevarēja nerasties, ja uz visnevainīgāko sanāksmi bija jāsanāk slēpus, ja pat atklāti nedrīkstēja kopīgi lasīt cenzūras atļautu grāmatu.

Daudzi no šiem pulciņiem bija iekļāvušies Rīgas skolēnu sociāldemokrātiskajā organizācijā, citi atradās zināmā saskarē ar šo organizāciju, taču visbiežāk šiem pulciņiem vēl nebija noteiktas politiskas programmas — tiem raksturīga romantiska jūsmā par brīvības ideāliem vispār. Pulciņš lasīja aizliegto literatūru, izdeva dumpīgus hektografētus žurnāliņus un proklamācijas. Pārļausot šodien šos izdevumus, prāts mums teiks, ka palaikam tajos daudz vientiesības, taču sirdi vienmēr sasildīs tālas paaudzes tīrā, jauneklīgā jūsmā, brīves un gaismas nevaldāmās alkas. Šāda pulciņa izdevums bija arī mūsu atrastā proklamācija.

Pilnīgi droši var teikt, ka to izdevuši Rīgas Politehniskā institūta studenti, jo Krievijas studentu nelegālajos izdevumos dzejolis proklamācija «Studenta zvērests» nav sastopams. Arī tas fakts, ka proklamācija atrasta Kirova ielas galā, apstiprina mūsu pieņēmuma pareizību, jo Kirova (toreiz Elizabetes) ielas posms starp dzelzceļa uzbūrumu un toreizējo Marijas ielu bija īsta studentu publika — gandrīz vai katrā dzīvoklī pa istabīnai bija izdota kādam studentam.

— Jā, bet kā gan proklamācija nokļuva pudeles dibenā un kopā ar pudeļu krāsns pamatā? — jūs jautāsiet. Mēs konstruējam savā iztēlē šādu ainu:

Nama Kirova ielā 103 vienpadsmitajā dzīvoklī mītošā studenta istabiņā (stu-

Rīgā, Kirova ielas 103. nama 11. dzīvokļa istabas krāsns pamatā atrastā pudele.

denta personība pagaidām nav noskaidrota, jo vecās mājas grāmatas nav atrastas) sanāk viņa biedri. Kopā viņi lasa proklamāciju «Studenta zvērests». Vārbūt viņu pulciņš izdevīs šo proklamāciju, vārbūt kāds no pulciņa biedriem to atradis iebāzļu savā studenta šineli institūta garderobē.

«Ez zvēru dzimtas zemes laimei ceļu cirst

kā pilsonis... kas kvēlo dekabristu vārdus neizmirst...» — viņi kļuva atkārtoti zvēresta vārdus.

Galdā parādās ruma pudele — svinīgajam brīdim tā liekas īsti piemērota.

Taču pudele toreiz netika iztukšota. — Nē, draugi, — kāds no jaunekļiem būs teicis, — lai glāzes šodien paliek sausas, Vārbūt jau rīt mūs dzīve sauks uz barikādēm, vārbūt parīt mēs šo zvērestu piepildīsim savām asinīm... Lai pataupām šo lāsi uzvaras stundai, kad šeit atkal sanāksim, lai pieminētu tos no mūsu vidus, kas, uzticīgi šodien do-

strādnieki sprieda. — Pudele būs saplīsusi, sienu spridzinot!

Cits saplaisājušajā sienā bija uzgājis vietu, kur pudele bijusi iemūrēta.

Viņi sanāca ap neparasto atradumu. Viņi saudzīgi attina papīra vīstokli — tā bija veca, maza formāta avīze. Papīrs laika gaitā bija kļuvis trausls, pieņēmis pelēcīgi brūnganu nokrāsu.

Avīze bija iespiesta gotu burtiem.

Puiši pa visiem kopā izburtoja avīzes virsrakstu: «Z i b n a»...

— Zihņa? ... Nu, kā tad, tā taču ir mūsu «Cīņa!» — kāds no puišiem atpapas. — Tikai ļoti veca, lūk, kur arī datums: 1906. g. 7. septembris.

Avīzes lapas atšķirot, no tās izslidēja zīmīte.

Strādnieki metās zīmīti pētīt. Lapa, pēc lielām rūtiņām spriežot, likās būt no pirmziemeņa skolas burtņīcas. Uz tās ar zīmuli bija uzvilkti neveikli burti. Zīmūļa raksts bija krietni izbalejis, mitruma tralpi izpletušies pa visu lapas kreiso malu, tā kā tekstā katras rindiņas sākums bija izdzisis.

Spridzinātājiem tā arī neizdevās izlasīt šo vēstuli. Taču par atradumu viņi pa tālruni paziņoja Revolūcijas muzejam. Mūsu pārstāvis nekavējoties izbrauca uz atraduma vietu, parunājās ar vīriem un pārveda viņu atrastos dokumentus.

Tā kā mūsu muzeja un arī citu dokumentu krātuvju fondos atradās vairāki nelegālas «Cīņas» 1906. gada septīta septembra numura eksemplāri, mūsu galvenā uzmanība bija pievērsta vēstulei:

— Ko gan gribējais pavēstīt nezināmais nosūtītājs?

Viņa vārdi mēs tā arī nenoskaidrojām, taču zinām, ka viņš 1906. gada beigās soda ekspedīciju laikā bija saglabājis sakarus ar nelegālo partijas organizāciju — par to liecināja vēstulei pievienotais «Cīņas» numurs.

Mēs stājāmies pie vēstules izburtošanas. Labi salasāms bija tikai virsraksts:

«Dokuments».

Tad otrai rindkopai trūka sākuma, taču tālāk varēja salasīt:

«... 6. oktobr es šito norakstu.»

— Rindas sākumā noteikti būs bijis gada skaitlis, — mēs spriedām. Tas varēja būt tikai 1906. gads — uz to norādīja klātpieliktās «Cīņas» datums.

1906. gads, revolūcijas apspiedēju atriebības orgānu gads Dobeles apvidū...

Barbariskā Dobeles apšaude no lauku lielgabaliem 1905. gada decembrī un tautas ievēlēto revolucionāro komiteju locekļu noslepkavošana bija tikai sākums. Tam sekoja lauka kara tiesas, nodedzinātās zemnieku sētas un garš to uzvārdi saraksts, par kuriem jāsaka: nošauts... nūmots... miris zem sodītāju pletnēm...

Pētīdami atrastā dokumenta keburainos burtus, mēs drīz vien nopratām, ka šeit runāts par 1906. gada traģiskajiem notikumiem Dobeles novadā.

Lūk, ko mēs beigu beigās saburtojām, izdzisušā un trūkstošā teksta vietas papildinādami ar mūsu minējumiem:

«Tas ir dokuments no revolūcijas laikmeta. Daudzi mūsu cīņas biedri tiek šauti un daži nokarti.

Arī es esmu no šītiem, kas no sodekspedīcijas aizķerts un arī dažādi mocīts uz āķiem un spīlēm.

Mēs šito rakstu lieiekam, lai to lasa, lai atceras pēc mums tās dienas.»

No vēstules pēdējā teikuma bija saglabājušās tikai kāda vārda beigas — burti «... bu» un kāds no frāzes pēdējiem vārdiem «... to-reizējie...?»

Ko gan gribējais jautāt nezināmais rakstītājs, pabeidzot savu vēstuli nākamībai?

Ļoti iespējams, ka vēstules pēdējais teikums bijis šāds:

«Vai atcerēsies, kā atdeva savu dzīvību to-reizējie cīnītāji?»

Un gribas atbildēt mūsu paaudzes vārdā:

— Jūs neesat aizmirsti, mēs atceramies jūs cīņas un ciešanas. Jūsu siržu kvēlo, cauri vēstures dūmiem un asinīm met gaišu atblāzmu arī uz mūsu ceļu. Un, pieminot Piekto gadu un tā nesējus, godinām arī Tevi, Nezināmais, kura sūlīto sveicienu mēs saņemam...

Trešais sveiciens

Trešais pudeļu pasta sūtījums līdz mums nonāca ar... divāna matraci! To atrada 1954. gada maijā, pārsienot veca matrača atsperes.

Tā bija maza pudelīte — tādās īsi pirms Tēvijas kara pie mums pārdeva «Nītras» veļas zilumu. Pudelītē bija iebāzta saritināta zīmīte. Uz tās krievu valodā rakstīts:

«Sveiciens biedriem no Latvijas bolševikiem. Mirsim, bet nepadosimies!»

Paraksta vietā pieci iniciāļi:

«N. F.», «N. V.», «O. G.», «J. P.», «J. S.»

Tas bija kādas pagrīdes grupiņas sveiciens. Iniciāļi uzvārdu vietā norādīja, ka rakstītāji baidījās sevi atklāt. Bija arī skaidrs, ka šīs rindas rakstītas briesmu brīdī: pagrīdniekiem laikam draudējais arests un viņi pirms darbības vietas pamešanas atstājuši, lūk, šo zīmīti. Pēc pudelītes spriežot, kā arī pēc sveiciena satura varēja droši pieņemt, ka tas rakstīts hitleriskās okupācijas laikā. Tāpat nebija šaubu, ka tā autori bija mūsu republikas iedzīvotāji — viņi taču sauca sevi par «Latvijas bolševikiem».

Atlika noskaidrot, kur divāns atradies okupācijas laikā, lai uzzinātu ko sīkāk par drosmīgo pagrīdnieku likteni.

Mēs devāmies ciemos pie divāna īpašnieka. Viņš dzīvoja Priedainē.

— Divānu? Ak, tas jau tik sen? Es to legu-vu Mellužos, Vasaras ielā.

Braucām uz Mellužiem aprunāties. Bet velti. No uzzinātā mēs izlobījām vienīgi to, ka divāns 1944. gada vasarā ceļojis vai nu no Kalnciema vai pat no Baldones. Visi mūsu tālākie meklējumi palika bez sekmēm.

Kas bija šie drošie cīnītāji, kuri no okupācijas tumsas sveica atbrīvotājus?

Kāds viņu liktenis?

Vārbūt viņi cauršautām krūtīm guļ kādā no nezināmajiem kapiem?

Vārbūt viņi dzīvi, lasa mūsu stāstu un atsauksies?

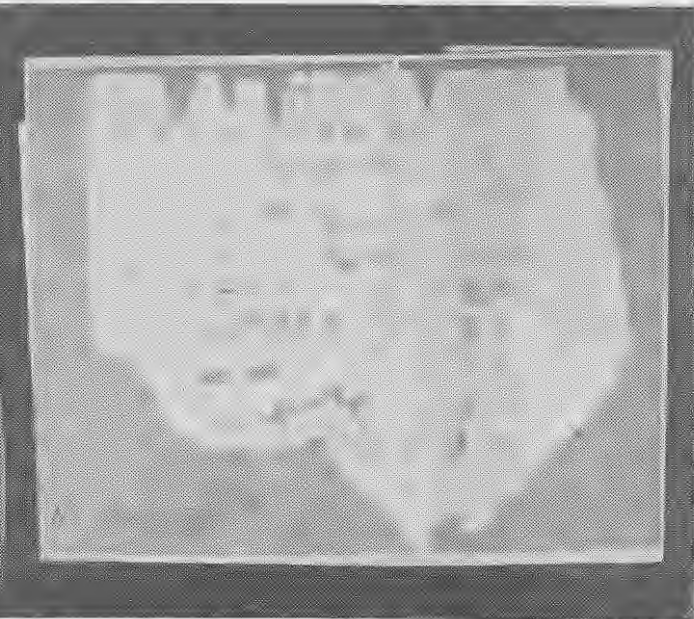
Vārbūt...

Tāds bija trešais sveiciens no tālām cīņu dienām.

Mūsu stāsts ar to arī ir galā — stāsts par trim sveicieniem pa pudeļu pastu, kurus lai ka bangas nejausi izskaloja mūsu krastā.

M. VESTERMANIS.

LPSR Revolūcijas muzeja nodalas vadītājs

Pudele un zīmīte, kas atrasti divāna matracī Priedainē.

V. Voltmana foto.

tajām zvērestam, būs atdevuši savas dzīvības par tautas lietu!

Tā arī izdarīja. Ruma pudeles izdabtajā dienā iespieda salocīto proklamāciju «Studenta zvērests» un novietoja to meistarīgi ierīkotajā paslēptuvē krāsns pamatā...

Šodien zinām — viņi tā arī vairs nesapulcējās šajā istabā, lai svinētu revolūcijas uzvaru. Vārbūt daļu no viņiem izklīdināja Pirmās tautas revolūcijas lielā vētra, bet citus pasaules kara negaisi...

To nezinām. Taču vecās audzes kvēlo jaunības sveicienu mēs bijīgi saņemam, lai to nestu tālāk paaudžu mūžīgajā stafetē...

Tas bija stāsts par pirmo sveicienu pa pudeļu pastu.

Otrais sveiciens

Tas notika 1956. gada septītajā septembrī...

Novāca karā nopostīto ēku drupas.

Nozīmētājās vietās drīz atskanēja sprādzieni un pacēlās putekļu stabi. Kad dūmi izklīda, vīri devās novākt lūžņus.

Kas gan šādās, jau sen izdegušās krāsmatās nav atrodams: saplēsti trauki, nolietoti darba rīki, pat dažādi papīri, kas nez kā pratuši spītēt uguns varai...

— Lūk, papīra vīstoklītis! — kāds no vīriem brīnījās, atrazdams to no laukakmeņiem mūrētā sienā.

Vīstoklim visapkārt bija saplēstas pudeles lauskas.

— Papīrs laikam atradies stikla pudelē —

Veimārā

Veimāra, Veimāra — Sillers un Ģēte,
gadsimti tāli, šķiet, parkos vēl klīst.
Liekas, pat sirmgalvi dzejniekus pēta,
liekas, pat zēni pie klasiķiem svīst:

Parādīs katrs jums, Ģēte kur gājis,
kur viņš ar Sarloti saticies maigs;
pastāstīs katrs, kā dzejniekiem klājies,
kāds bijis Ģētes, kāds Sillera vaigs.

Pastāstīs katrs, kā diženos draugus
tirdzījis nemiers un trauksmainais prāts,
kā viņi jutuši jaunaudzes augam,
kā viņu domās ir dedzis kā sārts ...

Veimāra, Veimāra — Buhenalde —
visas cilvēces negods un kauns!
«Jaunā Eiropa» sāka tur valdīt
gluži kā murgs kaut kāds zvēriski jauns ...

Cilvēku ādas tur miecēja ... šuva ...
Jedem dās seine — bij nirdzīgi teikts ...
— Vai patiešām te Veimāra tuvu? ... —
Elsa, kas nebija gluži vēl beigts.

Veimāra, Veimāra — nebija tālu.
Cilvēku nāves vēl ceļmales jūt.
Brienot šī lielceļa smiltis un mālu,
klausīsim Fučiku —
modriem mums būt!

VILMA DAUNE

Āgenskalna motīvs

Pēc motīva nav tālu jāiet,
Nav jācieš brauciens ilgs un gurdš.
Tepat uz Āgenskalnu gājiens —
Kur ūdenstornis sārtais, tur.

Te skaņu, krāsu jūklis priecīgs,
Te dzīve ienāk, vietu gūst.
Pār iztēli tā tālāk tiecas,
Pār bijušo uz to, kas būs.

Al senā ainava ar priedēm,
Kur smilti netvērās ne zieds!
Cik šodiena te daiji ieder:
Nams topošs, asfaltš pusceļ liets.

Līdz apvārsnīm žvarkst celtni, celtni,
Par kļusu nomali — stāstis sens.
Un gaismas zeltā milzu smeltnos
Slid betons, cementš iedzeltens.

Cik strādnieks dižs! Tā skatiens ģiedrs!
Tēls, ko jau ilgi meklēt ej.
Un augstu sastatnēs teiktis: biedri!
Šķiet, sacīts visai pasaulei.

Teo viņu iemūžināt tēlos
Un himnās ietērt liek šis laiks.
Vien vēro namu loku cēlo,
Kā zālājs elpo, klausies maigs.

Pēc motīva nav tālu jāiet,
Nav jācieš brauciens ilgs un gurdš.
Tepat uz Āgenskalnu gājiens —
Kur ūdenstornis sārtais, tur.

JĀNIS LIEPIŅŠ

Lietuviešu zvejniekam

No tavas pieres dves ūdeņu skarbums
Un Baltijas vēji, kas glaudīties nemēdz,
Teo platajās plaukstās redz alkainus darbus,
Kam padodas jūra kā arājam — zeme.

Bet zilajās acīs — viss Leišzemes maigums,
Teo vārdos skan Vilijas mierīgās šalkas,
Un, meitenēi noglāstot sarkušo vaigu,
Top delnas kā Palangas dzintars — tik
smalkas.

Viņš krita einā par padomju varu

VARONĪGAIS LATVIEŠU TAUTAS DĒLS VLADIMIRS GROTS.

Redakcija saņēma vēstuli no Maskavas. Tā veltīta varonīgajam revolūcijas cīnītājam V. Grotam. Publicējam šo vēstuli.

Jau piecas dienas 202. pulks izcīnīja smagas, varonīgas kaujas. 1919. gada 10. martā tas nonāca pie Doņecas. Kimičevu, kas atradās upes pretējā krastā, bija ieņēmuši baltie. Vajadzēja forsēt upi un padzīt ienaidnieku no ieņemtā punkta. Vieglī pateikt, bet ne tik viegli izdarīt. Mūsējo bija 250 strēlnieku ar 12 ložmetējiem, bez tam vēl artilērijas vads ar diviem lauku lielgabaliem. Pēc izlūku ziņām, baltajiem bija divi kājnieku pulki, tos atbalstīja seši lielgabali un bruņu vilciens.

Apstāties un dot ienaidniekam atelpu nedrīkstēja. 202. pulka komandieris Vladimirs Grots nolēma nekavējoties forsēt Doņecu. Ložmetējus novietoja laivās un uz postiem, bet karavīri metās ledainajā ūdenī un peldus sasniedza upes pretējo krastu. Sarkanie strēlnieki uzsāka uzbrukumu. Pulka komandieri ievainoja, bet viņš palika ierindā. Ienaidnieks neizturēja strēlnieku triecienu, panikā tas atstāja Kimičevu, pamezdams četrus ložmetējus.

Izvērsot uzbrukumu, 202. pulks izrāvās ienaidnieka aizmugurē, ieņēma Mečetniju, iegūdam daudz trofeju, kā arī gūstekņus.

Pa to laiku ienaidnieks saņēma papildinājumu. Baltie aplenca Mečetniju. Neraugoties uz ienaidnieka pārspēku, pulka komandieris nezaudēja drosmi. Viņš nolēma izrauties cauri ienaidnieka ķēdel.

Trīs dienas sarkanie strēlnieki atradās nepārtrauktās ugunīs. 15. martā pie Belo-Kalītvenskās stacijas viņi pievienojās 23. divīzijas daļām, kuru sastāvā ietilpa arī 202. pulks.

Par «izcilu drošsirdību un atjautību viskritiskākajos apstākļos» pulka komandieri V. Grotu apbalvoja ar Sarkanā Karoga ordeņa.

Jaunībā Kurzemes kalpa dēls Vladimirs Grots strādāja par meža strādnieku, izjuta uz saviem pleciem visu kapitālistiskā darba smagumu un nebrīvi, kopā ar citiem progresīviem strādniekiem viņš piedalījās 1917. gada revolūcijā, bet, kad iesākās pilsoņu karš, viņš iestājās Sarkanajā Armijā un varonīgi cīnījās par padomju varu.

1919. gada rudenī V. Grotu ieceļ par 7. divīzijas 58. pulka komandieri. Šī pulka komisārs ir Teodors Dezdejevs, arī kurzemnieks. Kādreizējais Kurzemes kalps vēl pirms revolūcijas bija aizbraucis uz Pēterpili un kļuvis par fabrikas strādnieku.

Isā rakstīnā nav iespējams pastāstīt par visām kaujām, kurās piedalījās 58. pulks sava komandiera V. Grotu un komisāra T. Dezdejeva vadībā.

Viņi karoja gan novembra aukās pret Deņikinu, gan janvāra salā pret Šuba bandām, gan 1920. gada pavasarī pret Ukrainā iebrukušo

baltpoļu karaspēku. Pastāstīsim vienīgi par V. Grotu varonīgās dzīves pēdējām dienām.

1920. gada maija beigās 7. divīzija, gata vodamās atbrīvot Kijevu, atradās Dņepras kreisajā krastā. Pārceļšanās bija nozīmēta pie Pečkas sādžas, apmēram 15 kilometru uz ziemeļiem no Teterevas ietekas. Kādu nakti, jūnija sākumā, 58. pulks ar Dņepras flotīles kara kuģiem devās uz Teterevas grīvu, kur bija paredzēts izcelt desantu. Komandieris un komisārs atradās uz klāja, kad rītausmā ieraudzīja pretimnākošu ienaidnieka kuģi. Sākās artilērijas apšaušana. Mūsu jūrniece šāva trāpiņi, un lādiņi sasniedza mērķi. Sašautais ienaidnieka kuģis attālinājās un vēlāk nogrima. Gaisā parādījās ienaidnieka lidmašīna, apbērdama ar ložu krusu mūsu kuģi. Arī šo pārbaudījumu sarkanie cīnītāji izturēja.

Prasmīgi veicis desanta izceļšanu, pulka komandieris veda savu pulku uzbrukumā. Vajadzēja ieņemt Suholučjes sādžu, kur bija apmeties ienaidnieks. Baltie izrādīja sīvu pretestību un pārgāja pretuzbrukumā. Tā bija smaga, asiņaina cīņa, kas prasīja daudz kritušo un ievainoto. 58. pulkam bija jāatkāpjas. Izrādījās, ka pārplūdusi upe sarkanos strēlniekus atgrīzusi no pārējām divīzijas daļām, bet kara kuģi jau aizgājuši. Vakars un nakts pagāja asiņainās sadursmēs. Rītausmā 58. pulks no jauna uzbruka un ieņēma Suholučji.

Turpinot uzbrukumu, sarkanie strēlnieki atbrīvoja vēl divas sādžas — Sičevku un Zlodejevku, kur bija novietojusies pretinieka kājnieku un jātnieku pulki. Atkāpjoties ienaidnieks izklīda pa mežu, kas atradās sādžas ziemeļos. Tomēr arī mežs nedeva baltajiem pārvērumu. Virzoties no ziemeļiem, septītās divīzijas pārējie pulki izvērtā uzbrukumā. Neizturējās mūsējo triecienu, ienaidnieks bija spiests atkāpties un 8. jūnija rītā no jauna iebruka Zlodejevkā. Sādžas ielās sākās niknas kaujas, kas pārgāja durkļu cīņās. Pulka komandieris un komisārs šajās asiņainajās kaujās cīnījās plecu pie pleca ar saviem karavīriem. Kādā sadursmē krita pulka komandieris Grots. Komisārs un grupa sarkanarmiešu negribēja pamest ienaidniekam kritušo komandieri, bet viņus ielenca ienaidnieka pārspēks, tādēļ nācās atkāpties, ar ieročiem izlaužot sev ceļu.

Baltie nespēja ilgi noturēties sādžā. Kad strēlnieki no jauna atbrīvoja Zlodejevku, komisārs devās pie kritušā drauga. Grots gulēja tajā pašā vietā, tikai viņa krūtīs bija caurduris ienaidnieka durklis. Pie krūtīm neredzēja arī vairs «Sarkano Karogu» — dārgo Padomju Dzimtenes balvu. Aizejot baltie to bija nolaupijuši.

No Zlodejevkas sādžas (Kijevas apg. Dimerškas raj.) Vladimira Grotu mirstīgās atliekas pārveda uz Osteru (tagad rajona centrs Čerņigovas apgabālā). Tur arī apbedīja izcilo latviešu tautas dēlu, kas atdeva savu dzīvību cīņā par darbajaužu uzvaru.

M. ZHOVVS

TĀLAJOS AUSTRUMOS

E. VILKS

CEĻA PIEZĪMES

TAIGA UN DĀRZI

Cilvēkam, kas pirmo reizi apceļo Habarovskas novadu un iepazīstas ar Pieamūru, viss liekas pārsteidzošs, neparasts. Līdz divdesmitā gadsimta pirmā ceturkšņa beigām gandrīz deviņdesmit procentiem Tālo Austrumu teritorijas nebija precīzi ģeogrāfisko karšu, dažkārt pat lielu upju gultnes tika atzīmētas ar punktiņiem. 1926. gadā kādā novada ražošanas spēku attīstībai veltītā konferencē tika atzīmēts, ka ar pašreizējā esošajiem topogrāfu spēkiem Tālo Austrumu teritorijas uzņemšanu neizdosies pabeigt ātrāk kā «nākošā gadsimta pusē vai apmēram līdz 2040. gadam».

Tagad, protams, ir citādi. Bet tas nenozīmē, ka topogrāfiem vairs nebūtu darba, jo zinātniekiem un praktiskā darba darītājiem vajadzīgi aizvien precīzāki zemes plāni, tāpēc arī lidotājiem, kas apvidu fotografē no gaisa, diezgan iznāk nopulēties.

Kolosālas plaības, bet maz iedzīvotāju, karstas vasaras un aukstas ziemas; šeit ziemeļu un mēreno zonu flora un fauna brāļīgi sadzīvo kopā ar subtropu augiem un dzīvniekiem; te atrodas milzīgas izrakteņu bagātības, kuras vai nu vēl neskartas snauz zemes dziļēs, vai arī tikko sāktas izmantot; te gandrīz vai blakus mūža mežam atrodamas modernas pilsētas ar augstskolām un lieliem rūpniecības uzņēmumiem...

53 procentus no novada teritorijas aizņem meži, tā ir bagātība, ko grūti aprēķināt. Ar mežu audzēšanas, sargāšanas un izmantošanas jautājumiem nodarbojas Tālo Austrumu mežsaimniecības pētnieciskais institūts, kas atrodas Habarovskā. Izmantojot gadījumu, nolēmām iegriezties tur, lai noskaidrotu, ko tad īsti nozīmē šis daļskanīgais vārds «taiga» (tādu vārdu Latvijā vecāki labprāt dod savām meitām), kas notiks ar taigu nākotnē un kāds no tās cilvēkiem labums.

Institūts atrodas Voločajevkas ielā. Garām dimdina tramvajs, bet, tiklīdz esam aiz vārtiem, nokļūstam it kā meža klusumā. Visapkārt patiešām mežs — dendrārijs, kurā izvietotas atsevišķas, nelielas celtnes.

Mūs pieņem institūta direktors, KPFSR Nopelniem bagātais zinātnes darbinieks profesors Adolfs Cimeks. Sirmāis vīrs gluži jauneklīgi sniedz roku un pastāsta, ka viņam ļoti zināmi latviešu zinātnieku-mežkopju darbi, valrākus biedrus no Latvijas viņš dzirdējis uzstājamies zinātniskās konferencēs. Arī paša dēls dzīvojis tajā pusē — Leningradas apgabalā.

To pateicis, profesors pasmaida sevišķi sirsnīgi un, ņemot skatienu kalendāra lapiņai, nosaka:

— Sodien mazdēlam dzimšanas diena. Nu jau divi gadi vecs. Ka tik nu neizmirstos aizsūtīt telegramu!

Un tad mēs kopā sākam it kā ekskursiju pa Habarovskas novada milzīgajiem plašumiem, kur upju zemienes mijas ar sopus haotiskajiem sadrūzmējumiem un kalnu grēdām, kur neizbrieni purvi izskatās kā gaišzaļi ielāpi taigas okeāna tumšajam pārklājam, kur trīs augu valsts joslas — Mandžūrijas, Ohotskas-Kamčatkas un Austrumsibīrijas — nomaina cita citu, vietām savīdamās visas trīs kopā, radīdamas nekur citur nepieredzētu augu valsts daudzveidību un krāšņumu. Novada ziemeļos un ziemeļrietumos lielas platības aizņem gaišā lapegļu taiga (lapegļi tās vērtīgo īpašību dēļ dēvē arī par ziemeļu ozolu). Tālāk uz dienvidiem sākas tumšo skuju koku — egļu un balteglu taiga (egles un baltegles te ir 1/4 daļa no visiem PSRS krājumiem!). Iesiesi tadā mežā, un debesis aizsegs gandrīz neaizskatāms zaļš jumts. Klusumu netraucē ne putni, ne zvēru balsis, šur tur it kā novaidas nokaltušie koki, kas jau nodzīvojuši savu mūžu. Šeit pastāvīgi valdošā puskrēsla nomākusi pamežu un zāli, pat soļi nav dzirdami, tos aplāpē

(Sākumu skat. žurnāla 19. numurā)

biezā sūnu un nobirušo skuju kārtā. Bet nekāda staigāšana jau šeit neiznāk — visur ceļu aizsprosto kritušo koku stumbri. Un kur vien kāds gaišāks kļājumiņš, cauri sūnai, cauri sarūdējušajiem prauliem saulei pretī tiecas koku jaunā audze.

— Tas ir ne tikai skaistums, bet arī kolosālas bagātības, — profesors turpina. — Būvmateriāli, celuloze, papīrs, etilspirts, sintētiskais kaučuks, mākslīgā zīda šķiedra un vēl daudzi citi produkti. Kad brauksiet ar kuģi pa Amūru uz leju, upes krastā netālu no Komsoļskas ieraudzīsiet veidojamies jaunu, skaistu pilsētu, kas vēl nav atzīmēta nevienā kartē. To sauc par Amursku. Amurska — septiņgades celtnē. Te būs lielu celulozes kombinātu. Galveno produkcijas daudzumu eksportēsīm uz ārzemēm, uz Dienvidāzijas valstīm, jo tur nav skuju koku mežu.

Jā, nemaz nekaitējot mežu atjaunošanai, papīru vien no novada egļu mežu krājumiem varētu ražot par 20 procentiem vairāk nekā 1955. gadā ražots visā Padomju Savienībā...

Raiībā daudzveidībā novada dienvidos sastopami jauktie meži — te ir 250 dažādu veidu koki un krūmi. Lepni savu galotni slēn debesīs ciedra, sasniedzot pat 600 gadu vecumu un 40 metru augstumu; no viena šāda koka var iegūt 21 kubikmetru koksnes — šāds daudzums pietiekams, lai uzbūvētu māju. Redzami zilganpelēkie sanīta koka stumbri ar elastīgu korķa veida mizu. Ozoli, oši, Mandžūrijas riekstu koks, tīss, četrus veidus bērzi, trīs veidu liepas, vairāku veidu kļavas utt. Taigā aug ābeles, bumbieres, aprikozes, vīnogulāji, kas pārcieš 50 grādu salu — tās ir pasaulē vissaldietīgākās savvaļas augļu koku šķirnes.

— Jā, mūsu novadā aug 3/4 no visas Padomju Savienības cieto koku šķirnēm. Mēbeļrūpniecībā, piemēram, tās neaizstājamas. Tāpēc arī būvējam divus finieru kombinātus.

Profesors mums parāda dažādu jau apstrādātu finieru paraugus. Ir tiešām jābrīnās par lielo meistariem dabu, kas izveidojusi tik smalkus, interesantus rakstus.

Pēc tam apskatām dendrāriju, kas ir miniatūra Tālo Austrumu taiga ar visām tās klimatiskajām, botāniskajām un ģeogrāfiskajām joslām. Bumbieres un aprikozes saulē spīdina augļus, vīnogulājos brīst ķekari... Bērzs, no kura stumbra atlec lode — tik ciets tas ir... Baltegles, Mandžūrijas ozoli, nekad neredzēti, divālni koki un krūmi... Puķes, kuras Latvijā audzējam dārzos...

— Un tas viss aug taigā?

— Jā, taigā, brīvā dabā.

Profesors pievērs mūsu uzmanību kādam krūmveida kokam, ko esot ļoti izdevīgi izmantot pilsētu apstādījumos, jo tas ļaujot veidoties kā vien vajadzīgs un ātri augot. Patiešām, šo dekoratīvo koku — pundurgobu — jau bijām redzējuši daudzās vietās Habarovskā.

— Reiz te bija atnācis pilsētas apzaimošanas priekšsēdētājs Putincevs kopā ar visu rajona izpildkomiteju priekšsēdētājiem. Apskatījām dendrāriju un izraudzījāmies kokus, kas visizdevīgāki pilsētas izdaiļošanai.

Izrādās, ka profesors Cimeks ir arī pilsētas apstādījumu ierīkošanas komisijas priekšsēdis, un viņa vadībā izstrādāts pilsētas apzaimošanas ģenerālplāns. Lūk, kāpēc Habarovskā redzējam tik daudz nupat vēl šopavasār ierīkotu aleju, parku un apstādījumu!

Kad esam atvadījušies no šī vienkāršā, sirsnīgā cilvēka, kuru gribētos nosaukt par taigas saimnieku, mums vēl ilgi jādodom par viņa vārdiem, ka Tālo Austrumi tikai tagad sāka pa īstam mosties un atdot tautai savas bagātības. Jā, taiga ir, bet tai jātiek klāt un tē nepietiek vienīgi ar labu gribu un vēlēšanu, vajadzīgi kolosāli kapitālieguldījumi un liels darbs. Tikai viena kilometra dzelzceļa izbūve vien maksā simtiem tūkstošu rubļu, bet viens kilometrs šiem plašumiem nav it nekas. Daudz

kas tāds, kas pārbaudīts un par pareizu atrasts rietumos, ir pilnīgi nederīgs Tālojos Austrumos, jo tie ir citi apstākļi. Un cilvēku rīcībā bijis ārkārtīgi maz laika, lai visus šos apstākļus izpētītu — to viņi vēl dara. Tā nav anekdote, bet fakts, ka tikai nedaudz vairāk kā simt gadu pagājuši no tā laika, kad, pamatojoties uz pasaulslaveno pētnieku un ceļotāju Laperuza, Brautona un Kruzonšterna apgalvojumiem, Sahalīnu uzskatīja par pussalu un teica, ka Amūras ietekā nevar iebrukt kuģi...

Par dažām īpatnībām dārzkopībā mums pastāstīja Tālo Austrumu lauksaimniecības zinātniski pētnieciskā institūta auglīkopības nodaļas vadītājs, Staļina prēmijas laureāts, lauksaimniecības zinātņu kandidāts Aleksejs Boloņajevs. Viņu satikām plašā dārzā, kur taisnās rindās auga visdažādākie augļu koki. Nežēlīgi tveicēja saule, bet gaiss bija valguma piesātināts — kā pirti. Liekas, ka šādos apstākļos augļu kokiem vajadzētu augt acīm redzami.

Nosēdies mums blakus nojumē uz lāviņas, kur pa nakti dežurē dārza sargs, Aleksejs Boloņajevs pasmejās. Viņam saulē nobrūņējusī enerģiska seja, galvā salmu cepure, pats izmeties kreklā — kā jau nācis no darba.

— Jā, apstākļi tiešām ideāli dažādu kultūru augu slimību-sēņīšu attīstībai. Bet rietumos nav tāda augļu koka, kas varētu pie mums izturēt kaut vienu gadu. Ziemā nosalst. Viss mums jārada pašiem savs un no pašiem pamātiem. Usūrijas taiga ir tikpat kā liels dārzs, taču šī dārza augļi bez pārstrādāšanas cilvēkam grūti izmantojami — kā jau mežentim augļi ir nelieli un skābi. Tad nu ņemam šos «mežopus» par pamatu un veidojam jaunas šķirnes. Sals ir mūsu niknākais ienaidnieks, bet taigā dzimušie nekāda sāta nebaidās.

Bet sniegs? Sibīrijā taču izveidotas pundurkociņu šķirnes, kas nenosalst tāpēc, ka tās ziemā pārklāj sniegs. It kā mūsu domas uzmiņš, zinātnieks turpina:

— Līdz martam sniega mums tikpat kā nav, bet visu laiku pūš sausie, aukstie Aizbaikāla vēji, un zeme sasalst pat trīs metrus dziļi.

Par šiem vējiem ir īpaši stāsts. Novads ir robeža, kas atdala pasaulē lielāko Eirāzijas kontinentu no lielākā ūdens baseina — Klusā okeāna. Vasarā gaiss virs kontinenta ātri sakarst, te izveidojas zemāks atmosfēras spiediens nekā virs okeāna, kura elpa vēsāka un atmosfēras spiediens augstāks, tāpēc gigantiskas mitra gaisa masas pārvietojas no jūras uz cietzemi, izveidojas vasaras musons. Ziemā notiek otrādi. Taču tas vēl nav viss. Ir vēl kolosāliki gaisa masu strāvājumi, ko rada temperatūras starpība starp galējiem ziemeļiem un ekvatora joslām. Ekvatora vēji brāžas uz Ziemeļiem, bet zemeslode griežoties tos atsviež pa labi, un tie pa mēreno joslu traucas no rietumiem uz austrumiem, pastiprinot ziemas musonu Klusā okeāna krastā un ievērojami pavājinot vasaras musonu. Tāpēc arī Atlantijas okeāna ietekme, kas padara klimatu maigāku, jūtama pat Rietumsibīrijā, bet Klusā okeāna vēji, virzīdamies «pret straumi», ātri zaudē spēku un saplok kalnu grēdu austrumu nogāzēs. Lūk, kāpēc Tālojos Austrumos ir bargas ziemas, kaut arī jūra turpat blakus. Izsalst augļu koki, ziemas rudzi, ābolīņš...

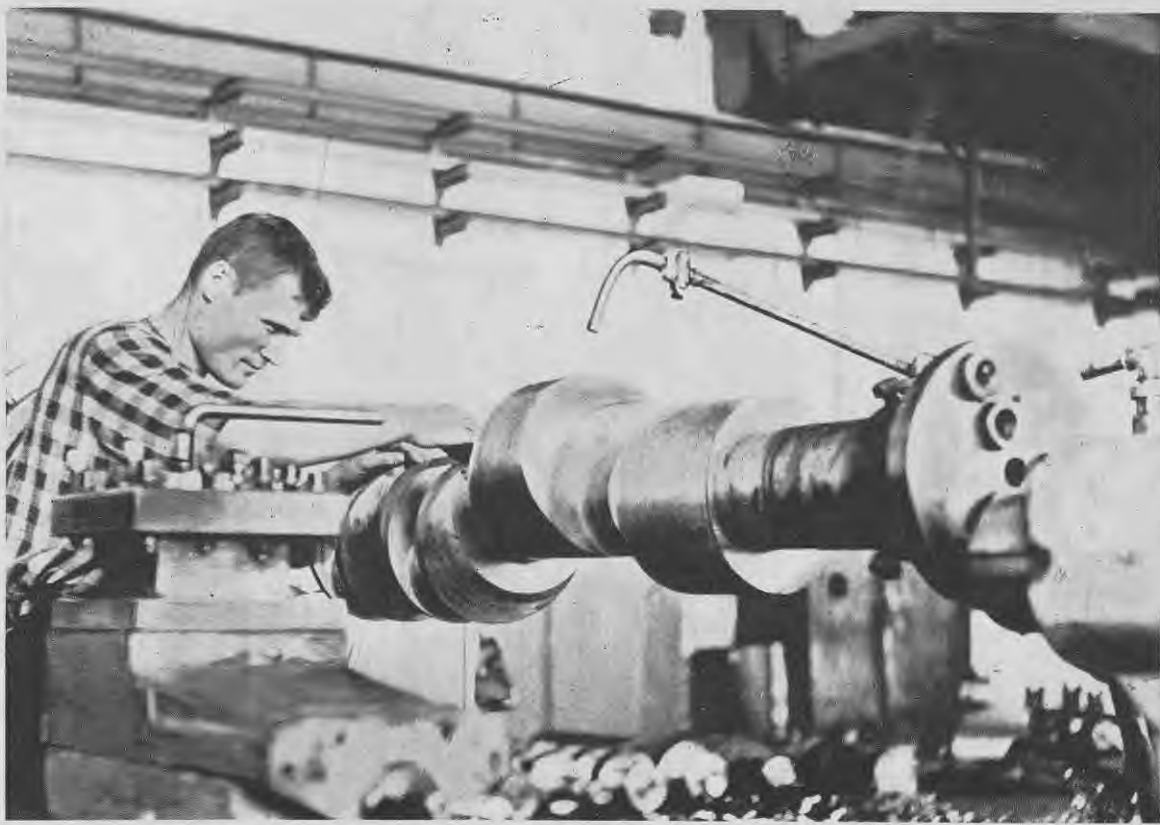
Un tomēr mūsu priekšā ir nevis fatā morgana, bet dārzs, un ir viens no tiem cilvēkiem, kas šādus dārzus radījuši ne vien šeit, bet visos Tālojos Austrumos. Vairāk nekā divdesmit gadus no savas dzīves Aleksejs Boloņajevs veltījis tam, lai būtu šādi dārzi. Viņš pats dzimis un uzaudzis Penzas apgabalā. Iesaukts dienēt armijā, atbrauca šurp. Bija ziema, plosījās smilšu vētra. «Kur es esmu nokļuvis?» viņš domāja.

Bet pēc dienesta palika Tālojos Austrumos. Kāpēc? Uz šo jautājumu atbildēja Alekseja Boloņajeva darbabiedrs, zinātnieks selekcionārs Vsevolods Zolotņickis:

— Tālojos Austrumos nav robežu cilvēka radošajai domai. Īpatnējais klimats un ārkārtīgi neparastais augu ziemeļu un dienvidu formu savienojums rada naturālistam, botāniķim, selekcionāram visplašāko darbības lauku.

Kad braucu uz Tālajiem Austrumiem, es te nedomāju ilgi uzkavēties. Bet mani visā pilnībā aizrāva selekcionāra darbs, kuram iespējas mūsu novadā patiesi neierobežotas, un es nolēmu palikt šeit — un uz visiem laikiem.

(Turpinājums sekos)

Habarovskas vecākajā rūpnīcā «Daļdizeļ» ražo arī kāpurķēžu kombainus Tālo Austrumu lauksaimniecības vajadzībām. Šādi kombaini neestlēg pat laukos, kas cieš no pārļēcīga mitruma. Attēlā: virpotājs Genadijs Tempikovs slīpē kombaina kloķa vārpstu.

2. LEGZDIŅA foto

Tālo Austrumu mežsaimniecības zinātniski pētnieciskā institūta direktors, KPFSR Nopelniem bagātais zinātnes darbinieks, profesors Adolfs Cimeks.

Tālo Austrumu lauksaimniecības zinātniski pētnieciskā institūta augļkopības nodaļas vadītājs, lauksaimniecības zinātni kandidāts, Staļina prēmijas laureāts Aleksejs Boloņajevs.

Usūrijas taigā aug citronlāna, kuras augļus, īpaši kaimiņos, Ķīnā, plaši izmanto tautas medicīnā.

Latvijā tīģerlīlijas audzē dārzeņos, bet taigā tās sastopamas savvaļā.

Pa Habarovskas ielām trauc Rīgas vagonu rūpnīcā būvētie tramvaji.

Glāze piena... Sīkums. Bet republikas skolās mācās desmitiem tūkstošu skolēnu, kas ik dienas izdzer tūkstošiem litru piena, ko viņiem dod bez maksas. Un tas vairs nav sīkums, bet gan viens no daudzajiem veidiem, kuros izpaužas mūsu valsts rūpes par bērniem, jaunatni.

2. LEGZDINA foto

Ar rītdienas ceļa zīmi

Mūsu zemes pilsētās un laukos rit terastā, mērķtiecīgā darba ikdiena. Tajā arvien rodas kas jauns — celtnes, mašīnas, veselas pilsētas. Cilvēka prāts risina vēl nebijušas problēmas par ceļojumiem kosmosā. Ziņas par padomju cilvēku radītajiem tehnikas brīnumiem gaismas ātrumā apskrien zemeslodi. Bet ārzemnieki, kas pabijuši mūsu zemē un godīgi centušies izprast tās panākumu cēloņus, nereti izteikušies, ka Padomju Savienības lielākais brīnums ir — cilvēks. Atbrīvojot cilvēka radošos spēkus no kapitālistiskās pasaules «vilka morāles», levirzot šos spēkus varenajā komunisma celtniecības gultnē, mūsu zemē šajā laikā sasniedz tādu progresu, kādu nespēj panākt izdaudzīnātā «privātā iniciatīva» rietumu pasaulē.

Progress... tas nenozīmē tikai ledusskapi, televizoru un puteklisūcēju katrā dzīvoklī. Progress — tas, pirmkārt, sakņojas lielā idejā, kas spējīga pilnveidot ne tikai atsevišķus cilvēkus, bet visu sabiedrību, piešķirot tai jaunus, cildenus vaibstus, jaunas īpašības.

Mums ir tāda ideja. Mūsu zemē veldojas arī jauna sabiedrība, cilvēces rītdienas sabiedrība.

Ik jaunu dienu mēs sākam, zinādami, ka tā mūs atkal vedīs soli uz priekšu. Vairojas ne tikai materiālās vērtības. Skolas, teātri, mākslas iestādes, draudzīgle kolektīvi rūpnīcās — viss virzīts uz to, lai cilvēks augtu un pilnveidotos, lai viņš apzināti kalpotu visai sabiedrībai. Miljoniem cilvēku mūsu zemē visu savu biedru priekšā apņēmušies strādāt un dzīvot

komunistiski — tie ir cilvēki ar rītdienas domu un izjūtu. Arvien nozīmīgāka kļūst sabiedrības loma un iespāids katra atsevišķa cilvēka dzīvē — biedru tiesa, biedru nosodījums nereti izrādās ledarbīgāks par administratīvu sodu. Daudz ir šādu jaunu parādību, kas mūsdienu sadzīvē ienāk ar rītdienas ceļazīmi.

Dažkārt varbūt tās pirmajā brīdī šķiet sīkas parādības, bet lieluma sākums arvien ir sīkajā, rītdiena pļēder jaunajam, augošajam. Cik sen, kad jaunums bija veikali bez pārdevējiem. Tagad tie jo plaši ieviesušies, bet vairākās Padomju Savienības pilsētās tiem jau plevienojušies arī veikali bez kasiera — te pircēji paši norēķinās par saņemto preci. Avīzes ziņo, ka gan tālajā Jakutijā, gan varonpilsētā Sevastopolē, gan mūsu pašu Garkalnes dzelzsbetona kombinātā strādnieki saņem algu bez kasiera kontrolējošās starniecības. Darbojas muzeji bez kasiera, kinoteātri bez kontroliera, neskaitāmās rūpnīcās produkciju vairs nepārbauda speciālas tehniskās kontroles nodaļas. Kontrolieris — tā ir atmirstoša štata vienība, bet par to neskumst neviens, vismazāk laikam paši kontrolieri. Daudz patīkamāk taču ir cilvēkam uzticēties!

Sajās žurnāla lappusēs atainotās parādības daudzliem lasītājiem jau ir labi pazīstamas, jo tās cieši iepēmušas savu vietu padomju ļaužu dzīvē. Tās ir kā jauni asni, kas Oktobra revolūcijas saulēdienu no dienas sakuplo un sazaļo, tikpat kā neatturami sazaļo lauks un mežs, kad nācis pavasaris.

— Trolejbuss bez kasiera? Tas vairs nav nekāds jaunums, — sacis rīdzinleki, kas diendienā brauc ar 2. līnijas trolejbusu. Patiesi, pie labā pierod ātri. Arī Trolejbusu un tramvaju tresta vadība uzskata, ka pasākums ir attaisnojies un plašāk ieviešams praksē.

10

Mūsu zemē jau šodien veidojas rītdienas paaudze — cilvēks, kura vārdu var rakstīt ar lielo burtu, Strādāt un dzīvot komunistiski — tas vairs nav tikai aicinājums un spārnots lozungs, bet būtiska nepieciešamība miljoniem un miljoniem cilvēku. Rīgas vaģonu rūpnīcā nesien bija liela diena — VISS KOLEKTĪVS apņēmas kļūt par komunistiskā darba pirmrindnieku. Šajos attēlos iepazīstinām ar dažiem vaģonbūvētājiem — nākotnes izlūkiem: mehāniskā ceha brigadieri Osvaidu Kārklīnu (pirmajā attēlā pa labi) un viņa biedriem V. Boldānu un A. Treikalu. Abi jaunieši vakarā pēc darba turpina savu izglītību Rīgas Raiņa 8. vidusskolā.

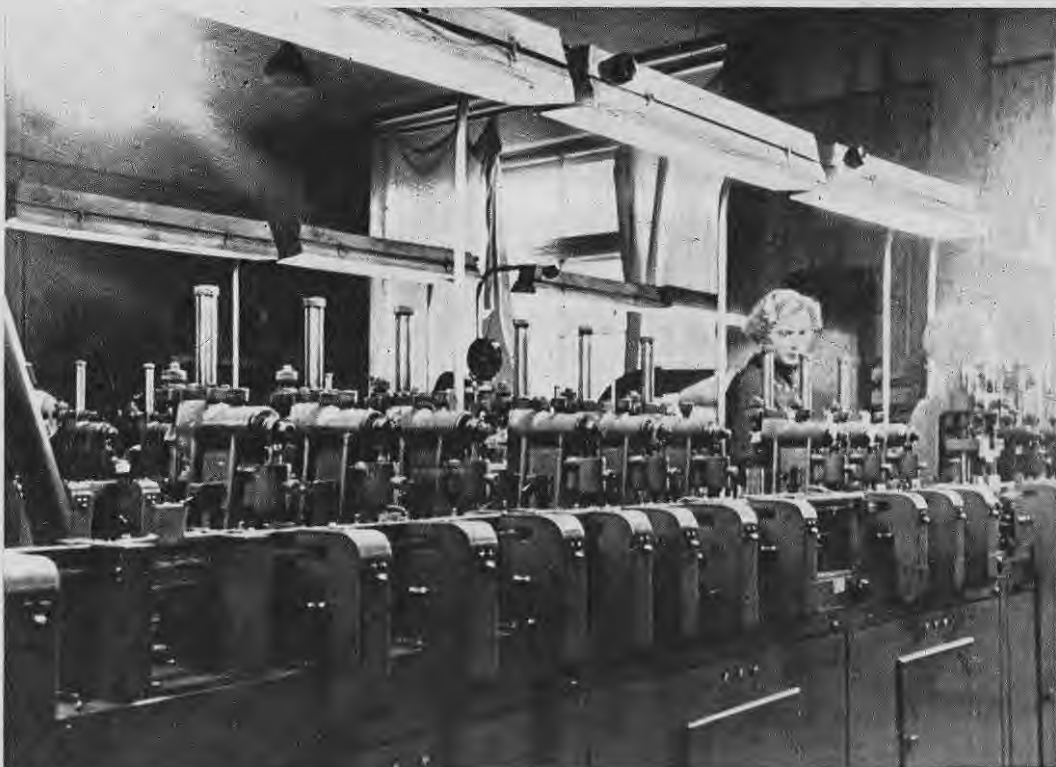
Reiz uz ielas nācās dzirdēt, kā sieviete, kuru milicis tikko bija «notvēris» nepareizi krustojam brauktuvi, aizvainota dusmojās: «Laikam milicēm cita darba vairs nav!»

Tiesa — milicēm nereti «pletrūkst darba» tā vecajā izpratnē. Dažus viņu pienākumus tagad uzņēmušas pat meitenes. — Attēlā redzam Rīgas elektromehāniskās rūpnīcas strādnieci I. Zvirgzdi un inženieri T. Gornostajevu, kas labprāt pārņēma milicijas funkciju — lūkoties par kārtību un tīrību ielās, pamācīt dažu neapzinīgu pilsoni.

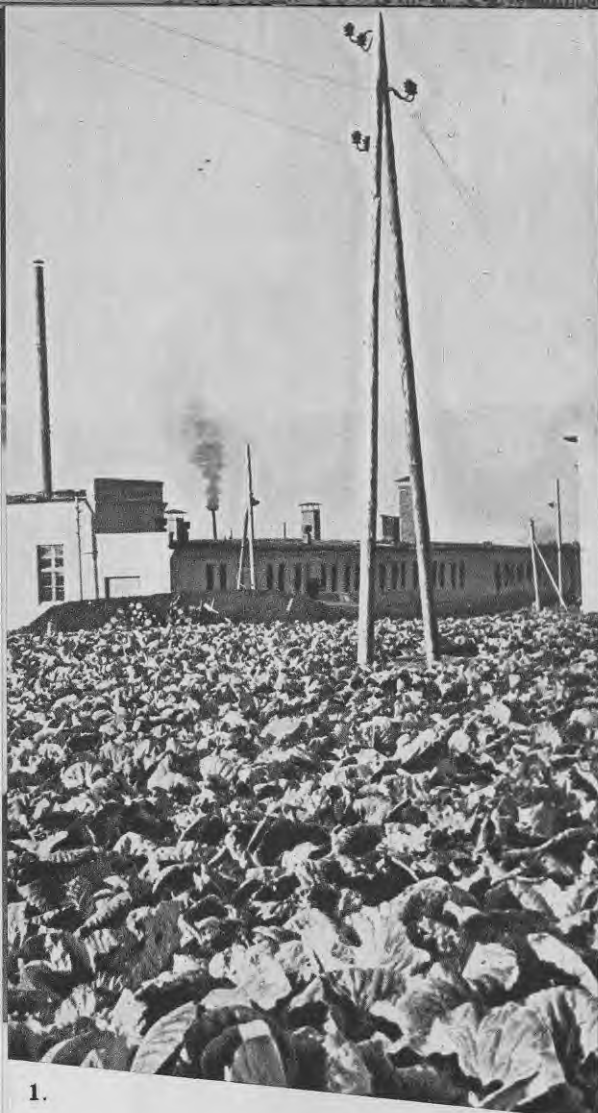
Rīgā Dzelzceļa pārvaldes ēkā jau labu laiku darbojas ēdnīca, kur izīleik bez kasiera. Apmeklētāji, paēduši pusdienas, paši noliek naudu kasē un paņem atlikumu, ja ir jāizmaina lielāka banknote.

Automatizācija un mehanizācija strauji izmaina darba ainu arī Rīgas rūpnīcās. Attēlā redzam kādu automātisko līniju rūpnīcā VEF — bez pūlēm to pārbauda viena kvalificēta strādniece. Bet agrāk šeit mašīnas vīlētā vienveidīgu darba operāciju izpildīja daudzu sieviešu rokas. Tā, lūk, arī šis automāts palīdz atvieglot un saīsināt mūsu cilvēku darba dienu, lai lieka stunda atliktu atpūtai, mācībām un citam skaistam dzīvē.

11

KOPIĢS DARBS—

1.

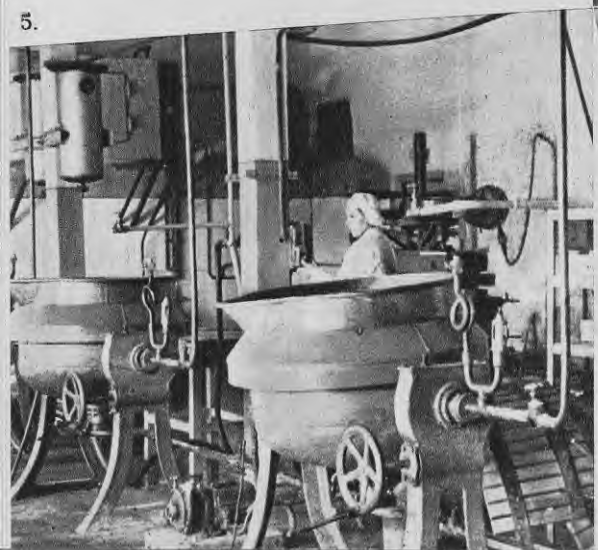
2.

4.

3.

5.

1. Jaunā dārzeņu pārstrādāšanas fabrika Grobiņā, kas uzcelta ar rajona kolhozu kopējām spēkiem.

2. Fabrika apgādāta ar modernu iekārtu. Attēlā — strādniece E. Sneibaka aizvāko augļu sulas pudeles.

3. Šī gada bagātā augļu raža jā saglabā ziemeļos. Daudz ābolu pārstrādāts augstvērtīgā sulā.

4. Ar mašīnu ļoti ātri var sašķērēt skābēšanai kāpostus, kas kolhozu laukos izauguši jo raženi.

5. Dārzeņu pārstrādāšanas ceha kopskats.

2. LEGZDINA foto

12

KALNUS PĀRCEL

Grobiņa ir veca pilsēta, vecāka par Liepāju, taču daudzajos gadsimtos tā nav iespējusi apbūvēt vairāk kā vienu garu ielu. Hercoga Jēkaba laikos tā gan esot bijusi pat ostas pilsēta — Ālandes upē esot iebraukuši kuģi, bet kādi tie «kuģi» bijuši, var apmēram spriest pēc upes, pareizāk — upītes izmēriem. — Jaunākā māsa Liepāja, šķiet, augusi tik straujā un daļā, ka pagalam noēnojuši sirmo Grobīnu.

Bet lai nu paliek pagātne un abu kaimiņpilsētnieku stridi par to, kura ir bijusi vecākā ostas pilsēta. Šodien mūs interesē tas jaunais, kas pagaidām vēl ir vienīgi Grobiņā. Tā ir — starpkolhozu dārzenu pārstrādāšanas fabrika.

Bijām iedomājušies, ka fabrikai jābūt pašā Grobiņā, tā sacīt, lai piešķirtu pilsētai rūpniecisku izskatu. Pastaigājot pa galveno ielu, pilsēta viegli pārskatāma — lūk, tur dziļi pacēlusies jauna skola, citur slej spēres jaunas dzīvojamās mājas, liela rosība pie plašā universālveikala. — Bet fabrikai neredz.

Ceļā gadās sirms vectēvs, kas sēž piesaulītē un acīm redzot kavējas viņam vien zināmā domu pasaulē. Par bijušām dienām (āds pastāstis labāk nekā jebkura grāmata, bet par jauno... Lielas cerības neloloju, tomēr pavaiču par fabriku.

Vectēva skatiens atgriežas šai pasaulē, acis iedzirkst dzīvība.

— Kā ne, meit, fabriku zinu. Tā jau mūsu pašu fabrika. Ej vien taisnā ceļā laukā no pilsētas, pa kreisaj rokai būs liela māja ar garu skursteni. Tūlīt ieraudzīsi, garām nevar paiet.

Labs ceļvedis ir automašīnas ar kāpostu un ābolu kravām, kas visas dodas vienā virzienā.

Fabrika paceļas zilajā kāpostu lauka vidū. Uz lauka strādā cilvēki, kas bagāto ražu taisnā ceļā nogādā pie šķērēšanas mašīnas. Patiesi, cik aplam bija iedomāties, ka dārzenu fabrika meklējama pilsētā!

* * *

Ja dzīve izvirza kādu lielu un grūtu uzdevumu, nekad nekļūdišies tie, kas atrisinājumu meklēs kolektīvi. Tā rīkojās arī Liepājas rajona kolhozi, kad to augsā

saimniecība prasīja izvērst celtniecību un pa jaunam atrisināt vēl dažu labu saimniecisku problēmu. Kolhozu vadītājiem par vienu otru jautājumu pašiem jau bija radušās savas domas un savi ierosinājumi, tikai pietrūka plašāka atbalsta, viss vēl atradās neskaldrū ieceru dīgļī. Tad nāca PSKP XXI kongresa vēsturiskās dienas. Laikrakstu slejās uzmanīgi sekojuši kongresa darba gaitai un visbeidzot izlasījuši tā rezolūciju, Liepājas rajona kolhozu vadītāji ar gandarījumu tur atrada arī savu domu izpaudumu. Kongresa rezolūcija ieteica kolhoziem apvienot savus spēkus un līdzekļus, lai būvētu elektrostacijas, būvmateriālu fabrikas, konservu fabrikas, ierīkotu ceļus un veiktu citus liela pasākumus.

Daļa Liepājas rajona kolhozu jau bija apvienojušies kopējā celtniecības organizācijā, kas bija uzcēlusi nevienu vien kūti, klēti un dzīvojamo māju. Tagad, pēc kongresa, daudziem kļuva skaidrs, ka starpkolhozu celtniecības organizācijai pieder nākotne — tajā iestājas gandrīz visi rajona kolhozi. Gandrīz visi... Jo daži tomēr neiestājas un vēl šodien nav iestājušies. Bet par to mazliet vēlāk.

Iničiatoriem bija padomā vēl viens liels pasākums — dārzenu pārstrādāšanas fabrikas būve. Kolhozos ar katru gadu izauga bagātākas dārzenu ražas, turklāt Liepājas rajonā jau izsenis ir godā augļkopība, arī pēc kara sastādītie jaunie dārzi sāka dot ražu. Dažs kolhozs bija ierīkojis kaut kādu nelielu kāpostu un gurķu skābētavu, pats ziemeļi veda uz tirgu un pārdeva savā stendā, bet tā nebija izeja, jo tas nav racionāli. Iznāca kaut kāda «mājamatniecība» kolhoza mērogā... Bet pavisam cita lieta — uzcelt isti modernu fabriku! Protams, tas iespējams vienīgi visiem kopā...

Kongresa rezolūcija atraisīja iničiatīvu, un vēl tai pašā rudenī nodibinājās starpkolhozu apvienība, kas ievēlēja padomi un steigami sāka rīkoties. Pati dzīve norādīja pareizāko ceļu. Tā, piemēram, sākumā konservu fabrikas apvienība deva pasūtījumu fabrikai būvēt celtnieku savienībai, bet abās apvienībās sastāvēja vien un

tie paši kolhozi. Iznāca gluži kā slavenajos stāstos par malēniešiem: pats sev darbu uzdod, pats sev maksā, pats sev atskaiti raksta. Apvienojās abas organizācijas, ievēlēja kopēju padomi un tagad strādā kā nākas.

Jauni pasākumi dzīvē neienāk bez grūtībām. Starpkolhozu apvienībai grūtības ir vēl šodien, tādēļ vērts par tām mazliet parunāt.

* * *

— Kas jums tā par kolhozu fabriku un kāda jums gar to daļa? — pirms diviem gadiem diezgan vēsi vaicāja vienā otrā iestādē, kur vien jaunceljamās fabrikas vadītāji ieradās kārtot lietas. Liepājnieki jau bija iemanījušies, kur meklēt sev atbalstu — viņi vilka no kabatas ārā avīzi ar kongresa rezolūciju.

Iestāžu darbinieki kļuva domīgi un ilgi studēja atbilstošo rezolūcijas rindkopu, it kā aiz skaidri saprotamajiem, būtiskajiem vārdiem slēptos vēl kādi īpaši norādījumi par to, kam isti būtu pienākums palīdzēt lauku novatoriem. Viņi bija kā nelūgti viesi, kas turklāt vēl prasa mašīnas, kredītu, projektus un simtiem citu lietu, kas saistītas ar modernas dārzenu fabrikas iekārtošanu.

— Kolhozi neietilpst mūsu sistēmā, — noraidīši atbildēja Tautas saimniecības padomē. — Ejiet uz Laukapgādu.

Nelaipe vēl bija tāda, ka apvienība nodibinājās «nelaikā» — gadā beigās, kad visi budžeti nākamajam gadam jau sastādīti. Ko darīt? Nevar taču gaidīt veselu gadu bezdarbībā, ja kolhoziem jau nākamruden vajadzīga fabrika. Turklāt nedrīkst iedragāt jauz cerības, nedrīkst dot augsni skepsei un dažādām neveselīgām runām. To labi saprata starpkolhozu apvienības padomes priekšsēdētājs Biedrs, pieredzējis partijas un padomju iestāžu darbinieks, kam kolhoznieki uzticēja vadīt savu jauno organizāciju.

Atsauņigus darbiniekus liepājnieki sastapa Valsts plānu komisijā, īpaši priekšsēdētāja b. Čulša personā. Te daudz palīdzēja, lai nekavējoties varētu sākt fabrikas celtniecību un iekārtas tegādi. Turpretī ar rūgtumu b. Biedrs

atceras savus gājienus uz Tautas saimniecības padomi, kuras vadītāji jaunajā kolhoznieku pasākumā saskatīja vienīgi konkurenci «savām» konservu fabrikām un atrunājās ar formālo: «Tā nav mūsu darīšana».

Organizācijas perioda lielākais grūtumi liepājniekiem jau aiz muguras un varbūt tos nemaz vairs nevajadzētu pieminēt. Bet starpkolhozu apvienības ir jauns pasākums, kam jāieviešas aizvien plašāk un kas arī ieviešies, jo turīgāki kļūs kolhozi. Tādēļ tiem, kas sekos liepājnieku piemēram, vajadzētu vairāk palīdzēt un novākt liekos akmeņus no jaunā ceļa.

* * *

Jaunā fabrika Grobiņā šoruden uzsēma jau otro ražu. Sogad tā ir sevišķi bagāta, un Grobiņā ar smagām kravām ieradās automašīnas pat no kaimiņu rajonu kolhoziem. Ieskābēts ap 200 tonnu gurķu, ap 40 tonnu kāpostu, pudeļēs sapildīts ap 50 tonnu ābolu sulas. Tehnoloģisks jaunums ir gurķu skābēšana lielās betona tvertnēs, par ko fabrikas galvenā tuženiere Aina Elsberga bija visal noraižējusies un konsultējās LLA pie pārtikas rūpniecības tehnoloģiem, saviem bijušajiem skolotājiem, Protams, ka viens no svarīgākajiem darbiem arī mums bija gurķu nogaršošana, lai, kā sacīt, uzskatāmi un sajūtamai pārliecinātos par fabrikas noderīgumu. Jāatzīst, ka Rīgas sakņu veikalos man nekad nav izdevies nopirkt tik garšīgus gurķus. Noslēpums nav grūti uzminams: kolhoza fabrikā gurķi ieskābēti pēc labām «mājas» receptēm: ar mārriukiem, ķipiukiem, dillēm un dažādām lapām...

Fabrika vāra ievārijumus, sterilizē rabarberus, vēlāk gatavos dažādus konservus no burkāniem, ķirbjem un citām saknēm. Produkcija būs ļoti daudzveidīga.

Lai fabrikai nodrošinātu darbu, turpmāk kolhozos plānos dārzkopību un augļkopību. Tuvējā kolhoza «Vārpa» biedri izteikuši vēlēšanos savu saimniecību specializēt dārzkopības nozarē.

Fabrikā vērojama spraiga darba aina: viens cehs jau ražo, bet otru vēl būvē. Starpkolhozu savienība grīb savu uzņēmumu izveidot atbilstoši jaunākām tehniskām prasībām. Nākamgad saknes un augļus pārstrādās 3 automatiskās līnijas, dodot 1 miljonu burku konservu.

Celtniecību vada būvinženieris b. Ozols. Viņam padomā tepat netaļu uzcelt nelielu fabriku saliekamo dzelzsbetona paneļu ražošanai. Tas dotu iespēju vēl straujāk izvērst celtniecību kolhozos. Jau nākamgad fabriku sāks būvēt un aiznākamgad tā dos paneļus. Nez, ko tad sacīs kolhoza «Uzvara» priekšsēdētājs b. Pommers, kas šodien stāv malā no pārējo kolhozu kopējā pasākuma, sacīdams: «Nogaldīsim, redzēsim... Ja viņiem ies labi, tad es arī iestāšos.» Pie klāta galda piesēsties nav liela māksla. Varbūt tā ir zināma «dzīves gudrība», taču kolektīvās saimniecības vadītājam tā šodien godu nedara.

Nākotne pieder jaunā ceļa gājējiem — tiem, kas iet roku rokā, plecs pie pleca, kolektīvi paveicot lielus darbus, kas vienam nekad nebūtu pa spēkam.

Z. JAUNZEME

Augu dienu neapsīkst mašīnu straume, kas pieved fabrikai augļus un dārzenus.

metnēs tāpat kā pilsētas iedzīvotāji dažādās buržuāziskās partijās: metodistos, baptistos, adventistos, Mārtiņa Lutera piekritējos, mormonos un visvarenā dieva draudzē, kas savā dēla vietā vīrs zemes akreditējis pāvestu. Arī uz mūsu kuģa visu rīta cēlienu valda klusums.

Pēcpusdienā apciemoju kādu igauņu precētu pāri. Viņi atbrauca man pretī ar savu «Holdenu». Cilvēkiem, kurus amerikāņu kara transports atvedis no Rietumvācijas kuģa kravas telpās, «Kooperācija», protams, liekas īsts brīnums.

Braucam pa apkultu Adelaīdu. Maz jauz, maz kustības. Vēlreiz pabraucam garām mormonu baznīcai, kur notiek dievkalpojums. No ārpusē aplūkojot, baznīca nelīdzinās svētnīcai. Tās arhitektūra pauž absolūtu praktiskumu — telpas noder gan kā baznīca, gan klubs. Dievkalpojuma laikā orķestra tribīnī aizsedz priekšsargs, bet deju vakaros, kad estrādē spēlē džezs, šis priekšsargs aizsedz altāri.

Namatēvs un namamāte ir jauni cilvēki. Kara laikā aizbraucot no Igaunijas, viņiem bija tikai 15 gadu. Abi ieguvuši Austrālijā augstāko izglītību: vīrs bēdzis Adelaīdas celtniecības institūti, sieva Adelaīdas universitātes medicīnas nodaļā. Viņiem ir Austrālijas pavalstniecība un ne jau tikai pavalstniecība vien. Abi uzskata sevi par austrāliešiem, un visi viņu nākotnes plāni ir cieši saistīti ar šo kontinentu, tās dzīves veidu un dabu. Sieva, pēc izskata tipiska igauņiete, runā labā, tīrā igauņu valodā, diemžēl, vīram bieži jo bieži jāņem palīgā angļu vārdi un arī izruna ir stipri angļiska. Vai viņiem patīk Austrālija? Patīk. Jau tagad, savā jaunībā, abi tikuši pie tuvas. Vīra gada alga — 1000 Austrālijas mārciņu — tālu pārsniedz vidējo strādnieka algu. Bez tam Austrālija ir tāda zeme, kuru bezdarbs pagaidām skāris vienīgi garāmeņot. Sākumā mēs sarunājāmies par sadzīves jautājumiem: dzīvokli ir, algām, cenām, celtniecību utt., taču glūzi nemanot pārejām uz citu tematu, iemināmies par emigrantu un vietējo austrāliešu attiecībām. Un šeit viss nav, kā vajadzētu. Apslēptajam naīdam, ko es manīju jau uz kuģa, ir savs iemesls. Austrāliešu meitene ļoti retos gadījumos precas ar emigrējušu jaunekli. Ilggadīgie Austrālijas iedzīvotāji nelabprāt draudzējas ar iebraucējiem. Un, kaut arī emigrējuši igauņu jaunatne nav uzskatāma par «mēmiem svešiniekiem», tomēr starp viņiem un vietējiem iedzīvotājiem novilkta neredzama, bet grūti pārkāpjama robeža. Mēģinu izdibināt šā savstarpējā vēsuma iemeslus. Vīrs saka:

- Mēs esam čaklāki.
- Čaklāki? Tiesām tikai tāpēc?
- Ne jau no tāpēc vien, iebraucēji, lai tiktu pie līdzekļiem, strādā lētāk.

Rādās, te tas suns ir aprakts. Tāpat vietējiem strādniekiem liekas (un ne jau bez iemesla), ka apdraudēta viņu izpeļņa, darba devējs tajā pašā laikā iegūst lētāku darbaspēku un padevīgu ieroci arod biedrībā. Neapskaužams liktenis.

Manš namatēvs un namamāte ir patīkami un pieklājīgi cilvēki. Abi jau pašā sākumā uzsvēra, ka politika nav viņu stiprā puse un viņiem nesot nekādu sakaru ar emigrantu vadītājiem (kur iekārtojušies daudzi agrākie esesieši). Un tomēr netiekam pāri vienam jautājumam, proti, ka jaunā un vecā emigrantu paaudze aizvien vairāk atsvešinās, ka starp viņiem rodas aizvien lielāka plāsa. Šī atsvešināšanās liekas pilnīgi dabiska. Emigrantu jaunā paaudze izglītojoties galvenokārt Rietumvācijas un Austrālijas skolās, tā stipri asimilējusies, tai mazāk saīsu ar savu dzimteni, mazāk atniņu. Jaunatne ātrāk iesakņojas, jo tai nav dzimtenes. Spriežot pēc novērojumiem kā Zviedrijā, tā šeit, viņiem vienlīdz sveši pa Zviedriju un pa Ameriku apkārtkristošie buržuāziskās Igaunijas «valsts stutes», kas plūcas savā starpā par katru saubagotā dolāru un ko jaunā emigrantu paaudze uz-

skata «par spēku bez spēka», «ideālistiem» un «valstsvīriem bez tautas», taču tikpat tāli šai jaunatnei ir vecās paaudzes cilvēki, kas nespēj pierast pie svešās zemes un valodas, sveša dzīves veida un dabas, kam grūti dabūt darbu un kurus tāpēc ar katru gadu jo dedzīgāk aicina atpakaļ dzimtai malai.

Austrāliešu dzīves veids iezīmējas galvenokārt ar trim īpašībām. Pirmkārt: austrāliešis, vienaiņa, vietējais vai iecelotājs, ārkārtīgi cieši turas pie savas mājas, viņš ir sevi noslēgts un nesabiedrīks. Uz viņu pilnā mērā attiecas bībeles vārdi «Mans nams — mans cietoksnis». Paziņu loks mēdz būt šaurš, cieši norobežots, iepazīstoties cilvēki ir piesardzīgi un izvērīgi, īpaši, ja paredzama ilgstoša pazīšanās. Svešiniekam grūti pārkļūt pār viņu sliekšni, tāpēc austrālieši savā mājas dzīvē ir godīgi un tikumīgi.

Otra ļoti patīkama īpašība ir vīriešu gatavība visur palīdzēt. Viņi palīdz sievietēm mājas darbos, iepirkas veikalos, vāra ēdienu virtuvē, klāj galdu. Tā ir paraša, ko derētu apgūt arī vienam otram no mums. Pie mums, Padomju Savienībā, kur ļoti liels procents sieviešu strādā ārpus mājas, vīri mēdz izlietot pārāk daudz enerģijas vienīgi tāpēc, lai runātu un sajūsmīnātos par sievietes vienlīdzību ar vīrieti. Vakarā mēs dažkārt esam tik tāli sevi no gurdinājuši, ka noģāzāms uz divāna un kifedzām:

— Est, velns lai parauj!

Trešā ir īpašība, kas mani drusku traucē — tas ir fetišisms. Liekas, ka priekšmetiem šeit būtu kāda noslēpumaina vara pār cilvēkiem, jo tiem ierādīta pārāk liela vieta viņu domās un sadzīvē. Taisnība, Austrālijā izgatavo ļoti gētas mēbeles (šajā ziņā mēs esam atpalikuši), radioaparātus (kas nav labāki par mūsējiem), praktiskas virtuves iekārtas utt. Taču šie priekšmeti drīzāk nevis kalpo cilvēkiem, bet valda pār tiem. Domāju, ka te valnojama galvenokārt nomaksas sistēma. Krēsls vai radioaparāts, ko tu iegādājies par skaidru naudu, kļūst tavš īpašums uz visiem laikiem un vairs neizņem tavas domas kā priekšmeti, par kuriem tev katru mēnesi jānomaksā zināma summa un kas katru dienu tev atgādina kreditoru.

Dodamies atpakaļ uz kuģi. Esmu no sirds pateicīgs saviem Jaunajiem paziņām par interesantu dienu, labām pusdienām un cilvēcisko atklātību, kas man lielā mērā palīdzēja iepazīt dzīvi šajā svešajā kontinentā.

Vēlu vakarā tieku lūgts ierasties mūzikas salonā. Nezinu, kas mani tur gaida. Visapkārt laudis sarunājas krievu vai angļu valodā. Tikai pie stūra galda sēž četri vācieši. Un tieši tur piecelas kāda gara gara, parlieku tieva dāma, glūzi kā maksšķerkāts, un nāk man preti.

- Kungs, vai jūs esat igauņis?
- Esmu gan.
- Ak dieviņ tētīt! Vai no Tartu?
- Nē, no Tallinas.
- Ak dieviņ tētīt!

Atsēžamies. Dāma iepazīstina ar savu vīru, vācieti, un vēl diviem vāciešiem. Dāma ir ļoti temperamentīga. Mēs sarunājamies igauņu valodā, iesākam poētiski un politiski:

- Vai jūs, kungs, zināt dziesmu «Mosties Igaunija...»?
- Zinu.

— Ah! — dāma nopūšas. Un tikai pēc tam paģustu apjautāties, kur viņa dzīvojis Igaunijā. Izrādās, ka Tartu. Dāmai interesē, vai veikals, kas kādreiz piederējis viņas tēvam, vēl eksistē un «kas ir tā īpašnieks». Paziņu slikti Tartu pilsētu un tāpēc nezinu. Viņas tēvs, kas dzīvojis Austrālijā, esot par savu veikalu ļoti norūpējies un ļoti grūti aizbraukot to aplūkot.

— Vai jūs, kundze, jau ilgi dzīvojat ārpus Igaunijas? — es jautāju.

— Jā, kopš tā laika, kad mūs aizsauca projām Hitleris. — Šis ir vienīgais teikums, ko dāma izrunā bez —

— Igaunijā urrāpatriotu lēmiflota dziesma, Tulk.

sveša akcenta. Šo teikumu laikam nācies ļoti bieži atkārtot.

- Vai jūs vecāki ir vācieši?
- Mamma ir vāciete.
- Un tēvs?
- Papus ir krievs.
- Un jūs?
- Igauniete, ak dieviņ tētīt!

Ši dāma man ļoti atgādina Igaunijā tautas rakstnieka Oskara Lutsa «stācījas priekšnieka palīgu». Viņas vīrs mani nopēti ar jaunu, siltu skatienu. Sieva pārtulko vīram mūsu sarunu, pēc tam vīra jautājumu:

- Vai jūs karojāt pret mums?
- Karoju.

Mēs esam pieklājīgi, paplāpājam par šo un to, taču nekāda istā runāšana nesanāk. Lai izbeigtu neveiklo stāvokli, dāma lūdz uzdavināt viņai tukšu «Kazbeka» kārbīnu. Sameklēju kajītē pilnu kārbīnu un pasniedzu.

— Man, ak dieviņ tētīt!

— Tas domāts jums papus kungam un vīra kungam, lai neaizmirstos krievu tabaka.

1958. GADA 4. MARTA

Kuģa iekraušana tuvojas beigām. Kārtīgi sarindotie miezu maisi piepilda kravas telpu gandrīz līdz lūkaļ. Austrāliešu ostas strādnieki veic savu darbu mierīgi, bez steigas. Viņu rūdītajās rokās «Kooperācijas» vīnčas kļuvušas paklausīgas un rātnas, tāpēc ne piestātnē, ne kuģa tilpnēs strādniekiem nav jādzarda neviena lieka kustība. Vakaros osta it kā izmirst, jo darbs noris tikai vienā maiņā. Salīdzinot ar mūsu ostām, šeit trūkst ista tempa, kuģa dīkstāve ielgst.

Rīt Adelaīdā iebrauks Anglijas karaļa māte un jūras ekspedīcijas kuģis «Oba». Ziņa par «Obas» tuvošanos satrauc visu «Kooperāciju». Mūsu kuģis uzņems daļu ekspedīcijas, lai pārvestu uz dzimteni, Karalienes mātes ierašanās manāmi atdzīvina un izraibina Adelaīdas ielas. Parādās karogi un karozīni, no veikalu skatlogiem mūs uzlūko Viņas Majestātes portreti un kroņa imitācijas. Pa ielu no Portadelaīdas uz Adelaīdu mums pretī jāja karavīri neparastos apģērbos. Zirgi balti un ļoti skaisti. Protams, arī jātnieki nodarīja kaunu saviem rumakiem: visi melnās žaketēs, šaurās, baltās jātnieku biksēs, lakādas garstulmju zābakos. Spožas ķiveres grieņoja stalti spalvu pušķi. Katrs jātnieks turēja rokā garu pīķi. Visi izskatījās veselīgi, solīdi, cienīgi. Karalienes mātes kavalkāde, kā redzams, saformēta no Adelaīdas «labākajiem» dēļiem, t. i., baģātnieku dēļiem.

1958. GADA 5. MARTA

Sorīt pabeldza kravas uzņemšanu un «Kooperāciju» pārveda uz citu piestātni. Pēcpusdienā atbrauca «Oba». Sastapšanās noritēja ļoti sirsnīgi. Gar piestātni pastaigājās agrākie darba biedri profesori Markovs un Zenkovičs. No desmitām citām, kas raudzījās lejup no «Obas» reļiņa, īpaši atšķīrās Goliševa saulē iedegusi seja, ko padarīja vēl jaunāku uz nulliti apcirtie mati. Tad mūsu acu priekšā iznira Furdeckis, elegants kā vienmēr. Arī balss skaļa un dārdoša. Ir ļoti draugu vidū!

Šeit sastapu arī vienīgo igauņu tautības jūras ekspedīcijas dalībnieku. Tas bija Maskavas aspirants Ivars Murdmā, Pazīnu jau no tālienes — viņš ir pārlieku līdzīgs savai mātei. Divaini gan — Mirnijas reidā mūsu kuģi ilgū laiku stāvēja gandrīz blakus, bet mēs pat nenonācām, ka esam viens otra tuvumā, katrs bijām aizņemti ar savām rūpēm un pienākumiem. Cik liela un maza ir pasaule!

Lai mierīgi pārrunātu dažus vārdus igauņiski, uzmeklējām tuvāko ostas bāru.

Alus bārs — tas ir vidusmēra austrāliešu klubs, sastapšanās vieta un otrās istas mājas. Stāsta, katrs austrāliešis te izdzerot aptuveni divus litrus alus dienā. Dzēriens tiešām garšīgs. Darbs beidzas pulksten četros, un līdz sešiem, proti, slēgšanai, bāri mēdz būt stāvgrūdām

pilni. Te pulcējas arī sievas, lai uzmeklētu vai sagaidītu savus vīrus, Liekas, alu šeit nautskata par alkoholiķu dzērienu (kaut arī tam ir savi stipruma grādi), bet par pirmās nepieciešamības uztura līdzekli. Ēārs, kurā atsēstamies abi ar Murdmā, sastāv no divām telpām. Pirmajā — lielā, garenā zālē — atrodas lete un plaukti ar visiem iespējamiem reibinošiem dzērieniem, augsti buki un bāra saimnieks. Pulkstenis pašlaik rāda bet piecpadsmit pieci, un bārs ir pārpildīts līdz pēdējai iespējai. Viesi ietukšo glāzi pēc glāzes, nopietni, lietiski, it kā pildot pienākumu. Nesaprotami, kāpēc, pārtērojot tādu kvantumu alus, austrāliešu vīrieti nav kļuvuši tukli, jo raksturīgos «alus vēderīgus» ieraugu ļoti reti. Gandrīz visi ostas strādnieki, šejienes pastāvīgie bāra apmeklētāji, ir slaidi un kalseni.

Ēāra otrā telpa, kurā esam apmetušies arī mēs, ir augsta nojume ar vienkāršiem galdiem, izmīdītu klonu un pītām kļūgu sienām cilvēka augumā. Durvju vispār nav, tās aizstāj vārti. Bet šeit ir patikami. Čaur pītājam sienām un jumta nokari brīvi ielūst svaigais gaiss, kas nepiemirst piejaukt patīkamajam vēsumam zināmu devu putekļu. Sākumā viesu sejas ir vēsas un vienaldzīgas, pamazām tās atdzīvojas un pietvīkst, Valodas sāk plūst raitāk, un krūzes, atdzīdamas uz marmora galdiem, dzied slavas himnu austrāliešu alum.

Šeit, bārā, valda ista ostas atmosfēra, ostas gars, ko radījis gan ostas strādnieku savstarpējais biedrīkums, gan jautrība, gan tuvā okeāna elpa. Un pat tās divas sievietes, kas vēl pirms pulksten četriem sēdēja pie vidēja, vislabāk pārskatāmā galda zāles vidū un uzklāja uz savām krietni vien izvagotajām sešām tik daudz pūdera un krāsas, cik vajadzētu attiecīgās dēļu jumta platiņas nosegšanai, pašlaik lūtas kā sievietes labākajos gados, un viņu ugunīgie, daudzdošie skatieni slid no viena galda uz otru, meklējami drauga sirdi un drusku naudas. Lai pienācīgi aprakstītu šo Austrālijas sadzīves nozari no pulksten četriem līdz sešiem vakarā, lieti noderētu lielā igauņu grafika Viralta zīmulis.

Aprunājāmies ar Murdmā par mūsu sirmo Tallīnu, mūsu kopējiem paziņām, par jūras ekspedīciju «Oba», kas papildinājusi pasaules karti, iesniedzama tajā dažus Antarktīdas piekrastes rajonus, un izdarījis daudz būtisku labojumu līdzšinējā kartē. Jūras ekspedīcijas lidmašīnas izcēla daudzās vietās uz ledu un cietzemes zinātnieku grupas, kas īsā laikā sarežģītos apstākļos paveica lielu darbu. Ieskaitot «Lenas» topogrāfiskos darbus 1956.—57. gadā, mūsu kuģi ir precīzējuši Antarktīdas piekrastē (un ne jau piekrastē vien) vairāk nekā ceturto daļu no visas kontinenta robežas kopgaruma. Ja pievienojam klāt arī okeanogrāfiskos novērojumus, dzilumu mērījumus, meteoroloģiskos, ģeoloģiskos, glacioloģiskos, magnetoloģiskos un citus pētījumus, fotografēšanu no gaisa — tad kļūst pilnīgi skaidrs, ka šie divi ledlauži «Lena» un «Oba» ir iecirtuši uz mūžiem savus vārdus Antarktīdas atklāšanas vēsturē un aizvertuši šo divu Krievijas upju nosaukumus līdz kontinentam, kur nav nevienas upes.

«Oba» ieradās šurp no Jaunzēlandes, no Vellingtonas, kur sastapās dažādu valstu Antarktīdas pētnieki: krievi, amerikāņi, angļi, franči, austrālieši, Liekas, kas šī sastapšanās nav mūsu zinātnieku nedz iepriecinājusi, nedz darījusī bagātākus ar pieredzi. Kā zinātnieki, tā Jaunzēlandes laikraksti augsti novērtēja padomju, franču un austrāliešu polārpētnieku referātus, jo tie ievērojamā mērā papildināja līdzšinējos sasniegumus ar Jauniem faktiem. Diemžēl, amerikāņi, kas veikuši visplašākos sistemātiskos Antarktīdas pētījumus jau kopš 1928. gada, tāpat arī angļi, nāca klajā ar visai pavisem un nenozīmīgiem referātiem.

(Nobeigums nākamajā numurā)

TAUTU DRAUDZĪBAS UNIVERSITĀTĒ

1. oktobrī Maskavā savas durvis atvēra Tautu draudzības universitāte — jauna augstākā mācību iestāde, kurā smelsies zināšanas jaunieši no Āfrikas, Āzijas, Latīņamerikas, desmitiem dažādu valstu pārstāvji, to skaitā arī padomju zemes jaunieši.

Lai izsacītu tās jūtas, ko šobrīd pārdzīvo jaunās universitātes klausītāji, vislabāk atļaut runāt viņiem pašiem. Lūk, ko sacīja Lasisi Adams Osumde, kam dzimtene ir tālā Nigērijā:

«1. oktobris man bija divkārtī svētki. Vispirms mana dzimtā Nigērija ieguva neatkarību. No laimes esmu kā apskurbis. Man gribas dziedāt, liksmot, smieties. Kas gan par to man nosodīs? No pirmās mācību minūtes cenšos būt bezgala vērgs, neatlaidīgs, centīgs. Brīvajai Nigērijai nepieciešami labi, īsti speciālisti.»

Bet ceļonietis P. D. N. Vidževira saka:

«Man ir 17 gadu. Biju patīkami pārsteigts, uzzinot, ka esmu universitātes jaunākais students. Taču tas nav galvenais. Pats galvenais — vēl jo-
projam negribas gandrīz vai ticēt laimei — mācīties Padomju Savienībā.

Mans tēvs ļoti grūti slimoja. Un redzot viņa ciešanas, es nolēmu kļūt par ārstu — cilvēks nedrīkst tā ciest. Vienmēr vēlejos iegūt augstāko izglīti-

bu PSRS, jo esmu stingri pārliecināts, ka tā — tiešām augstākā pasaule. Manā dzimtenē ļoti uzmanīgi seko Padomju zemes panākumiem. Tie ir grandiozi. Esmu lepns, ka mācos pie jūsu lieliskajiem pasniedzējiem, kas izaudzinājuši tik daudz talantīgus ārstus, inženierus, fiziķus, pedagogus.»

Attēlā redzam Nigērijas studentus ar savu pedagogi Z. Jurefjevu pēc pirmās krievu valodas mācību stundas.

TASS foto

KRIEVIŅEMES MĀKSĻA RĪGĀ

Valsts latviešu un krievu mākslas muzeja zālēs, kur eksponēta mākslas izstāde «Padomju Krievija», daudz ļaužu. Kaut te pārstāvēta tikai piektā daļa no milzīgā darbu klāsta, kas bija eksponēts Maskavas Centrālajā izstāžu zālē, arī šeit redzamais runā gaišu valodu par lielo, radošo pacēlumu, kāds valda Krievijas federācijas mākslinieku vidū.

Izstāde pārliecinoši parāda, kādas milzīgas iespējas māksliniekam paver sociālistiskā realisma metode, uz kuras droši un nešaubīgi balstās padomju tēlotāja māksla, kā, vadoties no šīs metodes, gleznotāji mākslas tēlos atveido mūsu dzīves īstenību, pilnveido un paplašina priekšstatus par mūsu bezgala bagāto un daudzšķautņaino dzīvi.

Izstādē «Padomju Krievija» piedalījās Krievijas Federācijas visu apgabalu, novadu un autonomo republiku gleznotāji, grafiķi un tēlnieki. Viņus vienoja kvēla vēlēšanās: atspoguļot mūsu laikabiedru dzīvi, atklāt padomju cilvēka raksturīgākās iezīmes un skaistumu, kā arī atsaukt atmiņā mūsu Dzimtenes vēstures varonīgās lappuses.

Tādēļ arī saprotama lielā interese, ar kādu Maskavas un Ļeņingradas skatītāji uzņēma Padomju Krievijas mākslinieku devumu. Maskavā Centrālajā izstāžu zālē šo izstādi trīs mēnešos apmeklēja vairāk nekā 400 tūkstoš cilvēku. Tie nebija vienaldzīgi, klusējoši vērotāji. Atsauksmju grāmatā viņi ierakstīja daudz apsveikumu, pateicību un novēlējumu.

Jāatzīmē, ka līdzās pazīstamajiem, nopelnim bagātajiem meistariem tādiem kā A. Deineka, G. Ņiskijs, V. Serovs, A. Plastovs, V. Favorskis, spēcīgi savu talantu parādīja arī jauni, vēl maz pazīstami mākslinieki, kā G. Korževs, V. Gavrilovs, J. Bosko, S. Spicins un citi.

Revolūcija, pilsoņu karš, Lielais Tēvijas karš — tie ir notikumi, kuri mūžam savilņos paaudžu paaudzes. Šim tematam veltīti tādi darbi kā A. Levitina «Oktobra kareļvis», brāļu A. Tkačova un S. Tkačova «Kauju starplūkā», G. Korževa triptihis «Komunisti».

Korževa gleznu varonis — vienkāršs darba cilvēks ar spēcīgām, apvaldītām jūtām. Viņš bija apspiests un beztiesīgs, viņam bija lieg-

Piezīme: vairākus citus izstādē «Padomju Krievija» Rīgā eksponētos darbus ievietosim kādā no ziņņāla nākamajiem numuriem.

ta laime un brīvība, bet, lūk, nu viņš cēlies cīņā par savām cilvēciskajām tiesībām, par taisnību un brīvību. Triptiha centrālā glezna «Karoga pacēlētājs» (to žurnāls publicē uz pirmā vāka). Ienaidnieka lode nogalinājusi karognesēju. No rokām izslīdējis sarkanais karogs. Bet kritušā biedrs — revolucionārs strādnieks paceļ karogu un neļauj to mīdīt kājām, jo karogs ir uzvaras simbols. Dinamiskā kompozīcija, strādnieka ķaislā sejas izteiksme, pats strādnieks, kas strauji paceļ no ielas bruģa kvēlojošo karogu — viss tas veido iekšēja spēka caurstrāvotu revolūcijas cīnītāja tēlu. Tāpat izteiksmīgas ir arī divas citas mākslinieka gleznas «Internacionāle» un «Strādnieku studijā».

Ievērojama vieta izstādē ir darbiem, kur atveidots lielā Ļeņina tēls. Sīrsnība un siltums dveš no V. Ciplakova gleznas «Ļeņins zemnieku vidū», dziļi izjusti un iejūtīgi gleznota V. Serova «Vēstis no sādžas», kur pirmās padomju varas dienās Smolnijā divi zemnieki lasa Ļeņinam no mājas pienākušo vēstuli.

Ar tēlu skarbo vienkāršību, viņu iekšējo pasauli un atturīgumu tuva G. Korževa darbiem ir E. Golihina glezna «Maize», kur mākslinieks interesanti un asi parāda divu nesamierināmu spēku sadursmi — konfliktu starp matrozi-boļševiku un kulaku, kas cenšas valstij noslēpt labību. Redzam tikai divas figūras, divus skaidri iezīmētus siluetus — matrozi melnā, isā jūrnieku mētelī un kulaku apmetnī. Viņu skatīeni krustojušies nesamierināmā naidā. Matrozis piemiedzis acis, rokas tur kabatās, viņa poza mierīga, bet draudoša. Kulaks sastindzis, sevi ievīlcies. Bet viņš gatavs nikni aizstāvēt savu mantu. Iestājies smags un drausmīgs klusums. Lūk, nesaudzīgā šķiru cīņa — nevis uz dzīvību, bet nāvi.

Daudzus māksliniekus aizrāvis mūsu trauksmīnās dzīves savtāpīgais skaistums, radīšanas patoss, tehnikas vareņība, mūsu dzīves neredzēti straujā ritmi.

Mākslinieks V. Serovs gleznā «Strādnieks» (arī tiek publicēta šajā numurā) dod vispārīgāku padomju strādnieka tēlu. Nebeidzami radoši meklējumi, tiekšanās pilnveidot to vai citu darba procesu, lūk, galvenās iezīmes, kas raksturo mūsu darba cilvēku. Sādā radošu meklējumu brīdī mākslinieks parādījis arī savu strādnieku.

Dīzens, cilvēciskas cieņas apdvests ir M. Trufanova «Kalnračis». Tikal uz mirkli, lai padzertos ūdeni, viņš atrāvies no sava smagā darba.

Ļīgi pallek atmiņā varenie spēka vīri, kurus strādājam parādījis Sverdlovas mākslinieks I. Smirnovs gleznā «Metallēji».

J. Bosko gleznā Staļingradas HES celtnieki virs Volgas reibinošā augstumā montē elektrolīniju.

Kolhozu darba rūķiem, viņu ikdienā savus darbus veltījuši mākslinieki A. Bubnovs, V. Zagoņeks (viņa glezna «Rīts» reproducēta šajā numurā), A. Plastovs. Viņu darbi izceļas ar spilgtām krāsām, dabas skaistumu, darba poēziju.

Dzīve ir daudzveidīga. Padomju cilvēks ne tikai strādā, viņš mācās, atpūšas, viņš prot sapņot un mīlēt. Gleznās, kur risināti sadzīves temati, mākslinieki cenšas atklāt cilvēkus visā viņu jūtu patiesīgumā un dabiskumā. Interesanti mākslinieces I. Sevandronovas darbi «Izstādi drīz atvērs», «Notiek mēģinājums», O. Bogajevskas «Dzīmšanas diena», G. Korževa «Iemīļjušies». Iepriecina brāļu S. un A. Tkačovu radošā veiksmē gleznā «Bērni».

Varena un bagāta ir mūsu Dzimtenes daba. Katrs mākslinieks to skata savā uztverē.

Georgs Ņiskijs — viens no savdabīgākajiem padomju peizāžistiem skata mūsdienas mūsdienīgi. Viņa kompozīcijas arvien dinamiskas un spraigas. Mūsdienai poēzijas apdvesta viņa glezna «Pāri sniegiem». Mierīga un klusa ir majestātiski bargā ziemeļu daba. Mākslinieks to rāda vēsos, sidrabainos toņos. Tās dzīlēs kā meteors ienirst sarkana lidmašīna, atstādama aiz sevis ugunīgas pēdas.

Smalkas un liriskas ir N. Romadina peizāžas. Mākslinieks šķietami ikdienišķajā un nenozīmīgajā prof sajast Krievijas dabas jaukumu, skaistumu un to tālāk nodot skatītājam.

Indijas dabu, sadzīvi, arhitektūru, eksotiku poētiski attēlojis S. Čuikovs triptihā «Par Indijas vienkāršajiem ļaudīm».

Interesanti, iejūtīgi un daudzpusīgi Krievijas Federācijas mākslinieki atskatījās savai tautai. Jaunās, neredzētās krāsās mēs ieraudzījām mūsu vareno Dzimteni ar tās neapņemamiem plašumiem, grandiozām celtnēm, jaunām pilsētām.

I. VOJEVODSKA

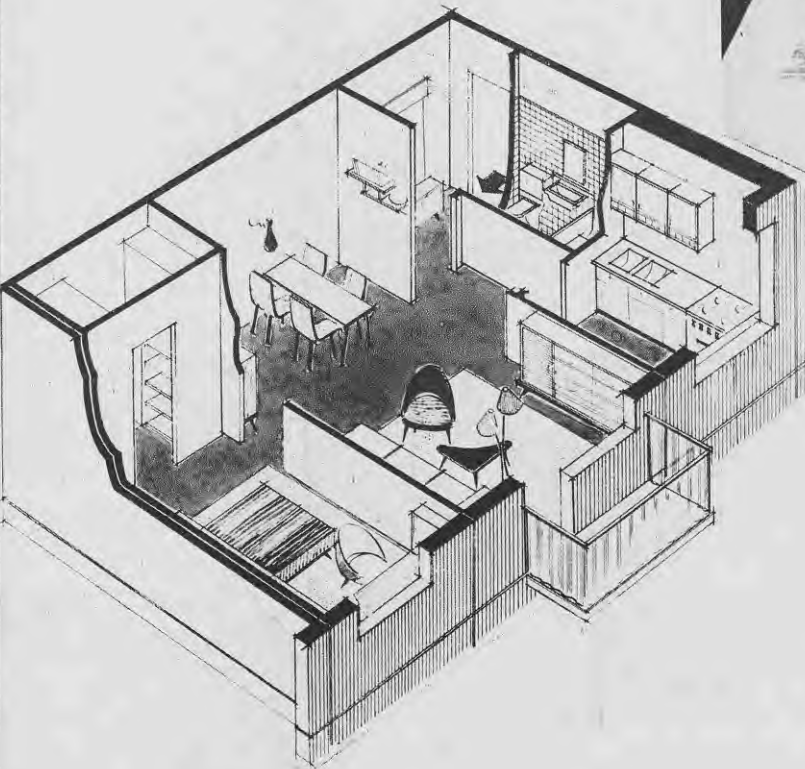

V. SEROVS. «STRADNIEKS». (Maskava) Eļļa.

NO KPFSR MĀKSLINIEKU DARBU IZSTĀDES «PADOMJU KRIEVIJA»
VALSTS LATVIEŠU UN KRIEVU MĀKSLAS MUZEJĀ RIGĀ.

LAI VISIEM BŪTU ĒRTI DZĪVOKĻI

JAUNO EKONOMISKO DZĪVOKĻU PLANOJUMS. DZĪVOKĻIS SASTĀV NO DZĪVĪJAMĀS ISTABAS, GUĻAMISTABAS, VIRTUVES UN SANITĀRĀ MEZGLA. ŠĀDUS DZĪVOKĻUS CEĻ JAU TAGAD UN TĒ CEĻTNIECĪBA TURPINĀSĪES VĒL TUVĀKAJOS 3—4 GADOS.

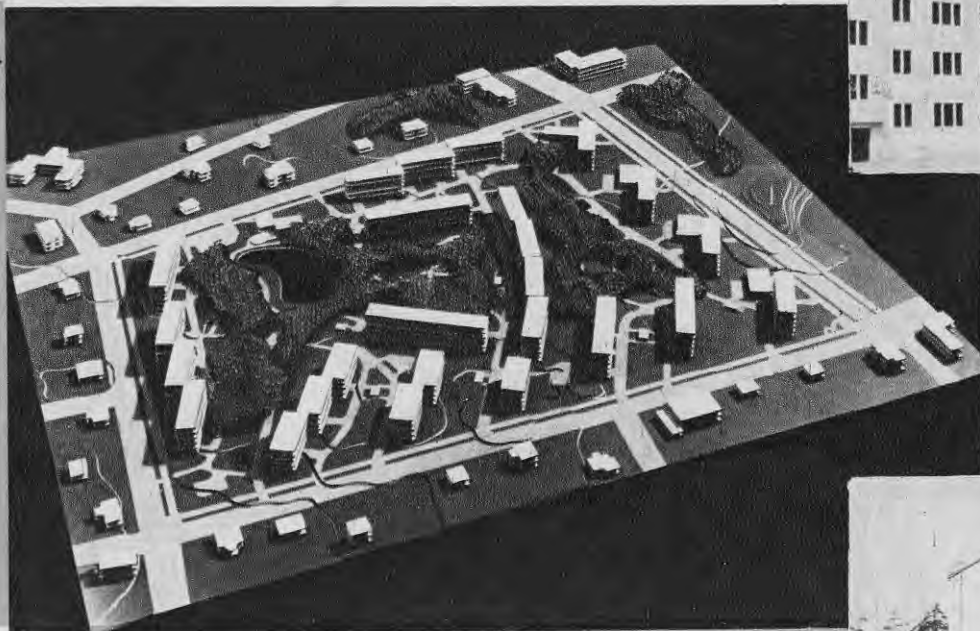

LIELPANELU ĒKU CELTNIECĪBA
«ĀGENSKALNA PRIEZU» DZĪVOJAMO ĒKU KOMPLEKSA.

DZĪVOJAMO ĒKU KOMPLEKSS
«ĀGENSKALNA PRIEDES».

Planojuma autori Latvijas valsts pilsētu projektēšanas institūta arhitekti N. RENDELS un E. JĒKABSONS.

JAUNAS TIPU ĒKAS RĪGĀ, «ĀGENSKALNA PRIEZU» DZĪVOJAMO KOMPLEKSA.

Tipu ēku autori: A. REINFELDS, L. PLAKANE, L. OSE, P. JANUŠANE, M. BUMBIERIS un E. JĒKABSONS.

**DZIVOJAMO EKU
KOMPLEKSS «JUG-
LA» RIGĀ.**

Plānojuma autori: A. TIŠ-
MANE, D. DANNEBERGA,
O. KRAUKLIS.

**DZIVOJAMĀIS RAJONS
DAUGAVPILĪ PIE SUNU
EZERA.**

Plānojuma autori: arhitekti
P. SEĻECKIS un E. DRANDE.

LIELPANEĻU TIPA ĒKA.

Autori: arhitekts M. ĢEL-
ZIS, inženieris A. LOGI-
NOVS.

**DZIVOJAMĀIS MIKRORAJONS RIGĀ,
MASKAVAS RAJONĀ.**

Autori: Rīgas pilsētas izpildkomitejas
celtniecības un arhitektūras nodaļas ģen-
plāna izstrādāšanas arhitektu grupa:
R. PAIKUNE, G. MELBERGS, D. SILA,
A. PLESUMS.

V. ZAGONEKS. «RITS». (Maskava) Eļļa.

NO KPFSR MĀKSLINIEKU DARBU IZSTĀDES «PĀ-
DOMJU KRIEVIJA»,
VALSTS LATVIEŠU UN KRIEVU MĀKSLAS MUZE-
JĀ RIGĀ.

LAI VISIEM BŪTU ĒRTI DZĪVOKLI

Līdz ar Padomju Latvijas nodibināšanos pavēras plašas dzīvojamu ēku celtniecības perspektīvas, jo tikai sociālisma apstākļos iespējams atrisināt dzīvokļu problēmu — sagādāt visam darbaļaudžu ģimenēm ērtus un labiekārtotus dzīvokļus. Šis ļoti svarīgās sociālās problēmas atrisināšanu uz daudziem gadiem aizkavēja karš, fašistiskās okupācijas nodarītie zaudējumi. Tāpēc ar jo lielāku prieku jāatzīmē paveiktais, Latvijas PSR pilsētās un strādnieku ciematos jau pirmajā peckara piecgadē ekspluatācijā nodeva dzīvokļus ar lietderīgo platību 832 000 kvadrātmetri — tikpat daudz, cik buržuāziskās Latvijas divdesmit gados. Otrajā piecgadē darbaļaudis saņēma 985 000 m² dzīvokļu platības. Bet nākamajos gados dzīvokļu celtniecības tempi strauji pieauga: no 1956. līdz 1958. gadam darbaļaudis saņēma 1 162 000 m² dzīvokļu.

Tomēr dzīvokļu celtniecības tempi nevarēja apmierināt strauji augošās vajadzības. Vēl jo vairāk neapmierināja celtniecības tehnika un kvalitāte. Peckara laika tipu ēku celtniecībā un kvartālu apbūvei piemēta nopietni trūkumi. Tika pielautas pārmērības projektēšanā un celtniecībā. Dzīvokļos dzīvojamās istabas izbūvēja izolētas. Nepamatots bija telpu pārspīlētais augstums, lielā dzīvokļa palīgplatība, kas sadārdzināja celtniecību.

Dzīvojamās ēkas bieži cēla izkaisīti pa visu pilsētas teritoriju, tāpēc nebija iespējams izvērt celtniecības darbu industrializāciju. Nelielajos kvartālos, kurus ierobežo ielu tīkls, nevarēja izvietot visas nepieciešamās kultūras un sadzīves apkalpojošās ēkas. Dzīvojamās mājās, kuras izvietojas gar lielākajām pilsētas ielām, transporta kustības troksnis un ielu putekļi radīja nelabvēlīgus dzīves apstākļus.

IECERES UN PADARĪTAIS

Jaunu posmu celtniecības attīstībā ievadīja Vissavienības celtnieku apspriede Maskavā 1954. g. «Mūsu pienākums, — savā runā celtniekiem norādīja biedrs N. Hruščovs, — ir strauji paātrināt tempus, uzlabot kvalitāti un samazināt celtniecības izmaksu. Šā uzdevuma risināšanai ir tikai viens ceļš — visplašākās celtniecības industrializācijas ceļš.»

Partija un valdība pieņēma lēmumu — visīsākajā laikā panākt tādu dzīvojamā fonda pieaugumu, lai tuvākajos desmit divpadsmit gados likvidētu dzīvokļu trūkumu mūsu zemē. Jau šajā septiņgadē saskaņā ar partijas XXI kongresa lēmumu pilsētās jāuzceļ 15 miljoni labiekārtotu dzīvokļu. Tas līdzinās 180 jaunu pilsētu celtniecībai ar 250 000 iedzīvotājiem katrā. Tai skaitā LPSR pilsētās jāuzceļ dzīvojamās ēkas ar 2 775 000 m² dzīvokļu lietderīgo platību jeb 60—70 tūkstošiem dzīvokļu.

Šo uzdevumu mēs sekmīgi realizējam. Jau pirmajā septiņgadē Padomju Savienības pilsētās un strādnieku ciematos uzceltas dzīvojamās ēkas ar 80,4 miljoni kvadrātmetru dzīvojamu platību. Salīdzinot jāatzīmē, ka 1954. gadā bija uzcelti 32,5 miljoni kvadrātmetru.

Mūsu Dzimtene dzīvokļu celtniecības tempu un apjomu ziņā ieņem pirmo vietu pasaulē. Tā 1959. gadā uz katriem tūkstošiem iedzīvotājiem Anglijā bija uzcelti 5,4 dzīvokļi, Francijā — 7,2 un ASV — 7,9, bet Padomju Savienībā 14,5 dzīvokļi. Pie mums katru gadu uzceļ vairāk dzīvokļu nekā ASV, Anglijā, Francijā, VFR, Zviedrijā, Holandē, Beļģijā un Sveciē kopā. Arī dzelzsbetona ražošanas apjomu ziņā Padomju Savienība ieņem pirmo vietu pasaulē. Tā 1960. gadā izgatavos 29 mil-

jonus m² saliekamu dzelzsbetona konstrukciju, kas trīs reizes pārsniegs šādu konstrukciju ražošanas apjomu ASV, Anglijā, Francijā, VFR, kopā ņemot. Bet jau 1965. gadā pie mums izgatavos 45 miljoni m² saliekamā dzelzsbetona. Tai skaitā LPSR pilsētās ražos vismaz 350 000 m², kas četras reizes pārsniegs 1958. g. ražošanas apjomu. Dzelzsbetona konstrukciju rūpnīcas un poligoni uzcelti Rīgā, Liepājā, Daugavpilī, Ventspilī, Jelgavā, Rezeknē un Cēsīs. Tuvākajos gados dzelzsbetona konstrukcijas dzīvojamām ēkām ražos arī Ogrē, Krustpilī, Valmierā, Tukumā un Balvos.

MODERNI DZĪVOKĻI, MODERNAS CELTNECĪBAS METODES

Dzīvojamu ēku celtniecība pašreiz ir izvērsusies lielos masīvos, kas atbilst industriālās celtniecības prasībām. Ēkas ceļ no saliekamām dzelzsbetona pārseguma paneļiem. Saliekamas kļūst arī jumta konstrukcijas un ēku sienas.

Atbilstoši mūsu republikas klimatiskajiem apstākļiem un celtniecības bāzei Latvijas Valsts pilsētu celtniecības projektēšanas Institutā arhitekta A. Reinhelda vadībā izstrādāja tipu projektu sēriju valsts dzīvokļu celtniecībai. Jaunajās tipu ēkās ietilpst galvenokārt divtāvu dzīvokļi. Šādu dzīvokļu sastāda dzīvojamā istaba, guļamistaba ar iebūvētu drēbju skapi, virtuvi, kurā ērti izvietota tās iekārta un sanitārais mezgls ar vannas istabu. Guļamtelpā leejā no dzīvojamās istabas. Šāda plānojuma dzīvokļi ar caurstaigājamo dzīvojamu istabu, vienai ģimenei apdzīvojot atsevišķu dzīvokli, nekādas neērtības nesagādā.

Sakarā ar racionālo plānojumu sasniegta liela ekonomija. Līdz ar ievērojamām jauno dzīvokļu priekšrocībām to izmaksā, salīdzinot ar agrāk projektētajiem dzīvokļiem, samazināta par 30—35%. Turklāt dzīvojamās platības viena kvadrātmetra izmaksā samazināta par 8—10 procentiem.

Pirmās četrstāvu tipu ēkas ar ekonomiskiem dzīvokļiem uzcēla Rīgā 1958. gadā Rīgas celtniecības tresta vajadzībām Saukalnes ielā. To izmaksā bija ievērojami zemāka nekā agrāk celtajām ēkām. Jaunie divtāvu dzīvokļi ar vannas istabām, centralapkuri un siltā ūdens apgādi izpelnījās iedzīvotāju augstu novērtējumu.

Pašreiz Rīgā beidz celt pirmo lielāko dzīvojamu ēku kompleksu «Āgenskalna priedē». Piecstāvu dzīvojamās ēkas izvietotas tā, lai pēc iespējas labāk izsauļotu visas dzīvojamās telpas, lai dzīvokļus izolētu no transporta trokšņa un putekļiem, kā arī lai šāds ēku izvietojums atbilstu būvorganizācijas prasībām. Dzīvojamā kompleksā pēc iespējas saglabāta reljefa īpatnības un esošās priekšpriedes. Gādāts par to, lai būtu pēc iespējas ērti un higiēniski dzīves apstākļi, lai apbūves veidojums atbilstu arī estētiskajām prasībām. Bez dzīvojamām ēkām šeit izvietoti veikali, darbnīcas un kafējnīca. Apbūves teritorijā iekārtoti bērnu spēļu laukumi, sporta laukumi un pieaugušo atpūtas vietas.

DZIMST PIRMIE MIKRORAJONI

Tuvākajos gados šādi dzīvojamu ēku masīvi pacelsies arī daudzās citās vietās. Juglā bez dzīvojamām ēkām izbūvēs veikalus, aptieku, frizētavu, nelielu biblioteku, darbnīcas un kinoteātri. Daugavpilī uz 41 hektāra lielas teritorijas izbūvēs 61 četr- un piecstāvu dzī-

vojamu ēku, piecus bērnudārzus, divas skolas, septiņus veikalus, ēdnīcu, komunālās apkalpošanas darbnīcas, pirti, veļas mazgātavu un garāžas.

Līdzīgs komplekss tiks izbūvēts arī Rīgā, Maskavas rajonā pie Daugavas — «Sarkanā kvadrāta» rūpnīcas apkaimē, uz 35 ha lielas teritorijas. Šeit izvietosies apmēram 50 piecstāvu lielpaneļu ēkas.

Šāda apbūve jau sastāda tā saukto mikro-rajonu. Mikrorajoni izvietojas starp satiksmes maģistrālēm ar tādu aprēķinu, lai bērniem, ejot uz skolu un bērnudārzu, nevajadzētu šķērsot maģistrāles ielas ar intensīvu pilsētas transportu. Ļoti liela nozīme ir mikrorajona kultūras un sadzīves apkalpojošo ēku izvietojumam. Kā rāda esošā mikrorajonu projektēšanas un celtniecības prakse, visracionālāk un ērtāk ir organizēt šādu apkalpošanu dzīvojamu ēku grupām ar diviem trim tūkstošiem iedzīvotāju. Šādai ēku grupai var būt iekārtots neliels kopējs dārzs ar fizikultūras laukumiem. Mikrorajonā ar sešiem tūkstošiem iedzīvotāju, kurā ir divas līdz trīs dzīvojamu ēku grupas, izvietojas viena skola, bērnudārzi un bērnu novietnes. Tā teritorija ir ap 20 hektāru liela.

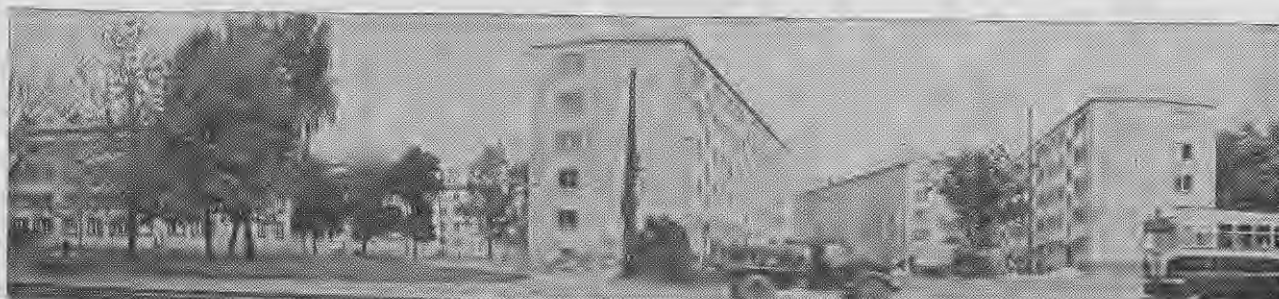
Vairāki mikrorajoni veido mikrorajonu kompleksu ar 12—18 tūkstošiem iedzīvotāju. To ierobežo satiksmes maģistrāles. Vairāki mikrorajoni vai mikrorajonu kompleksi veido dzīvojamos rajonus ar 30—50 tūkstošiem iedzīvotāju. Katrā šādā rajonā izvietojas nepieciešamās iedzīvotāju apkalpošanas iestādes — klubi, bibliotēkas, kinoteātri, poliklīnikas, rūpnīcas un pārtikas preču veikali, komunālās apkalpošanas kombināti u. c., kā arī rajona dārzs. Šīs iestādes izvietojas ne tālāk kā 0,75—1,5 km attālumā no dzīvojamu ēku grupām. Tātad galvenais dzīvojamu rajonu apbūves princips ir vienmērīga un vispusīga iedzīvotāju apkalpošana ar kultūras un sadzīves, kā arī komunālās nozīmes iestādēm. Sabiedriskās apkalpošanas ēkas veido rajonu sabiedriskos centrus. Šeit izvietojas arī iedzīvotāju atpūtas dārzi un fizikultūras bāzes.

*

Jau septiņgadē beigās vidēji uz katru iedzīvotāju paredzēti 9—10 m² dzīvojamās platības. Bet 1970. gadā uz katru iedzīvotāju jau būs 12 m² dzīvojamās platības, t. i., katrā ģimenē saņems atsevišķu dzīvokli. Tas prasa, lai jaunie dzīvojamie ēku un dzīvokļu tipi pēc iespējas labāk atbilstu dažāda sastāva ģimeņu prasībām. Tas izvirza lielus uzdevumus arhitektiem, kam jāizstrādā jauno tipu projekti perspektīvai masveida celtniecībai pēc trim četriem gadiem. Tagad tiek projektētas eksperimentālas dzīvojamās ēkas, kas drīz tiks uzceltas un pārbaudītas praksē.

Jaunās pilsētu būvniecības attīstības tendences nostiprināja un nosprauda pilsētu būvnieku sanāksme Kremļī š. g. jūnijā. Sanāksmes dalībnieku aicinājumā norādīts, ka nepieciešams vienmēr kompleksī risināt uzdevumus, jāievieš prakse progresīvie plānojuma un apbūves veidi, jārada pabeigti dzīvojamie kompleksi, izmantojot apbūves teritorijas reljefu, ūdenskrātuves, zaļumus; radoši jāizmanto ekonomiskie mūsdienu tipu projekti, jārada jauni, ērti ēku tipi. Jaunajām dzīvojamām un sabiedriskajām ēkām, apdzīvojamiem mikro-rajoniem un rajoniem jābūt ērtiem un skaistiem, atbilstošiem komunisma celtniecības laikmeta prasībām.

Arhitekts V. Grundmants,
LPSR ZA Celtniecības un arhitektūras
Institūta zin. līdzstrādnieks

Dzīvojamais komplekss Rīgā, Tīrzas ielas apkaimē.

Ž. Leqzdīņa foto

Sieviete piekritoši pašūpoja galvu. Viņas laipnais un pētišošais skatiens mirkli apstājās pie Stoletova sejas.

— Vai jūs karojāt? — viņa klusi jautāja.

— Līdz pašai Berlīnei, māmuj. — Anatolijs Petrovičs atbildēja.

Pa viņas apaļo, sīkām grumbām nosēto seju pārskrēja dziļa domīguma ēna.

— Bet Grišu? — viņa pēkšņi jautāja. — Vai Grišu nav gadījies sastapt? ...

Divainā jautājuma pārsteigtī, mēs ar Anatoliju Petroviču saskatījāmies.

— Nu, Grišu jūs noteikti pazīstat, — beidzot viņa sacīja, nesagaidījusi Anatolija Petroviča atbildi. Viņas balsi skanēja tik dziļa pārliecība, ka mēs neiedrošinājāmies neko teikt un sievietes secinājumu pavadijām ar klusēšanu. — Pie mums visi pazīst Grišu, Gan veci, gan jauni. Pajautājiēt piecus gadus vecam bērnam, arī tas jums pastāstīs par Grišu. Vecie izmirs, arī viņu bērni izmirs, bet par Grišu, vienalga, runās kā runājuši.

— Bija vērtīgs cilvēks, — Mārcis negaidīti bilda, un mēs, sev par lielu pārsteigumu, pirmo reizi slimnieka sejā ieraudzījām kaut ko smaidam līdzīgu.

— Mēdz sacīt, ka neesot likteņa, — sieviete turpināja, vīra piekrišanas pamudināta. — Jūs esat jaunāki, skoloti. Varbūt arī labāk zināt. Bet es saku un sacīšu, ja nebūtu likteņa, tad Griša sen jau trunētu krūmos, gluži kā pagale. Un daudzi no tiem cilvēkiem, kas šodien viņa priekšā noliecas līdz zemei, tāpat būtu zem zemes. — Taču tolaik cilvēku mēdza nokniebt vieglāk nekā mūsu. Un dzīvība katram ir dārga. Neviens negrib mirt, Atceros, kā pienāca fronte, laudis metās šur, metās tur. Mārcis bija gan zirdziņu lejūdzis, gan

labāko iedzīvi sakrāvis ratos. Dēliņš Andruks no ganībām pārveda govī. Bēgšim no tiem nolādētajiem. Citi tāpat — dažs kājām, dažs braukšus — plūst uz visām pusēm. Bet kur lai bēg, ja visapkārt jau vācieši? Ielēca ... Tad vieni metās bedrēs, citi kūtiš, Mūsu sādžā, lūk, visvairāk ir mūra kūtiš. Lode netiek cauri. Mārcis uzlēca zirgam mugurā, paķēra govī pie saites un uz Kloimīškēm. Tā vai tā, Krūmi nav lieli, bet biezi. Alksnis pie alksņa, kārkls pie kārkla, vietām iespraucies vēl kāds bērziņš. Varbūt šoreiz lopiņu izdosies paglābt no vāciešiem ... Uzstēdzos bēniņos, Skatos pa spraišu spraugu. Viss kā uz plaukstas, Mārcis vairs nav redzams; iemucis krūmos. Bet ceļš aiz Kloimīškēm pilns ar mašinām. Puteklī. Sāvienī. Laukos daudz karēivju, Skrien, krīt, šauj, šauj. Pieceļas, paskrien, atkal metas zemē un šauj ... Bet es ne dzīva, ne mirusi. Mans dievs, kas notiks, ja viņi iebrauks krūmos? Tad mantrausības dēļ beigas Marča muļķai galviņai.

— Ko viņi līdīs krūmos? — Mārcis nopēla sievu. — Vācietis ir gudrs. Viņš krūmus izokškerēja vēlāk. Papriekš viņam svarīgāk bija sagrābt ceļus.

— Jā gan, — sieviete piekrita un arvien vairāk aizrāvās ar stāstījumu. — Mūsu sādža stāv attālāk no šosejas. Tā viņi pa šosejas malām arī aizdarēja uz austrumiem apkaut cilvēkus. Tas taisnība, todien dieva sodība mums pagāja secen. Atceros, bija tieši pusdienas laiks, visapkārt vēl grāva, dūņēja un rūca lidmašīnas, taču tie riklurāvēji jau aizgāja. Nu, kas to lai zina, vai sādžai neuzviesies citi? Sadomā-

ju — skriešu un izslaukšu govī, iestāstīšu vecim, lai pagaidām lopus nedzen uz mājām. Andrukam liku nomizot kartupeļus, bet pati pakeru spaini un gribu doties prom. Taču nepaguvu labi apskatīties, redzu — no šķūņa izskrien pats Mārcis, Ieraudzījis mani, ātri pamāja ar roku un tūdaļ atpakaļ. Bet man kāds it kā būtu ar aukstiem pirkstiem sa-grābis muguru. Visā notirpu, sirds drebēja, Vēl nezināju, kas noticis, bet jutu, ka nav labi. Mārcis lieki neskrāidās. Tad nu es metos pakāļ šķūnīti. Skatos — pie sienas gremo gaidīja. Tēpat stāv arī mūsu bērnis. Bet zirgam uz muguras vesela kaudze sausu žagaru ... Es aizsvilos rāties! Re, kāds muļķis! Visapkārt kļīst vācieši, bet viņš ar lopiēm līen vilkam rīklē. Turklāt vēl tēlo pārdrošnieku. Vai tu re, kam pastardiens, bet es tikai splājuju virsū jūsu drebēšanai — savācu vākarīnām kurināmo ...

— Melo savu melošanu! — Mārcis atsauca. — Ne tu aizsvilies, ne tu rāties. Tev nebija arī laika rāties. Ieraudzīji Grišu un pietupies kā vista pēc sietena.

— Jā gan, zem tiem žagariem bija mūsu Griša, — sieviete turpināja, nepievērusi uzmanību vīra piezīmei. — Acīm redzot vācieši viņu sašāvuši. Nabadziņš bija ielīdis krūmos, bet mans vecis atrada viņu un pārnesa mājā. Ja nebūtu Mārcis ... Ko nu runāt! ... Taču viņš bija noasiņojis. Abas rokas pie padusēm cauras, sāns sašauts. Nevareja atgūt elpu. Bet vēl saka — neesot likteņa. Kaut vai tas pats Griša. Māte viņu dzemdējusi Urālos. Pūsis uzauga un atnāca no tādas tālienes. Ievainoja ... — Sieviete britiņu aplūsa, paskubināja mūs ēst, un tad viņas stāsts plūda kā mierīga upes straume. — Sākumā mēs nemaz nezinājām viņa vārdu. Atceros, siena pantā ierīkojām tādu migu. Mans vecis turpat iekārtojās gulēt. Viņš pie slimnieka pa nakti, es pa dienu. Staigājām apkārt uz pirkstu galiem. Man bija tāda grāmata par cilvēku ārstēšanu mājās. Vakaros to uzšķīru, sameklēju vajadzīgo vietu un palasījos, tad vācu visādās zālītes, kaltēju un vāriju. Kaut kur vēl bija nobāztas fabrikā taisītas zāles. Tās pabeidzām. Lai viņam paldies, ka pie kaimiņa Stepuļa dabūju putojošo ūdenītiņu. Bet visvairāk iztikām ar augu tējām. Taču uz aptieku neiesi un nelūgsi. Tur tev tūlīt prasīs recepti. Un kur ņemsi recepti? Vajag ārsta. Bet kā es lai zinu, kāds cilvēks ir tas ārsts? Pieņemsim, viņš izrakstīs recepti, tomēr, kas var garantēt, ka mūs visus četrus nepazudinās? Lieciet mani svētā mierā, lai es kādam bilstū jel vārdu. Pat vislabākajai kaimiņienei Stepulīenei, pat miesīgam dēlam Andrukam neiedrošinājos leminēt par Grišu. Tomēr viss ļabi nokārtojās arī bez ārsta. Brūces pārstāja strutot un aizvilka ciet. Tikai kreisā roka vēl arvien kurājās kā nedzīva. Atceros, kādu rītu ieeju šķūnītī, skatos un netīcu savām acīm: šķūņa galā lēkā Griša, Pietupstas un atkal izslejas kā atspere, pietupstas un atkal izslejas. Labo roku groza un mēta uz sāniem, it kā neredzamiem uzbrucējiem daudzītu purnus. Es ņemos rāties! Kur tas redzēts! Viss balts kā papīrs, bet taisa jokus. Līen atpakaļ sienā un guli, kamēr pieaugs vairāk asiņu! ... «Net,» viņš saka, «mamaša, man pietiek asiņu. Vot, [evaja to padvela meņa.» Drusku pakustināja kreiso roku, tā pašūpojās, tomēr nepacēlās augstāk un palika karājamijs kā piedurkne. «Vot,» viņš saka, «vam i vojak ...» Pasmaldīja, nabadziņš. Seja viņam skumja, acis nav redzams prieks. Un man pašai asaras spležas acīs. Liekas, tie nolādētie uz visu mūžu sakropļojuši nevis svešu, bet manu pašas dēlu, manu Andruku ... Nabaga bērniņš! ... Viņš bija tik miļš, tas Griša ...

Atceros, kad kļuva drusku stiprāks, sāka runāt. Aizeju pārsiet viņam brūces, aiznesu ēst, izdzert zāles. Bet viņš skatās uz mani kā zīdainītis. Viņa acis zilas un dzidras, lūk, kā tas ezers. Sejiņa sīka, vaigi iekrituši. Smaida pa sappiem kā nevainīga dvēselīte un allaž čukst: «Vi horošij čelovek, mamaša. Etovo ja, umru — nezabudu ...» Tolaik es vāji runāju krieviski. Nu, šo to sapratu. Dabūju zināt, ka viņš ir no Urāliem. Atstājis māti, brāli un divas māsas. Bet viņam pašam deviņpadsmit gadu. Tomēr Griša visvairāk jautāja, kā mēs dzīvojam. «Eh, labāk nestāstīt, dēliņ. Kāda te dzīve pie fašistiem ... Laupa man tu ved uz Vāciju. Arī cilvēkus uz Vāciju. Nevienam vairs nav vietas dzimtajā zemē. Labi, ka Andruks vēl ir gans — tikai trīspadsmitais gads. Tomēr, ja viņi šeit ilgāk laupīs, zēns paaugsties. Arī viņu pakāms. Vīrs strādā pie muižnieka Huntera. Pagaidām neaizietiek. Taču, kas to zina, vai viendien nepienāks arī viņa kārtā ...» Kaut man mēle nokaltusi! Es it kā izpravietojū nelaimi. Kādu nakti iedrāzās pagasta vecākais un vīri ar baltām saitēm uz piedurknēm. Tiem līdzi vesels bars vāciešu. No visām pusēm ielēca mūsu vienšēti. Ods netiktu cauri. Nu, domāju, tagad beigas. Atradis Grišu — visus pakārs uz zara. Bet Griša kā zemē ielīdis. Viņi izrakņāja šķūni, jūku jūkām izvandīja istabu, pat spilvenus sagraizīja, bet no Grišas ne pogas ... Tad ar sekumiem durstīja mēslus, līdz dibenam izbakstīja aku, apošņāja saimniecībā katru akmentīņu, sasīta suņa būdu. Viņi visam metās virsū kā traki. Vispār bija skaidrs, — kāds ir uzokākerējis un apsūdzējis. Nu, mēs neatzināmies. Tā vai tā nāve. Mūs sadauzīja kā vētra ābolus zarā, Tad atveda, lūk, uz šejieni, uz šo pilsetīņu. Tolaik te bija pagastvalde. Jā gan, atveda, atkal spārdīja un sita ar dūrēm. Redzēja, ka neko nēpanāks, pēc tam mani ar Andruku palaida uz mājām, bet piedraudēja: «Padomājiet līdz rītdienai. Un pēcpusdienā lai atkal būtu komandantūrā. Ja vēl nezināsiet, kur slēpjas krievu gūsteknis, kaput jūsu vecim. Pakārsim!» Iepūtiet degunā! — Griša nav gūsteknis. Tik vien jūs zināt, kurā tornī zvina ... Tā arī neaizgājām. Bet viņi mūs vairs neaiztika. Tikai Marci vēl veselu nedēļu pratnāja, tureja ieslodzītu un sita. Pēc tam nesamānā izmeta uz ielas. Labi laudis paņēma un pārveda mājās. Vīrs atlaba. Taču, lūk, divu ribu vairs nav. Visus zobus, suņi, izsītuši. Ed ar maksīgajiem. Un slimnieks, mūžīgs slimnieks. Drusku atžirgst, pastrādā un atkal sāk atklepot asinis. No jauna jābrauc pie ārsta, jāgulstas slimnīcā ...

Sieviete skumji pašūpoja galvu un britiņu klusēja, iegrimumsi smagās, viņai vienai zināmās domās. Arī mēs klusējām, jo nomāca stāsts, kas it kā bija uzkaisījis sāli vēl nesadzījušai brūcei, no jauna pamodinājis atmiņā miljonu cilvēku šausalīgo traģēdiju.

— Nevainīgas asinis prasa atbēti. — dobja balss pēkšņi pārtrauca klusumu. — Par asinīm viņiem arī lika atmaksāt ar asinīm.

Mēs satrūkamies, paskatījāmies uz Marci. Viņa drudzainais skatiens kļida pa ezera virsmu, bet nīknumā sašķiebtajās lūpās rotaļajās divains smails, tāda cilvēka smails, kurš lemts novēl, bet atlēbīgi jūsmo un tiksmīnās par vienīgo domu: «Es eju bojā, tomēr pirms tam esmu redzējis Jūsu bojā eju...»

— Atmaksāts. Tas taisnība, — atsaucās sievietē, ko viņa balss bija pamodinājusi no pārdomām. — Ai, daudz dzīvību aprakuši, nolādētie. Atceros, karš jau gāja uz beigām. Ļaudis priecējās. Gaidīja, ka savējie atgriezīsies ne pēc dienām, bet gan pēc dažām stundām. Lielgabali vēl nebija dzirdami, tomēr visi zinājām, ka mūsējie ir kaut kur pie Viļņas. Atņāks, tagad ātri atņāks dārgie glābēji!... Fasīstiem tur kļājas plāni, arī šeit nevar sadabūt galus kopā. Tur ir padomju karēivji, bet šeit partizāni pulcējas no visām pusēm. Redz, ka ir slīkti. Būs jānūk pāri Nemunai atpakaļ uz rietumiem. Ja mukt, tad mukt. Bet Lietuvā vēl bija daudz neizlauptu bagātību. Visu jaunatni vēl nebija paguvuši novert. Un cik cilvēku palika dzīvi? Ai, kā trakoja zvērs, jūdzams tuvo galu! Kamēr mīršu, nespēju aizmirst pēdējo sodības dienu. Atceros, bija pats ziedonis. Es uzraku dārzā dobes, bet mans vecis sēja auzas. Silts, no vējina ne dvesmas, kā tagad, lūk. Tikai biūtēs dūc, putniņi dzied visās malās. Sirds priecājas, arī darbs labāk sokas, jo nevienam vairs nav šaubu, ka strādā sev. Bet reizēm tā gadās, ka cilvēks domā, taču dievs dara. Todiēn tā arī notika. Pielāja un pieklundurēja pilns pagalmis vāciešu. Visi bruņucepurēs, uzkāruši automātus, visiem balti galvaskausi uz piederuknēm. Visā ielas garumā novietoja smagās automašīnas, bet paši metās pagalmos, izslēja stobrus pret cilvēku krūtīm — kur labība, govīs un cukas?! Tad arī sāka laupīt un visu kraut mašīnās. Vieni gāj apkārt sādžu, citi tirumos uzbrūk vīriem — atņem sēklu. Jums jau stāstīju par Stepuli, par to pašu, kas aizdeva putojošo ūdentīnu. Todiēn Stepulis tāpat sēja savā gabalā. Pie viņa piesteidzās divi vācieši: «Halt! Atdod labību...» Bet Stepulis bija straujš un nādzigs uz kaušanos. Arī spēka viņam bija ne mazāk kā Marcim. Redz, ka nav vairs joki. Vācieši jau stiepj maisu uz vezumu. Tirums paliks neapsēts. Vīrs vairs nespēja valdīt: pakēra no zemes akmeni un sašķaidīja vācietim galvaskausu. Bija notriecis garšļaukus arī otru, taču tas paguva izsaukt. Stepulis uz vietas bija beigts. Ja jūs zinātu, kas pēc tam notika!... Vācieši pakēra automātus un uz tirumiem. Ielēncā sādžu, paņēma ciet līdz pēdējam visus ļautiņus: sievietes, vecus un bērnus. Pat slimniekus izrāva no gultām. Tad nostādīja pa četri un dzina uz Klotmišķu pusī. Pie pašiem krūmiem apturēja, visās pusēs nostādīja rīklurāvējus. No viņu vidus iznāca kāds izkānējis vecis ar augstu cepuri. Acīm redzot priekšnieks. Kaut ko ierējās, izviedzās kā zirgs, atpīrdzis dzeltenus zobus. Ferstēn?! Neferstēn! Tad pamāja kādam jaunākam gaišmatim. Tas piegāja, nostājās blakus un lietuviski (kā viņu, izdzimumu, svētā zeme nēsā), jā gan, lietuviski paskaidroja. Vai zināt, ir tāds kara likums, ka par katru nogalinātu vācieti jānošauj simt cilvēku. Bet otrais vācietis arī neesot tālu no debesu vārtiem. Tāpēc nebūšot nekāda pārestība, ja nokniebšot visu sādžu... Pēc tam izraudzīja spēcīgākos vīriešus un lika tiem rakt bedres. Bet mēs, sievietes ar bērniem, apsedāmies uz zemes. Raudam, mierinām cita citu. Bērni tāpat spiedz necilvēcīgās balsīs. Atceros, Stepulīene tikko bija dzemdējusi. Zidainitis id kā akls šūnelis, rausta mātes krūti. Taču piena ne pilītes. Viss aiz pārbija... Arī man pašai dūšas tik tik... Veros apkārt gluži kā kaušanai sasiets teļš, bet skatiens, kur bijis, kur nebijis, arvien pie bedrēm. Tur mans vienīgais, mans dēliņš Andruks! Par sevi tad nedomāju. Arī Marča kaut kādi nebija zēl. Mēs abi savu vēl nebijām nodzīvojuši, tas taisnība, taču, ja beigas jau pienākušas, neko darīt. Bet Andruks... Viņš tikko uzplaucis. Viņam visa dzīve priekšā. Par ko viņu, tik spēcīgu un jaunu, tik skaistū? Te vairs neizturēju un apraudājos. Caur asarām vēl ieraudzīju, ka Andruks kaut ko sacīja tēvam, bet mans vecis atmeta ar roku un atkal noliecās pie lāpstas. Tālāk neko vairs neatceros. Zīnu tikai, ka pēkšņi no krūmiem norībēja šāvieni. Vācieši! Mūs šauj!... Ļaudis iekliedzās, metās zemē. Atkal ietarkšķējās automāti. Tagad no citas puses. Kāds paskrēja garām, ievaidējās un kā maiss sašļuka man priekšā. Lokās, ar nagiem skrāpē zemi un kau: «Partizanen, mein got, partizanen!...» Nu, te viss bija skaidrs arī bez tulka. Pacēlu galvu un skatījos — vācieši mūk, stērbeles uzraušī. Bet no Klotmišķem — mūsējie, savējie, partizāni! Kā zirņi izbīra mežmalā. Tarkšķina automātus, visos laukos sauc urāa!... Bet partizāņu priekšgalā ar revolveri rokā skrien komandieris. Pamāj uz vienu pusī, uz otru un nemitīgi sauc: «Uz priekšu! Po okupantu! Agoņ!» Viņi pieskrēja pie mums, bet komandieris pirmais. Pieskrēja pirmais un iesaucās: «Ātrāk! Skrieniet uz mežul! Bežite, kuda hatite, toļko ņe domoj. Jūs nedrīkstiet atgriezties sādžā!» Es nepamanīju, kā piecēlos. Atceros, ka pēkšņi sirds pārstāja pukstēt. Asaras aizspīdēja kaklu, es nometos uz ceļiem. Nometos un izstiepu rokas pret komandieri, bet uztraukumā nespēju bilst ne vārda. Citi tāpat nometās uz ceļiem. Bērni aiz priekā šņukstēja, mātes spīdēja pie krūtīm zidaiņus. «Sādžu mēs nenoturēsīm...» komandieris vēl piebildā un aizsteidzās. Viņš aizsteidzās, bet man tai brīdī kā uguns kamols izlauzās no krūtīm. «Griša! Mīļais!... Val atceries?!» kļiedzu no visa spēka. Un smējos kā neprātīga, smējos pilnā kaklā. Taču Griša nedzirdēja mani. Viņš jau bija pie bedrēm. Viņa kreisā roka nokarājās kā piederukne, bet ar labo no revolvera blīks — blīks! Pamāj uz vienu pusī, pamāj uz otru. Kā redzams, komandē... Kopš tās reizes Grišu vairs neredzēju.

Ļaudis kā vanaga izbīdēti cālēni izkļīda uz visām pusēm. Dažs uz mežu, dažs pat uz citu pagastu; bet mēs pie tā ezera, lūk, sagaidījām atbrīvošanu. Caur kokiem mājas nav redzamas. Nu, no šejienes tās nemaz nav tik tuvu, kā liekas. Taisni netīksl, bet apkārt būs apmēram četri kilometri. Jā gan, tur dzīvo mana māsiņa. Pie viņas arī patvērāmies, kamēr aiztrieca tos galvaskausainos slepkavas.

— Vārens partizānis bija tas Griša, — Marcis ierunājās. — Vā-

cieši viņu dēvēja par Vienroci. Kur tikai kaut kas notika, allaž Vienroča un Vienroča darbs. Daudz vilcienu puisis nolaidīs no sliedēm. Un cik cilvēku izglābīs! Par citu dzīvībām pats nolika galvu...

— Blēņu pasakas! — sievietē nepacietīgi pārtrauca vīru. — Ļaudis visādi runā, bet kā bijis īstenībā, neviens nezina. Paši vācieši baidījās Griša kā jaunā gara, runāja, ka viņš neesot nošaujams. Bija izsolījuši prēmiju par viņa galvu. Taču sākumā viņi bija spēcīgi. Un tomēr Grišam neko nespēja izdarīt. Ko te runāt. Blēņu pasakas... Tas taisnība, vācieši viņu bija notveruši. Todiēn, kad mūs izglāba no bedres. Partizāni ienēma sādžu, bet vāciešu bija vairāk. Viņi sakarņojās, ierakās. Vēl ieradās pastiprinājums no pilsētiņas. Partizāni vairs nespēja turēties, sāka atkāpties uz mežu. Kamēr viņi atkāpās, Griša ar dažiem vīriem aizkāvēja uzbrucējus. Tad tie, kas ieradās palīgā, nokļuva aizmugurē. Ielēncā Grišu. Nu, tas viņiem lēti nenācās. Neviens skaidri nezina, cik vāciešu tur dabūjuši galu. Neba paši plāsties, ka izpērti? Tomēr nākamajā dienā pilsētiņā bija bēres ar orkestri. Spēlēja, sacīja runas. Pēc tam šāva gaisā. Daudzus apraka. Vienkārsos liela bedrē atsevišķi, bet to vēl ar augsto cepuri atkal atsevišķi. Runā, ka Griša to vēl ar gaišmati izdzimumu nokniebīs jau gulēdams, kad bijis noasņojis. Nu, viņiem tomēr izdevās notvert Grišu. Aizveda uz pilsētiņu, nosvīdēja tirgus laukumā. Blakus nostājās vācietis ar automātu. Bet citi ielēncā ielas, apstādīnāja cilvēkus un visus dzina skatīties Grišu Partizāni, kā mēs dēvējam viņu. «Kom, kom! Kaput Vienroken!... For, for!...» Ko cilvēki lai dara — iet un skatās. Tā visus dzina līdz vakaram. Vēl vairākas dienas būtu biedējuši, taču nākamajā rītā tirgus laukumā vairs Grišu neatrada... Griša Partizānis noņņaudzīs sargkareivi, paņēmis ieročus un aizbēdzīs...

— Droši vien partizāni būs paņēmuši viņu, — Marcis piezīmēja. — Partizāni! Kā partizāni varēja tikt klāt, ja visus ceļus sargāja rīklurāvēji? — sievietē apstrīdēja.

— Lai dievs dod, ka viņš būtu aizbēdzis, — Marcis piekāpās, un viņa dobajā balsī mēs dzirdējām vāju cerības notiiti.

Tobrīd atskanēja autobusa signāls. Anatolijs Petrovičs paskatījās pulkstenī, atlikušas piecas minūtes.

— Ja nepagūsim uz mašīnu, — viņš jokoja, palīdzēdams Marcim piecelties, — jums mani būs jāņem savā atzibildniecībā.

— Brauksim uz mūsu kolhozu, — atsaucās sievietē, kas steldzani novāca «galdu» un kravāja ēdienus groziņā. — Ieraudzīstiet manu Andruku — liela auguma puisī plātlem pleciem, īstis tēvs. Tagad viņš strādā pie elektrostacijas. Redziet, atslēdznteks. Stāsta, ka jau beidzot ceļt. Trūkstot tikai kādu tur mašīnu, kuras darbināšot ūdens.

— Un jūs pašī? Vai neesat no Iljiča kolhoza? — Anatolijs Petrovičs pēkšņi jautāja.

— Jā gan, — sievietē atbildeja, bet Marcis piekrītoši pamirskškināja acis. — Nu pasteigsimies. Vai dzirdat, jau taurē otru reizi?

Anatolijs Petrovičs pašķīra zarus un nozuda krūmos. Kolhoznieki viņam sekoja.

— Jūs sakāt, ka trūkst mašīnu? — dzirdēju viņa saviļņoto balsī. — Mašīnas, māmuļ, ir jau pusceļā. Un mēs kopā braucam uz vienu vietu, bet vēl neesam iepazīnušies.

Pēdējais krūms atkāpās no ceļa, un vīrs mums paverās dzidra debess zilgme.

No lietuviešu valodas tulkojis A. SUKOVSKIS

JAKI LVĒRS JĀ PAĪSTĀMI...

Ja cilvēks pa istam mīl puķes, tad, jūsmojot par gladiolas lepno ziedkopu vai narcises līgo smaržu, viņš atcerēsies arī dārznieka čaklās un prasmīgās rokas... Ja cilvēks pa istam saprot teātri, viņš neapbrīnos uz skatuves tikai aktiera mākslu, bet domās arī par režisoru, kas līdzīgi dārzniekam dārzā pratis izradē visā krāšņumā atplaucēt aktiera talantu...

Tā es prātoju, sapņojot uzdevumu pastāstīt žurnāla lasītājiem par LPSR Tautas skatuves mākslinieces režisores Felicitas Ertneres darbu.

Un tomēr... kādēļ plašās skatītāju masās režisori nav tik populāri kā aktieri? Kādēļ skatītāji pateicības vēstules biežāk adresē aktieriem, retāk — režisoriem? Varbūt popularitāte nav mākslinieka vērtības īstais mērs un šo vēstulju rakstītāji pavirši saprot teātra mākslu?

Neviļus nāk prātā angļu rakstnieka Grehema Grīna vārdi: «Ideālais lasītājs, no kura mākslinieks tik ļoti gaida vēstules, nemēdz tās rakstīt...» Taču Grehems Grīns dzīvo Anglijā, buržuāziskā zemē, kur plašām tautas ma-

fakts, ka uz aplokšnes lasāms aktrises vārds, apliecina, ka aktieris teātrī tik tiešām ieņem galveno vietu, bet pats vēstules saturs pierāda, ka padomju skatītājs pareizi, pa istam saprot teātra mākslu... Uzgavilējot aktierim izradē, viņš zina, ka šī dalīrades brīnumpuķe var plaukt tikai rūpīgi koptā dārzā, pateicoties aktierim, viņš pateicas visam teātra darbinieku kolektīvam, autoram un režisoram, tikai ne katreiz viņš to pasaka. Un režisorei Ertnerai nekad nelenāk prātā apvainoties par šādu skatītāja «neuzmanību», jo viņa ir cilvēks, kas pa istam mīl teātri, mīl darbu ar aktieri. Svarīgāks par slavu viņai ir darba rezultāts — lai katra izradē modinātu skatītājos mūsu laikmetam vajadzīgas, cildenas domas un jūtas...

* * *

Vasara jau gāja uz beigām, kad sadomāju apciemot režisori Felicitu Ertneri viņas vasaras «mītnē». Koordinātes man bija zināmas — jābrauc ar Ogres autobusu, jāizkāpj 21. kilometrā pie Salaspils skolas, tad garam birzītei, cauri saules puķu laukam līdz Daugavas krastam, metrus 300—400 no šosejas. Iz-

kāpu — pareizi: skola ir, birzīte arī, bet saules puķu lauka ne manīt. Grāvja malā viena pati saulgriete lepmi ceļ apaļo vaigu, aiz birzītes kailā rugainē pušķina traktors. Pusotra kilometra attālumā gan paceļas tumši zaļgana sienā. Soļoju turp, izrādās — kukurūza. Neizpratnē pavērsu soti atpakaļ uz pelēku ēku puduri Daugavas krastā un pareizi vien ir. Pie sevis nospriežu, ka māksliniecei piedodams, ja viņa, man pirms mēneša pa telefonu ceļu apstāstot, steigā sajaukusi kukurūzu ar saules puķēm... Pēc brīža jau sešu vājēļā verandā iepretim māksliniecei. Mēs esam mazliet pazīstamas, tādēļ valodas raisās brīvi un raiti. Felicitas Ertnerē uzjautrinās, kad sakos saulgriežu lauku neatradusi.

— Nebūtu domājusi, ka tik slikti pazīstat lauku dzīvi! Ap šo laiku saulgriezes katrā kārtīgā saimniecībā jau nopļautas! Vai tad traktoru, kas strādā uz nopļautā lauka, arī nepamanījāt?

Man ataut gaisma un sametas mazliet tā kā kauns. Kad atgūstos, steidzos atjokot, ka ar režisoriem dzīves vispusīgā pazīšanā sacensties nevar neviens. Taču šajos it kā pa jokam teiktajos vārdos slēpjas liela patiesība. Režisoram patiesi jāpazīst dzīve visā tās daudzveidībā, citādi taču nav iespējams radīt īstu mākslas darbu. Lūk, tepat verandā uz galdā atšķirts žurnāla «Teatr» numurs, kura lappusēs pašreiz norit interesanta diskusija par teātra mākslas problemām. Padomju teātra lielākie gari šajā diskusijā atkal un atkal runā par nepieciešamību izprast dzīvi, mūsu dižo komunisma celtniecības laikmetu un gal-

venais jauno padomju cilvēku... Režisore notver manu žurnālam pievērsto skatienu un smaidot saka:

— Protams, māksliniekam vienmēr jāiet kopšoli ar dzīvi, laikmetu. Un jāzina ne tikai tas, kad saulgriezes plūjamas, bet daudz vairāk — ko domā, jūt, par ko sapņo šo saulgriežu audzētājs... cilvēks. Tas jau arī ir pats skaistākais mūsu darbā.

Tā saruna pati no sevis pievēršas jautājumam, kas mani ļoti interesē — kā režisore sākusī mīt mākslas taku, kas viņu uz to pamudinājis?

— Pašai grūti pasacīt, — atbild Felicitas Ertnerē, un viņas seja iegulst māksliniecei tik raksturīgā izteiksme, ko varētu nosaukt par domīgu smaidu. — Nevaru ielēsties, ka jau no bērnības būtu apzināti tiekusies uz teātri... Es augu uz laukiem un bērnība man ļoti patika iet ganos. Birzītalā, plavā, mežā vienmēr bija tik daudz ko vērot. Stundām varēju raudzīties debesu plašumā, būvējot tajā makoņu pīlīti... Kad paaugos un pabeidzu Olava komerskolu, nekādi nevarēju izvēlēties profesiju — visas līkās par šaurām un mocījā ne-skaidra vēlēšanās strādāt tādā darbu, kas aptvertu visu dzīvi un ļautu līdz galam ielūkoties cilvēka sirdī...

Tā, neko noteiktu neizlēmuši, meitene no Vidzemes vidienes aizbrauca uz Pēterburgu un iestājās Leshafta augstākajos vispārīgajos sieviešuursos. Kad divi mācību gadi bija aiz muguras, vajadzēja izvēlēties speciāliāti vienā no trijām kursu fakultātēm. Vienai no tām bija pavisam savāds nosaukums — fiziskās izglītības fakultāte. Gluži nejausi jaunajai studentei iznāca noskatīties ritmikas nodarbību šajā fakultātē, un ar šo brīdi viss bija izlemts. Ritmika, brīva, atraisīta, harmoniska kustība bija tas tīlītājs, pa kuru Felicitas Ertnerē nonāca līdz teātrim.

— Tātad līdz tam jums nebija nekādas sakares ar teātri? — es jautāju.

Izrādās, ka ne gluži tā. Gan skolas, gan studiju gados Felicitas Ertnerē daudz tēlojusi dažādos pašdarbības pulciņos. Viņa ir pirmā Raiņa Zanes tēlotāja. Māksliniece vēl tagad ar savilņojumu atceras, kā toreiz, gatavojoties Pēterburgas latviešu labdarības biedrības jubilejai, visi kopā lasījuši šim gadījumam speciāli uzrakstīto, no trimdas atstūto «Pūt, vējiņ!» Raiņa rokkrastā. Kopš tam dienām aizgājis daudz gadu, ar «Pūt, vējiņ!» varoņiem māksliniecei iznācis tikties vēl daudz — ne vairs kā aktrisei, bet režisorei...

Pēterburgā pavadītie gadi Felicitai Ertnerē patiešām bijis auglīgs laika posms. Kāda laime bijusi vērot krievu realistiskās skatuves meistarū tēlojumu! Tas mācījis saprast, ka mākslā nekad nedrīkst melot. Saskare ar studentu revolucionāro romantiku gados pirms Oktobra, nelegālā literatūra, sapulces... Un režisore stāsta, cik precīgu brīdi viņa nesen piedzīvojusi, pēc vairāk nekā 40 gadiem sastopot Ķemeros Aleksandru Kļušinu — izcilā boļševika Kuibiševa dzīves biedri, ar kuru kopā tik daudz pārsprīstis studiju gados.

Kad ap 1920. gadu Felicitas Ertnerē atgriezās Latvijā, viņa bija vienīgais speciālists tādā nozarē kā skatuviskā kustība. Viņu uzaicināja par pasniedzēju Tautas augstskolas dramatiskajosursos un Dailes teātri.

Ar «Uguni un nakti» 1921. gadā sākās režisores darbs ar aktieri uz skatuves. Un kritika bija spiesta pamanīt, ka teātri ienākusi līdz tam neredzēta «štata vienība» — kustību konsultante, kas drīz vien izauga par režisori.

Mūsu ceļojumu pagātnē pārtrauc tagadne — verandā ieskrīten mākslinieces sešus gadus vecā mazmeita Ingrida ar rasotiem āboliem priekšautiņā. Cienājamies ar āboliem, ejam apskatīt dārzu. Prieccājoties par režisores izaudzētājam ugunīgajām cinnijām, es neviļus atceros savus prātojumus, salīdzinot dārzkopja un režisora darbu, un steigšus vien mudino māksliniecei pastāstīt, kā veicies pirmajos darba gados, kādas ierosmes viņa guvusi dažajās ārzemju ceļojumos, pēc kādlem principiem viņa vadās darbā ar aktieri, kas režisora darbā pats skaistākais, pats grūtākais. Māksliniece izbrīnēta atjautā, kādēļ es viņu tā tūcīnot. Nākas atzīties, ka ciemos esmu ieradusies ar nolūku vākt materiālus rakstam. — Ko tur var izstāstīt, atnāciet uz teātri un paskatieties, — režisore vienkārši saka. Un tā

1948. gadā, kad Dailes teātris pirmoreiz viesojās Maskavā, nedalītu atsaucību guva izradē «Uguns un nakts»... Pirms paces priekšskars, režisorei Felicitai Ertnerēi vēl ir kas pārrunājams ar māksliniecēm Liliju Zviņulu, Lilitu Bērziņu un Irmu Laivu.

sām ista māksla grūti pieejama. Un tādēļ atliecināt šos vārdus uz padomju lasītāju vai skatītāju būtu gaužām nepareizi. Neliksim svaru kausos tās vēstules, kuru saturu var izteikt apmēram šādi: «Man ļoti patika jūsu radītais tēls, it īpaši kleitas un frizūra. Es arī gribētu strādāt teātri un būt tikpat skaista...» Tās ir atsevišķas vēstules. Pasvērsim tos vēstulju tūkstošus, kuros stāstīts par cildenām domām, kas radušās aktiera atveidotā tēla un visas izrādes ietekmē. Lūk, viena šāda vēstule:

«Andas Kalējas tēls mani iedvesmo dzīvē un darbam. Redzot, kādus audzus nes ielūgīgā attieksme jaunā cilvēka audzināšanā, gribas svaru kausā likt katru savu domu, ko esmu domājusi klasē, katru vārdu, ko esmu teikusi kādam audzēknim...» Vai šie vārdi adresēti tikai aktrisei, kas veido šo tēlu izradē «Palmas zājo vienmēr»? Tie taču adresēti arī režisorei Felicitai Ertnerēi, kas autores domu ar aktiera dzīvā vārda un jūtu palīdzību pratusi sekmīgi novadīt līdz skatītājam... Tiesa,

kā diena jau vakara pusē, es atvados no mājnīkiem — režisore meitas un znota, kas abi ir inženieri ķimikā un arī šeit pavada atvaļinājumu. Mazā Ingrīda un pati māksliniece mani pavada līdz autobusam.

— Uz redzēšanos teātrī!

Ja cilvēks pa īstam mīl savu darbu, viņš iet uz darbu kā uz svētkiem. Tādēļ arī sezonas sākums ir tik gaidīts visiem teātra kolektīva locekļiem, tai skaitā arī Felicītai Ertnerai. Darba ir daudz, bet tas viņu nemaz nebaida. Paralēli mēģinājumiem Felicīta Ertnera veic teātrī ļoti atbildīgu darbu — viņa ir Dalles teātra jaunās studijas vadītāja, bez tam māca topošajiem aktieriem ritmiku un aktieru meistarību.

Ritmikas nodarbība. Dalles teātra foajē pārceltu galvu stāv Felicīta Ertnera, vērojot, kā jaunieši soļo tai apkārt, mūzikas pavadījumā izpildot dažādākus zīmējumus ar soli, roku kustībām un visu ķermeni. Tā ir jau trešā jauno aktieru paaudze, kam režisore nodevusi savu pieredzi...

Šķiet, vēl pavisam nesen pa foajē soļoja pirmās studijas audzēkņi, izcilais latviešu aktieris Artūrs Filipsons, tagad — trešajā studijā līdzīgus vingrojumus izpilda viņa dēls Jānis Filipsons, bet otrās studijas audzēkne Vizma Grīnberga kļuvusi par režisores asistenti šajās nodarbībās...

Kad sākas aktieru meistarības nodarbības, režisore ir tikpat nenogurdināma. Cik daudz enerģijas prasa aktiera mākslas pamatelementu ietrenēšana. Lūk, paši vienkāršākie: skatuviskā uzmanība, muskuļu atbrīvošana, iztēle, emocionālā atmiņa. Un līdztekus tam režisorei katru brīdi un katrā vārdā taču jāaudzina jaunais aktieris kā cilvēks un padomju pilsonis.

Režisore Ertnera ir audzinātāja ne tikai studijā, viņa audzina aktieri arī tad, kad studija sen pabeigta un audzēkņi jau kļuvuši pilntiesīgi teātra saimes locekļi. — Aktierim jābūt Cilvēkam ar lielo burtu! — viņa vienmēr mēdz atgādināt, sekodama izcilajam teātra teorētiķim K. Staņislavskim.

Šai prasībai radniecīgs otrs pamatprincips, ko darbā cenšas ievērot režisore. Tas skan — mēģinājumā jāvalda radošai atmosfērai! Viņa nemēdz uzspiest savu gribu, maina mizanscēnas, ļauj aktierim nākt ar arvien jauniem un jauniem ierosinājumiem, saudzē un rūpīgi kopj katru patiesas mākslas asnu, priecājas par katru mirkli, kad aktierim izdodas pavērt atveidojamā tēla iekšējo dzīvi. Cilvēka psiholoģijas pazīšana ir režisores Ertneres stiprākā puse, tādēļ arī viņai bezgala tuvi ir autori, kas iedzīlīnās cilvēku dvēseles dzīvē — Gorkijs, Čehovs... Taču tikpat tuva režisorei arī mūsdienu dramaturģija — atcerēsimies, kā viena no skatītāju visvairāk iemīļotākajām izrādēm Dalles teātrī ir «Palmas zaļo vienmēr». Vairāk nekā 100 reizes jau cēlies priekšskars šai izrādei un zāle visas šīs 100 reizes bijusi pārpildīta līdz pēdējai iespējai...

Protams, var nosaukt vēl citas izrādes, ko ar panākumiem sagatavojuši režisore Ertnera viena pati vai arī sadarbībā ar teātra galveno režisoru Eduardu Smilģi. Taču šīs izrādes nosaukumā ietvertā doma prasīt prasa, lai to attiecina uz visu režisores Ertneres daiļradi: rūpīgi, pa īstam koptās palmas zaļo vienmēr; no sirds, pa īstam darīts darbs vienmēr nes augļus.

V. KOCIŅA

Saules pielietajā Daugavas piekrastē krāšņi saziēdējušas Felicītas Ertneres koptās dālijas, pricinot visu mājnīeku un arī režisores mazmeitas Ingrīdas sirdi.

A. ILJINAS foto

Šis uzņēmums izdarīts kādā rudenī neilgi pēc Dalles teātra nodibināšanās. Ciešos pie Felicītas Ertneres un viņas brāļa todien «Sprigūļos» bija atbraukuši Teodors Lācis (no labās) un Emīlija Viesture, Rainis un Eduards Smilģis.

«Režisore — Felicīta Ertnera. Inscenētājs — Eduards Smilģis» — tā lasāms daudzās Dalles teātra afišās. Šeit abi mākslinieki redzami ikdienas darbā — skatuves priekšā pie režisora galdīņa.

VIENMĒRĀ.

Dalles teātra jaunajā studijā pie sienas ir lozungs «Skaidrība un vienkāršība». Vairbūt tieši par vienkāršību aktiera darbā pašlaik runā Felicīta Ertnera ar saviem audzēkņiem? Vai vairbūt dienas kārtībā ir režisores tik iemīļotā devīze «Ko es gribu, to es varu»...

Zitomīras elektromērinstrumentu rūpnīcās ceha priekšnieks Aleksandrs Jarjomčenko apmeklēja Rīgā rūpnīcu VEF un tagad pārdomā, kā visu redzēto paskaidros saviem darba biedriem.

Uz Padomjzemes saules apspīdētās gaisa trases...

Interesanti ir brokastot trīstūkstos metru augstumā.

— Pacēlāmies, uzņēmām kursu — tagad varam arī parunāties, — mums pievēršas gaisa kuča komandieris Aleksajs Pimenovs. Viņš jau 25 gadus braukā pa gaisa «okeānu».

— Nu, kā tu jūties?
— Brīnišķīgi! — sarunājas laulātie draugi Bulikīni.

— Kur mēs atrodamies?
— prasa komandieris Sergejs Afanaskins.
— Pārlidojam Iževsku, — atbild otrais pilots Vladimirs Kotjarovs (labajā pusē).

Sverdlovskas ugunis alcina ciemos.

Rīgas lidostā pienākusi vēl viena lidmašīna.

22

Gaisa trases vieno

Divdesmitā gadsimtenā otrās puses ļaudīm grūti iedomāties, kā viņu priekšgājēji pirms simt gadiem nokļuva, piemēram, no Pēterburgas Vladivostokā. Šim ceļojumam vajadzēja mēnešus, dažreiz — pat gadus.

Romantiskie trijūģi, ko tik aizraujoši aprakstīja Nikolajs Gogolis, atdevuši savu vietu tērauda putniem, ar kuriem sacensties nespēj nekādi skrējēji. Lūk, paņem tāds «putns» uz saviem spārnēm dažas tonnas kravas un vēl piecus desmitus pasažieru un aizgādā toš stundas laikā gandrīz tūkstoš kilometru. Vai arī — mūsdienu pasažieris nopērk «Pravdu» Maskavā un nepaspēj to pat izlasīt, kad atjēdzas jau Rīgas lidostā.

Atrums — milzīgs gaisa transporta sasniegums. Tas saīsina attālumus, ļauj «apdzīt» laiku, tuvina ne vien atsevišķus cilvēkus, bet arī pilsētas, ekonomiskos rajonus, republikas ar to tautām, ekonomiku, kultūru. Uzņēmumu vadītāji, kas zina laika vērtību, nosūta stiežamas kravas ar lidmašīnu. Lūk, piemērs. Sverdlovskieši pa gaisa trasi sūta savu produkciju Autoelektropiederumu rūpnīcai, REK un citiem mūsu republikas uzņēmumiem. Rīdzinieki arī nepaliek parādā un izgatavotās detaļas nosūta saviem krievu biedriem. Tā pa trasi Rīga — Sverdlovskā — Rīga regulāri un ar lielu ātrumu tiek pārvestas daudzas visdāzādākās kravas, kas palīdz ir rīdziniekiem,

ir sverdlovskiešiem pirms termiņa veikt septiņgades uzdevumus.

Ir arī tādi sūtījumi, kuru nogādāšana nav atliekama. Maskavas lidotāji bieži uzņem pār bortu nelielas kastes ar lakonišku uzrakstu: «Uzmanīgi — stikls!». Dokumentos redzams norādītais punkts: Odesa, Filatova institūts. Šie trīs vārdi izteic visu: pēc iespējas ātrāk jāplegādā vērtīgi preparāti, citādi tie zaudē savas nepieciešamās īpašības un varbūt cilvēks, kam profesors atgrieztu redzi, nekad vairs neleraudzīs dienas gaismu.

Lidotāju ar nepacietību gaida ne vien Filatova institūtā, bet arī zinātnieki arktiskajās stacijās, ģeologi tālajā taigā un tuksnešos, kuga avāriju cietušie jūrnīeki, ko ledus gabals alznēsīs atklātā okeānā, grūti saslimušie, kuriem nepieciešama ātra medicīniskā palīdzība...

Ipaši «karsti» lidotājiem kļūst vasarā, atvaļinājumu laikā, kad visi vēlas atpūsties kaut kur tālāk no sen ierastajām, pazīstamajām vietām, pajūsmot par Krimas krastu glezniecisko skaistumu vai Kaukāza Melnās jūras piekrastes eksotiku.

Nedaudzos reisos kopā ar PSRS Civilās gaisa flotes Latvijas atsevišķās aviācijas grupas ekipāžu piedalījās arī žurnālists Anatolijs Subhankulovs (foto) un Vadims Dubults (teksts). Triju dienakšu laikā viņi paspēja būt Odesā, Sverdlovskā, Kijevā, Ļeņingradā, Maskavā, pārlidoja piecu brālīgo republiku teritorijas un taqad šajās lāppusēs dalās iespaidos ar mūsu lasītājiem.

Mūsu ceļa biedrene Alla Neskromnaja, iebraucot Odesā, pirmām kārtām nolēma atsvaidzināties Melnās jūras vilņos. Kaut gan kalendārs rāda oktobri, dienvidu ūdeni vēl silti.

Un šī ir komunistiskā darba ekipāža: (no kreisās) bortradists Anatolijs Križanovskis, stjuarte Ludmila Vetrova, otrais pilots Anatolijs Sidorenko un komandieris Aleksejs Pimenovs.

— Vai viņš kārtībā? — jautā otrais pilots Anatolijs Sidorenko.

23

MĀCĪTIES! Šķiet, ka Ķīnas Tautas Republikā tas ir viens no visbiežāk lietotajiem vārdiem. PSRS panākumu iedvesmota, ķīniešu tauta nokratīja mūžseno ekspluatācijas jūgu, un viens no pirmajiem jaunās varas aicinājumiem bija — likvidēt analfabētismu, visiem mācīties! Lai atvieglotu mācības, Ķīnā izdarīta rakstības reforma, un pakāpeniski hieroglifus tagad nomaina ķīniešu valodai attiecīgi pielāgotais latīņu alfabēts.

(Foto no žurnāļiem «Kitaj», «Svet v obrazech», «Pojša», «Ženščini mira», «Freie Welt» un TASS fotokronika).

VARSAVAS CENTRS 1966. GADA izskatīsies tieši tāds, kādu jūs redzat attēlā. Pēc vairāku gadu meklējumiem un diskusijām centra izbūve uzticēta arhitektam profesoram Zbignevam Karpinskim, kura galīgais projekts tagad apstiprināts un viņa pārraudzībā uzsākti būvdarbi. Pa labi redzamā augstceltne būs viesnīca ar 600 vietām, tai pretī — ārējās tirdzniecības ministrijas ēka, tālumā — dzīvojamās mājas un tirdzniecības paviljoni.

KREISERA «AURORA» LIELGABALA VESTURISKAIS SĀVIENS IEVĒSTĪJA JAUNU LAIKMETU CILVECES VĒSTURĒ — SOCIĀLISMA LAIKMETU. NO ŠI BRĪZA VIENA PASAULES DAĻA SĀKA DZĪVOT BEZ KAPITĀLISTIEM, MUIZNIEKIEM, NEĻĀVA CILVEKAM EKSPLUATĒT CILVEKU, KURPRETIM OTRA DAĻA PASAULES TURPINĀJA VECO DZĪVES VEIDU. PAGĀJA GADI UN ATĶAL GADI, PILNI VETRAINU NOTIKUMU UN IZMAIŅU, UN SODIEN SKAIDRĀK KĀ JEBKAD KĻŪST REDZAMS, KURA NO ABĀM SISTĒMĀM IR PĀRĀKA. SOCIĀLISMA NOMETNE AUG UN PILNVEIDOJAS, BET KAPITĀLISMS KRAMPJAINI MOCĀS SAVA NORIETA AGONIJĀ. UN VELTI TAS MĒĢINA APTURĒT VĒSTURES GAITU. «LABI ZINĀMS, — SAČIJA N. HRUŠČOVS ANO GENERALĀS ASAMBLEJAS PLENĀRSEDE, — KA AMERIKĀNU VALDOSĀS APRINDAS VESELUS 16 GADUS NEATZINĀ PADOMJU SAVIENĪBU TĪKAI TĀPĒC, KA MŪSU TAUTA IZNICINĀJUSI BURŽUĀZISKI MUIZNIECĪSKO IEKĀRTU UN IZDARĪJUSI LIELU SOCIĀLISTISKO REVOLŪCIJU.» ŠO AKĻĪBAS POLITIKU IMPERĀLISTI TURPINA ARĪ VEL SODIEN — GAN CENSOTIES IESŪTĪT SPIEGUS SOCIĀLISMA VALSTĪS, GAN MĒĢINĀDAMI AIZKĀVĒT ĀFRĪKAS KONTINENTA POLITISKO UN EKONOMISKO ATTĪSTĪBU, GAN PAKĻAUDĀMI SAVAI EKSPLUATĀCIJAI VIŠU LATĪNĀMERĪKU UN VAI TAI ŠI KONTINENTA VALSTĪJ, KAS IEDOMĀJAS NO ASV KUNĢZĪBAS ATBRĪVOTIES.

TACU VECĀ PASAULE SAVU MŪZU NODZĪVOJUSI. KAPITĀLISMAM PIEDER VAIRS TĪKAI PAGĀTNE, JO NĀKOTNE — SOCIĀLISMA ROKĀS.

DIVI DZĪVES VEIDI — jo uzskatāmi tie izpaužas cilvēku attiecībās, viņu morālē. Jo kas gan tā par morāli un «cilvēkmīlestību», ja atļauj spēlēties ar otra dzīvību. Bet kapitālisma zemēs «rīks ar dzīvību» — īpašs peņņas veids. Un ko tikai tur neizgudro! Lai reklamētu tekstilpreces, kādas Parīzes tekstilpreču firmas pārstāvis Džons Sani joņo ar savu automobili, sasver to uz diviem riteņiem un tad ar mašīnas vienu malu notriec no galvas aizsargkasku cilvēkam, kas notupies uz asfalta! «Kļūda par pāris centimetriem — un cilvēks guļ ar sadragātu galvaskausu! Kas par to! Atradīsies cits, kas par tūkstošiem franku riskēs ar savu dzīvību. Pērciet tikai mūsu firmas tekstilpreces!»

«**AIZSTĀVOT MIERU**» — sauc Vjetnamas Demokrātiskās Republikas skulptores Nguenas Thi Ķīmas jaunāko darbu. Tas pauž ne vien pašas tēlnieces jūtas, tas pauž visas viņas zemes, visas sociālisma nomettes pārliecību.

24

**«MEHANIZĀCIJA»
BOLIVIJAS SAHTĀS**
— sievietes ar rokām izlasa rūdās gabalus. Tur nodarbinā arī bērņus, sākot ar 7 gadu vecumu, kam liek lielos ādas maisos iznest rūdus pa šaurajām ejām līdz liftiem. Kāpēc tāda atpalicība? Izrādās, ka par katru dolāru, ko ASV valdība sniedz

Bolīvijai kā «palīdzību», ASV tresti paņem no šīs valsts... trīs dolārus. Tāpēc nav brīnums, ka bolīviešiem jādzīvo tādos graustos, kādu redzam attēlā — sajā «mājā» dzīvo kāds Potosi rajona kalnrācis.

BEGU STRAUME no kapitalisma zemēm uz sociālisma valstīm arvien pieaug. Arī Rietumvācijās elektromontieris Macijevskis, viņa sieva un seši bērni pārnāca dzīvot uz Vācijas Demokrātisko Republiku, jo te katram nodrošināts darbs, pavērts ceļš uz izglītību.

PAR BALATONA EZERU būsīm dzirdējuši ne vienreiz vien — šo lielisko darbaļaužu atpūtas vietu Ungārijas Tautas Republikā. Senāk tur izklaidejas liortijiešu Ungārijas augstmaņi, bet tagad atpūšas strādnieki, zemleki, darba inteliģence. Šo foto nodeva redakcijai ungāru žurnālists Georgs Makai, lai mūsu žurnāla lasītāji gūtu kaut nelielu priekšstatu par šo gleznaino dabas siūrti.

STREIKS... Streiko Pensilvānijas dzelzceļa strādnieki (attēlā redzams vīgu plēķis), streiko «General Electric» strādnieki, streiko... Katru dienu buržuāziskā prese ziņo par streikiem, par strādnieku izsūtīgo cīņu dēļ kumosā maizes.

ATBRIVOTIES NO ASV KUNDZĪBAS, par nacionālu neatkarību — lūk, mērķis, par ko cīnās arī Puertoriko iedzīvotāji, jo visas vīgu zemes bagātības izsūc amerikāņu monopoli. Kad Puertoriko San-Huanas parkā «Independentista party» (neatkarības partija) sasauca mītingu, tur ieradās tūkstošiem darbaļaužu, lai izteiktu savu protestu pret to valsti, kuras vadītāji vārdo gan sludina brīvību, bet darbos — nesaudzīgi ekspluāte visas savas mazās un lielās kaimiņzemes.

MIHAILS ŠOLOHOVS

PLESŪMS

ROMĀNS

G. ČIHIŠA zīm.

(12. turpinājums)

— Nāciet, lūdzu, iekšā, biedri Davidov! Pēc dažām minūtēm stunda beigsies. Sēdieties, lūdzu! Vairbūt pasaukt Ivanu Nikolajeviču?

— Kas tas tāds?

— Mūsu skolas pārzinis — Ivans Nikolajevičs Špiņs. Vai tad jūs viņu nepazīstat?

— Pazīstu. Neraizējieties, es pagaidīšu. Vai varu šeit uzkavēties, kamēr jums stunda?

— Nu, protams! Sēdieties, biedri Davidov!

Meitene lūkojās uz Davidovu, sarunājās ar viņu, taču nespēja pārvarēt samulsumu. Viņa mokoši sarka, pat kakls bija pietvīcis, bet ausis liesmoja purpura krāsā.

Un to, lūk, Davidovs nespēja izturēt! Nespēja izturēt jau tāpēc vien, ka, lūkodamies uz kādu sarkstošu sievieti, viņš nez kāpēc arī pats sāka pietvīkt un tādējādi samulsa vēl vairāk un jutās visai neērti.

Viņš apsēdās uz piedāvātā krēsla pie neliela galdiņa, bet meitene aizgāja pie loga un sāka pa balsieniem diktēt:

— Mam-ma vā-ra... Vai uzrakstījāt, bērni? Vā-ra mums pus-dienas. Pēc vārda «pusdienas» lieciet punktu! Atkārtotju...

Otro reizi uzrakstījuši teikumu, bērni sāka ziņkārīgi blenzt uz Davidovu. Ar liekuoti cienīgu žestu viņš pārlaida pirkstus augšējai lūpai, izlikdamies noglaudām ūsas, un draudzīgi pamirskškināja bērniem. Tie pasmaidīja, labas attiecības šķita jau gandrīz nodibinājušās, bet tad skolotāja sāka diktēt kādu frāzi, un bērni atkal salika pār burtnīcām.

Klasē oda pēc saules, putekliem un reti vēdinātās telpas sasmakušā gaisa. Pie pašiem logiem saaugušie ceriņu un akāciju krūmi nedeva vēsuma. Vējš čaukstinaja lapas, un pa izroboto grīdu ņirbēja saules zakiņi.

Saspringtā vēribā uzacis savilcis, Davidovs nodevās aprēķiniem: «Vajadzīgi vismaz divi kubikmetri priežu dēļu — grīdas remontam. Logi vēl labi, bet dubultietvari — jāuzzina, kādā tie stāvoklī. Jānoperk kaste stiklu. Droši vien nav nevienas liekas rūts, bet grūti iedomāties, ka bērni neizsīstu stiklus, fakts! Labi būtu, ja izdotos sameklēt svina baltumu, taču cik šās mantas vajadzētu griestu, apmaļu, ietvaru un durvju nokrāsošanai? Jānoskaidro pie namdariem. Līvenim jāuzliek jauna grīda. Tas izdarāms ar saviem dēļiem: jāsavāgē pāris vītulu, un pietiks. Remonts mums izmaksās diezgan daudz... Malkas šķūnīti no jauna jāapjūm ar salmiem. Teitan vesels lērums darbu, fakts! Pabeigsim ar klētīm — un tūlīt pārsviedīšu šurp visu būvbrigādi. Skolas jūmtu vajadzētu pārkrāsot... Bet kur raut naudu? Lai lūst vai plīst, taču skolai naudu sagrabināšu! Fakts! Bet nav jau arī tik traki: pārdošim pāris izbrāķēto vērsu — un nauda rokā. Vērsu dēļ rajona izpildkomitejā būs jāpacinās, citādi nekā neiznāks... Ja tos pārdošim paklusām, man klasies plāni... Tomēr riskēšu. Vai tiešām Ņestorenko neatbalstīs?»

Davidovs sameklēja piezīmju grāmatiņu un ierakstīja: «Skolai. Dēļus, naglas, stiklu — vienu kastī. Parīzes zajumu jūmtam. Balto krāsu. Pernicu...»

Pieri raukdams, Davidovs pierakstīja pēdējo vārdu, bet šajā brīdī pa caurulīti izpūsta maza, valga, sakošļāta papīra bumbiņa mīksti noplākšķēja viņam pret pieri, pielīpda pie ādas. Davidovs pārsteigumā notrīseja, un tūlīt kāds no bērniem dūritē iespurdzās. Pārī soliēm aizsalca klusi smieklī.

— Kas tur notiek? — stingrā balsī jautāja skolotāja.

Apvaldīts klusums bija vienīgā atbilde.

Nokasījās no pieres bumbiņu, Davidovs smaidīdams pārlaida skatienu bērniem: baltās, gaišmatainās, tumšās galviņas bija zemu noliekta pār soliem, taču neviena iedegusi roķele nevilka burtus...

— Vai beidzāt, bērni? Tagad rakstiet nākamo teikumu...

Davidovs pacietīgi gaidīja, smaidīgās acis no noliektajām galviņām nenovērdams. Un, lūk, viens no zēniem lēnām, zagšus pacēla galvu, un Davidovs tieši sev pretim ieraudzīja vecu pazīni: neviens cits kā pats Fedotka Ušakovs, kuru viņš kādreiz pavasarī bija sastapis tīrumā, glūnēja pa samiegotu acu spraudziņām, bet sārtā mute izplūda varēnā platā, neatūrtā smaidā. Davidovs palūkojās uz šķelmīgo seju un pats tikko skaļi neiesmējās, taču apvaldījās, izplēsa no piezīmju grāmatiņas neapraktītu lapu, steigšus iegrūda to mutē un sāka košļāt, laiku pa laiku uzmezdamas āsus mirklus skolotājam un draiskulīgi pamirskškinādams Fedotkam. Zēns skatījās uz viņu platām acīm, bet, lai nerādītu smaidu, aizsedza muti ar delnu.

Davidovs, ar patīku pārbaudīdams Fedotkas pacietību, rūpīgi un bez steigas samīcīja papīra bumbiņu, uzlika to uz kreisās rokas iekšā

naga un, it kā tēmēdams, piemiedza kreiso aci. Fedotka piepūta vaigus un bailīgi ierāva galvu plecos — lai nu kā, bumbiņa bija ne no mazajām un pamatīga svarā... Kad Davidovs, nogaidījis izdevīgu brīdi, ar vieglu knipja piesitienu aizsvieda bumbiņu Fedotkam, zēns tik strauji pielieca galvu, ka piere viņam dziļi nobūksķēja pret galdu. Atslēdies taīsnī, viņš izbilī ieleptām acīm vērs skolotāja, ar roku lēni berzēdams piesarkušo pieri, bet Davidovs, klusos smieklos kratīdamies, novērsās un pēc paraduma ar delnām aizsedza seju.

Protams, viņa uzvedība bija nepiedodami puiciska, būtu taču vajadzējis apsvērt, kur viņš atrodas. Apvaldījies Davidovs ar vainīgu smaidu paskatījās uz skolotāju, bet redzēja, ka viņa, pagriezusies pret logu, arī pūlas noslēpt smieklus. Viņas vājie pleci trīsēja, bet roka ar saujā saņņaugto lakatiņu tiecās pie acīm, lai noslaucītu aiz smieklīm sariesušās asaras.

«Te nu bija bargais aizgādnis...» Davidovs nodomāja. «Izjaucu visu stundu. Jāpazūd no šejienes.»

Sataisījās nopietnu seju, viņš paskatījās uz Fedotku. Kustīgais kā dzīvsudrabs puīškāns jau nepacietīgi knosījās solā, baktīdams sev ar pirkstu mutē, bet tad atšlepa lūpas: tur, kur kādreiz viņam bija tukša vieta, slējās divi plāti, zilganbalti, vēl pilnīgi neizauguši zobi ar tik aizkustinošiem robiņiem gar malām, ka Davidovs nevilus pasmaidīja.

Viņam dvēsele atvilga, redzot bērnu sejas, pār soliem noliekta galviņas ar matu cekuliem dažādās krāsās un nevilus nāca prātā tas laiks, kad arī viņš pats pirms daudziem gadiem, lūk, tāpat kā Fedotkas blakus sēdētājs, vilkdams burtus vai zīmēdams, mēdza noliekt galvu un izbāzt mēli, ar tās kustībām it kā palīdzēdams grūtajā darbā. Un tāpat kā pavasarī, pirmo reizi sastopot Fedotku, viņš nopūdamies nodomāja: «Jums, putnēni, būs vieglāka dzīve, jau tagad tā ir vieglāka, par ko tad citu es karoju? Taču ne par to, lai arī jūs pilnām riekšām izbaudītu nedīnu sūrūmu, kā man tas bērniībā bija jādara?»

Sapņaino noskaņojumu viņam izjauca tas pats Fedotka: kā uz virām solā grozīdamies, zēns centās saistīt Davidova vēribu, ar zīmēm neatlaidīgi aicinādams parādīt, kā viņam tagad ar zobiem. Davidovs nogaidīja mirkli, kad skolotāja novērsās, un, bēdīgi rokas noplātīdams, atņirdza zobus. Ieraudzījis Davidova mutē pazīstamo robu, Fedotka iespurdzās saujās, bet pēc tam milzīgā pašapmierinātībā pasmaidīja. Viss viņa triumfējošais izskats skaidrāk par jebkādiem vārdiem sacīja: «Re, kā es tevi pievārēju, tēvoc! Man zobi atauguši, bet tev — nekā!»

Taču pēc brīža notika kaut kas tāds, ko Davidovs pat ilgu laiku vēlāk nespēja atcerēties, iekšēji nenodrebnot. Draiskulībās iesilušais Fedotka, gribēdams atkal pievērst sev Davidova vēribu, klusām paklaudzināja pret solu, bet, kad Davidovs izklaidīgi palūkojās šurp, Fedotka, svarīgi atgāzies, iebāza labo roku bikšēju kabatā, izvilka no turienes citronveida rokas granātu un steigšus atkal iegrūda atpakaļ. Tas viss notika tik zibenīgā ātrumā, ka Davidovs pirmajā mirklī pārsteigumā tikai noblīsināja acis, bet bālēt sāka vēlāk...

«No kurienes tā viņam?! Un ja kapsēle lielīka?! Piestīties pie sēdekļa un tad... Oh, velna milti, ko darīt?!» kvēlās šausmās viņš domāja, acis piemiedzis un nejudams, ka saltu sviedru rasa izspiežas uz pieres, zoda, kakla.

Nekavējoties kaut kas jādara. Bet kas īsti? Piecelties un ar varu mēģināt atņemt granātu? Bet ja Fedotka izbīsies, izrausies no rokām vai pat pagūs izmest granātu, neapjēgdams, ka tam sekos viņa un citu nāve... Nē, tāda rīcība neder. Davidovs noteikti atmata šo variantu. Vēl aizvien acis neatvērdams, viņš mokoši meklēja izeju, domas steidzinādams, bet iztēle, neatkarīgi no viņa gribas, pakalpiģi zīmēja sprādziena dzelteno uzliesmojumu, īsu, mežonīgu kļedzienu, sakropļotus bērnu ķermeņus...

Tikai tagad viņš sajuta, kā lēnām no pieres tek sviedru lāses, aizplūst pa virsdegunes abām pusēm, kož acis. Davidovs gribēja izvilkt kabatas lakatiņu un sataustīja bikšu kabatā saliekamo nazi, ko reiz viņam bija uzdāvinājis kāds draugs. Pēkšņi Davidovam prātā atplaksnījās doma: ar labo roku viņš izvilka nazi, ar piederūknī norausa sviedru straumītes no pieres un tik pasvitrotā uzmanībā sāka grozīt un aplūkot savu nazi, it kā to redzētu pirmo reizi mūžā. Bet pats iesāpus blēnza uz Fedotku.

Nazis bija vecs, no trīšanas izdilis, toties perlamutra sānplāksnītes saulē blāvi vizmoja un, neskaitot divus asmeņus, skrūvgriezi un korku vilki, tam bija vēl lieliskas mazas šķērītes. Davidovs citu pēc citas attālsīja visas šīs bagātības, pa retam uzmezdamas īsu skatienu Fedotkam. Zēns kā apburts lūkojās uz nazi. Tas bija ne vienkārši nazis, bet gatavais dārgums! Nekā tik skaista viņš vēl nebija redzējis. Bet, kad Davidovs izplēsa no piezīmju grāmatiņas baltu lapu un, ātri ar šķērēm rikodamies, izgrieza zirga galvu, Fedotkas sajūsmai nebija galā!

Drīz stunda beidzās. Davidovs piegāja pie Fedotkas un čukstus jautāja:

— Tu redzēji nazīti?

Norijis siekalas, Fedotka pamāja ar galvu.

— Vai mainīsīm?

— Bet ko? — Fedotka nočukstēja vēl klusāk.

— Nazi pret dzelzs daiktu, kas tev kabatā.

Fedotka tik dedzīgā piekrišanas apņēmībā sāka māt ar galvu, ka Davidovam vajadzēja viņu pieturēt aiz zoda. Viņš iespieda Fedotkam rokā nazi un piesardzīgi saņēma delnā granātu. Kapsēles tajā nebija, un Davidovs, uztraukumā ātri elpodams, izslēdās.

— Jums abiem kādi noslēpumi? — garām iedama, pasmaidīja skolotāja.

— Mēs ar viņu veci pazīnas, bet sen neesam redzējušies... Atvaiņojiet mūs, Ludmila Sergejevna! — godbijīgi sacīja Davidovs.

— Priecājos, ka noklausījāties manu stundu, — sarkdama piebilda meitene.

Neievērodams viņas samulsumu, Davidovs palūdza:

— Pasakiet biedram Spiņam, lai šovakar atnāk pie manis uz valdi, bet pirms tam aprēķina, kādu remontu skolai vajadzētu, un padomā par tām. Labi?

— Labi, pasacišu viņam visu. Vai jūs pie mums vairs neatnāksiet?

— Kādā brīvākā brīdī noteikti apciemōšu, fakts! — Davidovs apgalvoja un tūlīt bez redzamas saiknes ar iepriekšējo sarunu iejautājās:

— Kurā mājā jums dzīvoklis?

— Pie Gavrilovnu vecsmātes Agafjas. Vai jūs viņu pazīstat?

— Pazīstu. Un kāda jums ģimene?

— Māmuja un divi brālīši Novočerkaskā. Bet kādēļ jūs visu to jautājat.

— Kaut kas par jums man jāzina, jūsu meitenes noslēpumus taču es neaiztīeku? — Davidovs jokodamies izvairījās no noteiktas atbildes.

Pie lievenēm bērnu bars blīvā aplī ieslēdza Fedotku, lai aplūkotu viņa nazīti. Davidovs pasauca lalmīgo īpašnieku sānus un vaicāja:

— Kur tu, Fedot Demidovič, atradi savu spēlīti? Kādā vietā?

— Vai parādīt, tēvocīt?

— Katrā ziņā!

— Ejam. Ejam tūlīt, vēlāk man nebūs laika, — Fedotka lietišķi ierosināja.

Viņš sažņaudza delnā Davidova rādītāja pirkstu un, nepārprotami lepodamies, ka ved ne vienkārši kaut kādu tēvoci, bet pašu kolhoza priekšsēdētāju, reizēm uz biedriem atpakaļ palūkodamies, gāzelīgā gaitā aizsoļoja pa ceļu.

Tā viņi gāja bez sevišķas steigas, laiku pa laikam apmainīdamies īsām frāzēm.

— Vai tu nesadomāsi mainīt atpakaļ? — Fedotka apjautājās, paskriedams drusku priekšā un uztraukti Davidovam acis ielūkodamies.

— Kādas blēņas tu meli! Tur nekas nav grozāms, — Davidovs viņu nomierināja.

Minūtes piecas viņi soļoja, solidi klusēdami, kā tas vīriešiem pieklājas, bet tad Fedotka neizturēja — neizlaizdams no rokas Davidova pirkstus, viņš atkal paskrēja priekšā un, no apakšas augšup lūkodamies, līdzjutīgā balsī apvaicājās:

— Bet vai tev nav žēl naža? Tu nebēdājies, ka esi to izmainījis?

— Itin nemaz! — Davidovs noteikti atbildēja.

Un atkal viņi gāja klusēdami. Taču acīm redzot kāda raize grauza Fedotkas mazo sirsniņu, acīm redzot Fedotka uzskatīja, ka maiņa Davidovam bijusi nepārprotami neizdevīga, un tādēļ pēc ilgāka kļūsuma brīža ierunājās:

— Ja gribi, es tev pielikšu savu lingu? Vai gribi?

Fedotkam neizprotamā, bezrūpīgā augstsirdībā Davidovs atsacījās:

— Nē, kāpēc gan! Lai linga paliek tev pašam. Mēs taču mainījāmies punkts pret punktu? Fakts!

— Kā — punkts pret punktu?

— Nu, bez piedevām, skaidrs?

Nē, Fedotka nekādā ziņā visu to nesaprata. Pieaugušā tēvoča vieglprātība šajā maiņas aktā Fedotkam sagādāja milzīgu pārsteigumu un zināmā mērā pat darīja viņu piesardzīgu... Lepnais, saulē mirdzošais nazis un nekam nederīgais, apaļais dzelzs gabals, — nē, šeit kaut kas nav kārtībā! Praktiskais Fedotka vēl pēc kāda laiciņa nāca ar jaunu ierosinājumu:

— Nu, ja tu negribi lingu, varbūt tev atdot spēju kauliņus? Piedevām, ko? Vai zini, kas tie man par varenēm kauliņiem? Gandrīz pavisam jauni!

— Arī tie man nav vajadzīgi. — Davidovs nopūzdamies atsacījās un pasmaidīja. — Pirms gadiem pārdesmit un vairāk, es, brālīt baltais, no tiem neatteiktos. Pievāktu tos bez žēlastības, bet tagad neraižējies, Fedot Demidovič! Par ko tu uztraucies? Nazis pieder tev uz mūžīgiem laikiem, fakts!

Un atkal kļūsums. Bet pēc dažām minūtēm jautājums:

— Tēvocīt, bet šī apaļā dzelzs, ko es tev atdevu, no kurienes tā ir? No vērtījamās mašīnas?

— Kur tu to atradi?

— Skūnī, uz kurleni ejam, zem vērtījamās mašīnas. Tur ir tāda veca veca mašīna, gul uz sāniem, galīgi sadauzīta, zem tās bija. Mēs spēlējām slēpšanos, palīdu zem mašīnas un ieraudzīju apaļu dzelzi. Tad arī pievācu.

— Laikam taču būs vērtījamās mašīnas daļa. Bet vai turpat neredzēji dzelzs sprungulīti, tādu maziņu?

— Nē, tur nekā vairāk nebija.

«Paldies dievam, ka nebija, citādi būtu iznākusi tāda jezga, ka i viņā saulē netiktu skaidrība.» — Davidovs nodomāja.

— Bet vai šīta vērtījamās mašīnas daļa tev gaužām vajadzīga? — Fedotka painteresējās.

— Pat ļoti.

— Saimniecībā vajadzīga? Citai mašīnai?

— Fakts!

Pēc īsa kļūsuma brīža Fedots basā piebilda:

— Nu, ja šīta dzelzs saimniecībā vajadzīga, tad nebēdājies, tu esi pareizi iemainījis, bet nazīti nopērc sev jaunu.

Tā secināja saviem gadiem neparasti prātīgais Fedotka un apmierināti pasmaidīja. Kā redzams, viņam nekas vairs nenospieda sirdi. Tāda, lūk, bija saruna, kas pa ceļam risinājās viņu starpā, taču tā it kā pielika punktu notikušajai vērtību apmaiņai.

Tagad Davidovs jau nekļūdīgi zināja, kurp viņu ved Fedotka, un, kad šķērsceļā pavīdēja ēkas, kas agrāk bija piederējušas Timofeja

Plēstā tēvam, norādīdams uz meldriem apjūmto šķūni, viņš iejautājās:

— Tur atradi?

— Tu varenī protī uzminēt, tēvocīt! — Fedotka sajūsmā iesaucās un palaida vaļā Davidova pirkstu. — Tagad aiziesi bez manis, bet es skriešu, man briesmīga nevala!

Atvadīdamies Davidovs paspieda mazo roķeli kā pieaugušam cilvēkam un sacīja:

— Paldies, Fedot Demidovič, ka atvedi mani, kur vajadzīgs. Atnāc kādreiz ciemos, citādi man garlaicīgi. Es taču dzīvoju viens pats...

— Lai notiek, kādreiz aizkāpsu, — Fedotka vēlīgi apsoliņa.

Uz vienas kājas apcirties un divus pirkstus mutē iebrūdis, viņš izlaida mežonīgu svīpienu, acīm redzot, lai saaicinātu draugus, un tik sparīgi aizjoza, ka putekļu mākulīti nozibēja tikai viņa melnie papeži.

Neiegriezdamies Damaskovu sētā, Davidovs devās uz kolhoza valdi. Pustumsajā istabā, kur parasti notika valdes sēdes, Jakovs Lukičs ar noliktavas pārziņi spēlēja dambretī. Davidovs apsēdās pie galdā un uzrakstīja uz lapīnas, ko bija izplēsis no piezīmju grāmatiņas: «Saimniecības pārziņim Ostrovnovam, J. L. Izniedziet uz manu izstrādes dienu rēķina skolotājam L. S. Jegorovai 32 kg kviešu miltu, 8 kg sāres, 5 kg speķa». Parakstījis Davidovs atbalstīja dūrē skarbo zodu, brīdi domīgi klusēja, bet tad ievaicājās Ostrovnovam:

— Kā dzīvo šis skuķis, mūsu skolotāja, Jegorova Ludmila?

— No rokas mutē, — pārbrīdīdams figūru, īsi atrauca Ostrovnovs.

— Es nupat biju skolā, interesējos par remontiem un paskatījos uz skolmeistarīti... Vājiņa, gandrīz vai caurspīdīga, lidinās kā rudens lapa, acīm redzot — ar iztiku plāni! Jau šodien nosūti viņas saimniecei visu, kas šeit uzrakstīts, fakts! Rīt pārbaudīšu. Vai dzirdi?!

* * *

Tikko Davidovs bija izgājis, Jakovs Lukičs sajaucā uz dēļa figūras un pāri plecam ar pirkstu parādīja uz durvīm:

— Vai nav pasaules ērzelis? Vispirms — Luška Naguļnova, tad apcēla Varku Harlamovu, bet tagadīņ piesitīs skolmeistarienei. Un visas savas ķēvenes baro uz kolhoza rēķina... Izputinās viņš mūsu saimniecību, viss aizies mātītēm!

— Harlamovai viņš neko nav izrakstījis, bet skolotājam — uz sava rēķina, — noliktavas pārziņis iebilda.

Taču Jakovs Lukičs nicīgi nosmīnēja:

— Ar Varku viņš droši vien norēķinās naudā, bet to, ko saņems skolmeistariene, samaksās kolhozs. Un cik daudz produktu man pēc viņa spēlenas pavēles vajadzēja stiept Luškai? Tādas, redzi, šīs lietīņas!

Līdz pašai Timofeja Plēstā nāvei Jakovs Lukičs bagātīgi bija apgādājis viņu un Lušku ar pārtiku no kolhoza klēts, bet pārziņim sacīja:

— Davidovs man gaužām stingri pavēlēja izsniegt Luškai pārtiku, cik vien viņas sirsniņa iekāros, turklāt vēl piekudināja: «Ja tu vai noliktavas pārziņis izmuldēs kaut pušplēstu vārdiņu, — Sibīrija jums abiem neies secen!» Tātad, mīlīt, pievaldi mēli un dod šurp speķi, medu un miltus, uz svariem nesvērdams. Ne jau mums ar tevi klājas par priekšniecību tiesu spriest.

Un noliktavas pārziņis izsniedza visu, ko vien Ostrovnovs pieprasīja, un pēc viņa padoma ar nepareizu svaru veikli krāpa brigadierus, lai noslēptu iztrūkumu.

Kāpēc Jakovs Lukičs lai tagad neizmantotu izdevīgu gadījumu un lēku reizi nenomēlnotu Davidovu?

Dīkdienībā nīkdami, Ostrovnovs un noliktavas pārziņis vēl ilgi «ņēma priekšā» Davidovu, Naguļnovu un Razmjotnovu.

Bet Davidovs un Šalijs pa to laiku jau rīkojās: lai Frola Plēstā šķūnī būtu gaišāks, Davidovs uzrāpās uz jumta, ar dakšu no divām atstarpēm noņēma salmus un apjautājās:

— Nu, vecais, vai tagad labāk redzams?

— Pietiks postīt jumtu! Tagadīņ teitan tik gaišs kā aplokā, — Šalijs atsaucās no šķūņa iekšienes.

Davidovs pagāja dažus soļus pa šķērssiju un viegli nolēca uz mīkstās, iztrūdējušās zemes.

— No kurienes sāksim, Sidorovič?

— Labi dancotāji allažiņ uzņem danci no krāsns, bet mums jāsāk meklēties no sienas, basā norūca vecais kalējs.

Aprūņojušies ar steigā izgatavotiem iesmiem — resnām dzelzs maikstīm ar nosmailētu galu, — viņi virzījās gar sienu, no visa spēka dūrstīdami zemi un lēnām tuvodamies vērtījamai mašīnai, kas atradās pie pretējās sienas. Nedaudz soļu no mašīnas Davidova iesms gandrīz līdz pašam tureklim viegli ieurbās zemē un, uzdurdamies metālam, dobji nošķindēja.

— Re, atradām tavu norakto mantu, — Šalijs pavīpsnāja, pie lāpstas ķerdamies.

Taču Davidovs pavilka lāpstu uz savu pusi.

— Dod šurp, Sidorovič, sāksu es, kā jaunākais.

Metra dziļumā viņš atraka masīvu tīstokli. Saeļotā papīrā rūpīgi bija ievistīts balsta ložmetējs «Maksim». Divatā viņi izvilka to no bedres, klusēdami attina brezentu, tāpat klusēdami saskatījās un klusēdami sapīpēja.

Ievilcis pāris dūmu, Šalijs ierunājās:

— Ne pa jokam Plēstie grasījušies paurbināt padomju varu...

— Paskaties, cik rūpīgi saglabājuši «Maksimu»: ne rūsas, nedz traipiņa, kauču vai tūlīt liec lētu iekšā! Nu, palaid, es pavandīšos pa bedri, varbūt vēl ko atradīsim...

Pēc pusstundas Davidovs bedres malā uzmanīgi sakrāva četras cinkota skārda kastēs ar ložmetēju lentām, kara šauteni, aizsāktu kastī ar šauteni patronām un astoņas rokas granātes ar pussabirzušā vaska drānā ievīstītām kapsulām. Bedrē, kas iesniedzās zem mūra sienas, vājās tukšs, pašizgatavots pārvalks. Spriezot pēc garuma, tajā kādreiz bija glabājusies šautene.

Līdz saules rietam Davidovs un Šalijs kalvē izjauca ložmetēju, rū-

piņi lo izlīrēja un iezieda. Bet mīkrsēļi, pievakāres glāsmīgajā klusumā aiz Dārdošās Gravās ierējās lozmetējs — kareivīgi un bargi. Viena gara kārta, divas īsas, vēl viena gara, un tad atkal klusums klājās pāri ciematam, pāri stepei, kas, atspīrdama no dienas versmes, skurbi smaržoja pēc vītušās zāles un sasilušās melnzemes.

Davidovs piecēlās un klusu sacīja:

— Laba mašīnā! Mašīnā uz goda!

Viņam atbildēdams, Salijs niknā basā noducināja.

— Eima tūdaļ pie Ostrovnova, izbakstīsim ar iesmiem laidaru un visus pakškus! Un arī mājā izdarīsim vispārīgu kratīšanu, pietiks viņam zobos blenzt.

— Tu esi ķerts, vecais! — Davidovs salti attrauca. — Kas mums atļaus izdarīt patvarīgas kratīšanas un satraukt visu ciematu? Nē, tu esi vienkārši jucis, fakts!

— Ja pie Plēstā mēs atradām lozmetēju, tad Ostrovnovam kaut kur piedarbā ierakts triscollu lielgabals! Un es neesmu vis jucis, bet tev aiz pārlietas gudrības prātiņš izkūpējis, to es tev skaidri pasakul! Pagaidi, pienāks laiks, Lukičs izraks savu lielgabalu un kā gāzīs tiešā tēmējumā pa tavu būdu, tad tik tev būs fakts!

Davidovs sāka skaļi smieties un gribēja apskaut veco vīru, bet tas sīrauji pacirtās sāpus, liela piktumā nospļāvās un, neatvadījies un lamu vārdus burkskēdams, devās uz ciematu.

18. NODAĻA

Pēdējā laikā, kā jau tas allaž noticis, vectēvu Sčukaru visur pavādīja dažādas likātas, taču šodien lielāki vai mazāki sarūgtinājumi un pat nelaimes savijās tik ciešā audumā, ka dienas beigās Sčukars, galīgi nomocījies ar dažādām klimām, ko viņam tik bagātīgā skaitā bija lemts pieredzēt, kļuva vēl mātīcīgāks nekā jebkad agrāk. Nē, viņam nebija vajadzējis tik pārsteidzīgi piekrist Davidovam un iedrošināties doties ceļā uz staciju, ja jau no paša rīta visas zīmes bija skaidri nelādīgas...

No kolhoza valdes Sčukars soļos aizbrauca ne vairāk kā divus kvartālus, bet tad apturēja ērzelus ceļa vidū un, no līnīdroškas nenokāpdams, drūmi sakumpa un sastinga dziļās pārdomās... Bija taču ko apcerēt: «Pirms rītausmas redzēju sapni, ka man pakal dzenas dārks vilka. Bet kāpēc dārks? Un kāpēc viņam katrā ziņā vajadzēja dzīties man pakal? It kā bez manis dieva pasaulītē būtu maz ļaužu? Nu, trenkājīs kauču kādu citu, jaunāku un žirgtāku, bet es nolūkotots no malīnas, taču nē — saraujies vai izstiepies, pat miegā man par citu grēkiem jācieš! Bet man šiteni joki pārlietu kaitīgi. Pamostos, sirds daudz, it kā no krūmim gribētu izlēkt. Ir gan iepriecināšana no šitāda sapņa, kauču viņu pikis! Un atkal, kāpēc vilks galīgi dārks, bet nevis dabiski pilsa spalva? Vai tas uz labu? Nē, nē, tas nav uz labu. Gaužām draņķīga zīme, tālabad arī braukšana iznāks kas nelāgs un iekļūš kādā draņķī kā likts. Un kā bija nomodā? Tad naģeni nevaru atrast, tad tabakas maku, tad svārkus... Tāpat pārlietu nejaukas zīmes... Nevajadzēja paklausīt Davidovam, ne sola nevajadzēja spert!»

— vectēvs Sčukars drūmi prātoja, izklaidīgi aplūkodams tukšo olnīcu, žoga vēsajā pavēnī gulošos teļus dažādās krāsās un zvirbuļus, kas kašņājās ceļa putekļos.

Viņš jau gandrīz galīgi bija izlēmis braukt atpakaļ, bet, pēkšņi atcerējies neseno sadursmi ar Davidovu, grozīja savu lēmumu. Toreiz, tāpat kā šodien, dažādu sliktu zīmju nomākts, viņš kategoriski atteicās braukt uz pirmo brigādi, dibinādamiem uz miegā redzētu nelabu sapni, bet tad Davidova parasti labsirdīgās, pat milīgās acis pēkšņi satumsa, kļuva saltas un durstīgas. Sčukars izbījās un, lūdoši plakstus hlišinādams, ierunājās: «Sjomuška, mīlumiņ man! Izņem no acīm adatas! Tev tagadīņ acis kā ķēdes sunim, niknas un asas. Ābet tu zini, kā es neieraugu šitenos sasodītos kustoņus, kas tup pie ķēdes un riedami apjēv labus cilvēkus. Kālabadīņ mums skaisties? Braukšu, kauču tevī nelabais, ja tu esi tāds pretestīgs un tecrtīgs. Tikai, ja mums ceļā atgadišies kāda šausmība, — es nekādu atbildēšanu neuzņemos!»

Uzklausījis vectēvu, Davidovs sāka smieties, un viņa skatiens acumirkli kļuva tāds kā parasti — labsirdīgi jautrs. Uzstis ar smago delnu pa Sčukara vājo un dunošo muguru, viņš sacīja: «Lūk, tā ir vīra runa, fakts! Braukšim, vecuksni, es vecenei atbildu par tavu labklājību, bet par mani neraizējies.»

Visu to atcerēdamies, vectēvs Sčukars pasmaidīja un jau bez bažām, grožus paraustīdams, paskubināja ērzelus ceļam. «Braukšu uz staciju! Pikis ar visām zīmēm, bet, ja kas nelābs lēksies — lai atbild Davidovs, es negribu uzņemties nekādu atbildēšanu par visādām nešķisībām, kas ceļā var gadīties! Davidovs allažīņ pret mani bijis lādīgs, neba man viņu ērcināt.»

Pāri ciematam no rīta cēlienā kurinātajām virtuvēm vēl klājās kizjaka rūgtenā dūmaka, viegla vēsma ligoja vīrs ceļa ziedošu balandu sājo smaržu, bet no laidariem, kuriem garām brauca vectēvs Sčukars, plūda kopš bērnu dienām pazīstamais govs mēslu un nule izslaukta piena aromāts. Vājās acis samiedzis un ierastā kustībā plukšķaino bārdeli pieglaudīdams, vecūks palūkojās apkārt uz sirdij tik tuvajām, vienkāršajām ciemata dzīves ainām; vienu reizi, pārvārejies kūtīpūm, pat savicināja pātāgu, lai no rīteņu apakšās aiztrenktu piktā kvīviņā sakērušos zvirbuļus, bet, braukdams garām Antipa Grača sētai, saoda tīkko izceptas maizes smaržu, kairinošo aromātu, ko izdvašoja apgrūzdūšās kāpostu lapas, uz kurām ciemata sievietes mēdza likt klāipus, un tikai tad atcerējās, ka nav ēdis kopš vakardienas, un sa-

jūta tādu izsalkumu, ka viņa bezzobainā mute mirkli zatecēja sīkai las, bet zem lāpstīņam kaut kas iesmeldzās vilkanā urdoņa.

Spēji iegriezis zirgus šķērsceļā, vectēvs Sčukars tog vadīja uz savas mājas pusi, lai pirms izbraukšanas uz staciju uzkodu kādu kumosīnu. Jau no tālienes viņš pamanīja, ka būdeles dumonts nekāp un, apmierināti smaidīdams, nodomāja: «Mana vecene vārišanu beigusi, tagadīņ atpūšas. Dzīvo pie manis kā lielmāte. Ne kādu būdu viņai, nedz citu tamlīdzīgu raizu...»

Ļoti maz Sčukaram vajadzēja, lai no neapmierinātības un zēlīgam pārdomām pēkšņi bez atelpas pārietu uz labsirdīgu paštikamīnāšanos. Tāda no reiz bija viņa savā bērnišķībā vaļsirdīgā iedaba. Laiski grožus paraustīdams, viņš prātoja: «Un caur ko viņai tāda dzīvošana kā putnam debesīs? Skaidra būšana — caur mani! Ne jau velti es ziemā telīti noslakteju, dieva vārds — ne jau velti! Pavej, kā bez telītes mana veca loloja, paskatīties prieks! Uzvara ēdamo un — uz čuču muižu. Bet tā no telītes iznāktu govs, celies mazā gaismiņā, slauc viņu, sasodīto, dzen ganos, bet dienā šī sagudros bizot, no dunduriem glābdamās, kā likts, atļekos mājas. Dzen atkal uz ganīklām, gādā ziemei barību, mēz laidaru un apjum vēl kūti ar melnriem vai salmiem... Kēpa kēpas galā! Raugi, un aitiņas arī visas iznādeju, tas bija vēl pareizāk! Dzeni nu tās ganības un sasodīto kustoņu pēc dzīvo mūžīgos sirdsēstos: kauču neaizklistu no ganāmpulka vai arī vilks tam rikli nepārrautu. Bet man tādu nešķisību dēļ nav vērts kremsties, jau tā visu garo mūžu gana esmu kremsties, visa sirds izsāpējusies, rasi, vienos caurumos kā vees kājauts. Tāpat siventīna man nav, un arī tas ir pareizi! Tā sacīt, kādam velnam viņš man vajadzīgs, šitenais sīvēns? Pirmām kārtām, no taukuma man uznāk grēmas, kad es to saēdos, bet otrām kārtām, ko es viņam tagadīņ grūstu iekšā, ja man pašam tikai pāris rieksas miltu pie dveseles? Viņš tūdaļ badā nosprāgtu un ar savu kvieksānu man sirdi pa muti izrautu. Turklāt tāds rüksis ir vārgs lopiņš: tad viņam piemetas purnam visādas sērgas, tad atkal tamlīdzīgas kolēras gāž no kājām. Aplaidies ar tādu nešpetni un gaidi, ka rit, ja ne šodien, tas nosprāgs. Un arī smirdoņa pa visu sētu, rauj vai dvašu ciet, bet bez viņa — visapkārt tīra elpošana, smaržo zālīte, dārza saknes un citādas tamlīdzīgas brīvdabas kaņepes. Pārlietu man, grēka gabalam, patik tīrīgs gais! Lai viņš trejkārt nolādēs, šitāds sīvēns jebšu arī rüksis, ka man viņa dēļ jāuzņemas visādas mocības un spīdzināšanas! Bet tā pa sētu staigā divas spodras vistīņas un ar tām akurāts gailītis, mums ar vecu savā mūžā būs gana ar šiteniem lopiņiem, lai jaunie dzenas pēc bagātības, bet mums pēc visādām mantībām gaužām nava nekādas vajadzēšanas. Arī Makaruška izteica man savu atzišanu, sacīdams: «Tu, vecotev, esi kļuvis tīrasinīgs proletāriētis un pareizi dariji, ka atsacījies no visāda sīkpašnieciskuma.» Bet es viņam uz to ar aizgrābīgu nopūšanos atbildēju: «Skatīties par proletārieti, rasi, ir tikama lieta, bet visu mūžu katru mīļu dienīņu nikt pie kvasa un liesiem kāpostiem gan nepiekritu. Dievs ar visu proletāriātu, bet, ja uz izstrādes dienām nedos gaļas jebšu, tā sacīt, taukumiņu par valga tiesai pie kāpostiem, tad es ziemas cēlienā gaužām vienkārši vāru kājas atstiept. Un kāds labums tad man no proletārieša goda? Uz rudens pusīti palūkošos, kas man atlēks no izstrādes dienas, citādi tūdaļ atkal pārsviedīšos pie sīkpašniekiem.»

Vectēvs Sčukars domīgi samiedza acis un jau skajā balsī ierunājās:

— Sodība par mūsu lielajiem grēkiem ir šitenā sajukusī dzīvošana! Viss iet pa jaunam, i apjēgt nav jaudas, pagriezieni pagriezienos, kā labs dancotājs riņķa dancī...

Viņš piesēja zirgus pie žoga, atvēra izčakstejušos vārtīņus un patiesa salmiņķa gausajā un svarīgajā gaitā pa ceļmalītēm apaugušo taciņu devās uz lievenēm.

Virtuvē bija pustumsa, istabas durvis aizvērtas. Vectēvs Sčukars nolika uz galda plakano, plācenim līdzīgo, nosmulēto naģeni un pātāgu, no kuras Trofima dēļ vairs ne uz mirkli nēšķīrās, palūkojās apkārt un katram gadījumam uzsaucā:

— Vecenī! Vai tu dzīva?
No istabas atskanēja vārpa balss:
— Knapi velku dzīvību... Gulšņāju kopš vakardienas, galvu pa-
ceļt nejaudāju. Sāp visas malu malīņas, spēka nemaz, un salstu tā,
ka ir zem kažoka nevaru atsilt... Būs piesities drudzis... Bet ko tu,
vecūksni, esi ieradies?
Sčukars plaši pavēra durvis un nostājās uz sliekšņa.
— Tūdaļ braukšu uz staciņu, iegriežos, lai ceļam kaut ko uzkostu.
— Kādā vajadzībā tu brauc?
Svarīgu izskatu pieņēmis, Sčukars sagluda bārdeli un it kā negri-
bīgi atbildēja:

— Nopietnā komandierējumā, braucu pēc mērnika. Davidova
biedrs saka: «Ja tu, vectētiņ, man viņu neatgādāsi, tad neviens cits
to neizdarīs.» Visam rajonam ir tikai viens mērnīks, bet man viņš,
šitenais Sportnijs, ir pazīstams cilvēks, aiz cienīšanas pret mani
noteikti brauks līdz. — Sčukars paskaidroja. Un tūlīt pārgāja uz pasvīt-
roti lietīšku toni: — Sameklē kaut ko ēdamu, nav laika kavēties.

Vecenīte vēl žēlāk ievaidējās:
— Ak tavu sūru nedienu! Ar ko lai es tevi ēdinu? Neko šodien
neesmu vārijusi, krāsns nav kurināts. Ej noplūc dobē gurķīšus, pa-
grabā ir rūgušpiens, kaimiņiete vakar atnesa.

Vectēvs Sčukars noklausījās savas uzticīgās laulenes vārdos ar ne-
slēptu nīcinājumu un beigās aizkustināti nosprauslājās:

— Svaigi gurķīši ar rūgušpienu? Tu esi galīgi jukusi, vecā astro-
lobija! Ko tu — laikam gribi, lai es visu savu autoritāti pazaudēju?
Tu taču zini, ka es ar vēderu esmu parlieku vārgs, no tāda ēdiena man
ceļā uznāks skrejamā reize, un ko tad es staciņā iesāksu? Biksēs rokā
nēsāšu, vai? Es no ērzelēm i soļa atiet nedrīkst, bet ko tad man
atliek darīt? Pēdējo autoritāti turpat uz ielas pazaudēt! Pazemīgi ten-
cinu! Vico iekšā patī savus gurķīšus un gāz virsū rūgušpienu, es tā-
dā riskierēšanā neielaižos! Man nav nekāds nieka amats, pašu Davi-
dova biedri vadāju, un riskierēties ar taviem gurķīšiem man nepie-
stāv. Vai tu apjēdz to, vecā aprobācija?

Sagrabējusi koka gulta aizdomīgi iečikstējās, un vectēvs Sčukars
tūlīt saausījās. Viņš nebija vēl paguvjis izsacīt līdz galam savas pamā-
cības, kad pēkšņi ar viņa veču notika apbrīnojama pārmaiņa: žirgti
viņa pielēca no gultas un sašutumā un apņēmībā iesprieda rokas sā-
nos. Nule vēl tik vārgā balss ieskanējās gandrīz vai metāliskā spožu-
mā, kad viņa, saburzīto galvas lakatiņu mundri saņus paraudama, te-
runājās:

— Bet ko tu, vecais sakārnī, gribi? Lai es tevi ēdinu ar kāpostiem
un gaļu? Jebšu arī pankūkas tvaicētā krējumā iekārojīs? Kur es visu
to rāušu, ja tev pieliekamajā nekā cita nav, kā tikai peles un tās pa-
šas sprāgst badā! Un cik ilgi tu mani gānīsi visādiem netīkiem vār-
diem? Kas es tev par astrolobiju vai aprobāciju? Makarka Naguļnovs
uzkūdiļis lasīt visādas negantības, bet tu, vecais ģeķi, vēl prēcājies!
Esmu godīga sieva un godīgi ar tevi visu savu mētieša mūžu nodzi-
vojusi, bet tu, slienainā āža bārda, nezini, kādiem vārdiem vecuma die-
nās mani nozākāt!

Saruna pieņēma negaidītu, Sčukaram draudīgu pavērsienu, tāpēc
viņš nolēma atkāpties druku tālāk virtuvē un, atmuguriski veikli
atpakaļ virzīdamies, samierinoši ierunājās: — Nu, pietiks, pietiks, ve-
cenī! Tā nav nekāda lamāšanās, bet zinātniski mīlināmie vārdiņi.
Tas alga viena: «sirdspukīte mana» vai astrolobija... Jebšu prastā
valodā sakot «drostaliņa dārgā», bet pēc grāmatām iznāk aprobācija.
Dieva vārds, es nemelšos, tā stāv rakstīts biežajā grāmatā, ko Maka-
ruška paskubināja lasīt, pats savām acīm redzēju, bet tu, pikls zina,
ko sagudrojuši. Pavej, ko nozīmē tava analfabētisma pilnīga likvidie-
rēšana! Mācīties vajag, rau, kā es mācos, tad arī tu jaudāsi gāzt ārā
jebkuru vārdu ne sliktāk par mani, fakts!

Sčukara balsij piemita tāds pārliecības spēks, ka vecā atdzisa, taču,
vēl aizvien pārbaudoši virā ielūkodamās, ar nopūtu sacīja:

— Pārāk vēlu man mācīties, un nav arī nekādas vajadzības. Arī
tev, vecais ērm, derētu runāt savā valodā, tā jau ļaudis smejas kā par
istu plānprātīgu.

— Otram smej, pašam tiek. — uzpūlīgi noteica vectēvs Sčukars,
taču mitējās strīdēties.

Nelielā rūgušpiena bļodiņā viņš ilgi un rūpīgi drupināja sazedēju-
šas maizes gabaliņu, ēda lēnām, ar patīku, bet pats, loģā lūkodamies,
domāja:

«Kāda velna pēc man steigties uz staciņu? Kad cilvēkam pienākusi
mirstamā reize un viņu vajag svaidīt un ēdināt ar svēto vakarēdienu,
tad jāsteidzas. Taču Sportnijs ir mērnīks, bet ne pops, un Davidovam
miršana nenāk ne prātā, kāpēc tad man skriet kā uz blusu ķeršanu?
Viņā saulē visi nonāksim, pēc nāves pagaidām neviens rindā nav gai-
dījis... Tāpēc izbraukšu tagadīn no ciemata, nogriežīšos kādā gra-
viņā, lai mani nelāga acs neredzētu, un kādu strēķīti nosnaudišos, bet
zirgi pa to laiku varēs zālīti aplūkāt. Vakara cēlienā iebraukšu Dub-
cova brigādē, Kuprijanovna noteikti pacienās mani ar vakariņām,
bet naktī, pa vēsumiņu, laidīšos tālāk uz staciņu. Bet, nedod dievs,
ja to uzzinās Davidovs, pateikšu viņam skaidri un gaiši: «Izdeldējiet
šiteno trejkārt nolādēto āzi Trofimū — tad es ceļā negulešu. Augu
naktī viņš man blakus drasē pa sienu pantu, kāda tur cilvēkam gūle-
šana? Gatavais negals, un vairāk nekals!»

Ielīksmots no patīkamās izredzes paciemoties pie Dubcova, Sčukars
smaidīja, taču arī šeit veča pamanījās izjaukt viņam labo omu.

— Un ko tu gremo kā tūzības ķerts? Ja tevi sūtījuši, tad nekēpājies
kā vabole mēslu čupā, bet brauc žiglāk. Un izmet no galvas muļķīgos
grāmatu vārdus, lai savu mūžu es tos vairs nedzirdētu, citādi noslā-
nīšu ar biguli, acs vai galva, to tu liec arī auss, vecais spoks!

— Katrai mīlnai divi galī, — vectēvs Sčukars neskaidri noburk-
šķēja.

(Turpinājums sekos)

INTERESANTI FAKTI

«Zvaigžņu čuksti»

Padomju Antarktīkas ekspedi-
cijas «Informācijas bijetenā» ir
interesanta piezīme.

«Dauzi ceļotāji polārajās ze-
mēs novērojuši divainas parādī-
bas — skaidra sala naktī elpojot
dzirdama viegla čabona, bet ap
seju sabiezē miglas mākonītis.
Parasti šādas naktis nav nedz
vēja, nedz makoņu, un zvaigžnes
mirgo sevīski spīgti. Tāpēc po-
lārpētnieki dažreiz šādu parādī-
bu dēvē par «zvaigžņu čuk-
stiem».

Centrālajā Antarktīdā ledainas
miglas vērjamas diezgan reti.
Kā zināms, lai šādas miglas ras-
tos, zemes atmosfērā jābūt daudz
mitruma un sublimācijas kodo-
liem. Gaisā šeit mitruma ir pavi-
sam maz, un svešās daļiņas, kas
veidotu sublimācijas kodolus,
kontinenta iekšējos rajonos ne-
var rasties.

Tāpēc sevišķi interesi izraisa
miglas rašanās, kļūdot gaisā
sublimācijas kodolus. Piemē-
ram, par sādiem kodoliem var
būt gazu vissīkākās daļiņas,
kas rodas, darbojoties iekšējās
motoram. Stacijā «Vostok-I»
skaidrā sala laikā no dīzeļa iz-
pūtēja caurules vienmēr virs
sniega stiepjas miglas strēle.

Stācijas rajonā raksturīgi tas,
ka lēna dienvienustrumu vēja
laikā miglas mākonis stiepās uz
ziemeļrietumiem. Miglas strēle,
attālinoties no stācijas, paplaši-
nās un it kā nopūst pa plato no-
gāzi, izžūdot no apvāršņa.

Tādu pašu ainu var novērot,
traktoru vilcienam virzoties pa
plato. Rāmā, skaidrā sala laikā
aiz vilcēja paliek plata miglas jos-
la, kas nosēžas uz sniega.

Stacijā «Vostok-I» stiprā salā,
sevišķi polārajā naktī, kad gaisa
temperatūra nokrītās zemāk par
60 grādiem, migla rodas pat el-
pojot. Rāmā laikā dzirdams, kā
izelpojot čaukstēdami izplūst ga-
raiņi, kas momentā sasalst un
rada ap sevi nelielus miglas mā-
konītus. Šajā gadījumā kondē-
sācijas kodoli ir ūdens pi-
lītes, kas rodas cilvēkam elpo-
jot. Nokļuvušas aukstajā gaisā,
ūdens pilītes acumirklī sasalst,
un uz ledus kristāliņiem, kas ro-
das šādā veidā, nosēžas gaisā
esošais ūdens tvaiks.»

Vai Pastērs klūdijs?

Liekas, ka Pastērs uz visiem
laikiem pierādījis: tikai dzīvība
var radīt dzīvību un dzīva ma-
tērija nevar rasties no nedzīvas.
Tomēr pēdējā laikā biokimīki,
kas nodarbojas ar dzīvības iz-
ceļšanās problēmu uz Zemes,
sākuši apstrīdēt Pastēra atklāju-
ma pareizību. — Nav izslēgts,
— viņi saka, — ka dzīvība ir
radusies kā ķīmiska nejaušība,
kas pilnīgi iespējama ģeoloģisko
ēru daudzpakāpju maiņā. Ipatnē-
jā buljonā, kas sedza pasauli tās
sākuma posmā, varēja izveido-
ties virusam līdzīga molekula ar
reģenerācijas spējam. Ir iespē-
jams, ka visas dzīvības formas
cēlušās no šīs pirmatnējās «ne-
jaušības».

Ratgeras universitātes zinātnie-
ki izvirzīja drosmīgu hipotēzi:
ka mūsdienu virusi arī nesen iz-
cēlušies «pašradīšanās» ceļā.
Dažiem elementāriem organis-
miem šis process notiek arī paš-
reiz. Pirmie virusi pasaulē evo-
lūcijas ceļā attīstījās līdz aug-
stākām dzīvības formām, bet
mūsdienu virusi veidojas no jau-
na.

Pašradīšanās kļuvusi vieglāka,
pateicoties sarežģītai organiskai
videi, kas pašlaik valda uz Ze-
mes. Atpērnīsimies angļu astro-
nomu izvirzīto «nepārtrauktas
radīšanas» teoriju, kas apgalvo,
ka katru mirkli telpā rodas
ūdenraža mikro.

Pērles un zemestrices

Zemestrīču rezultātā, kurās no-
tikušas Klusajā okeānā, Japānas
uzņēmumi, kas nodarbojas ar
pērļu zveju, cietuši milzīgus zau-
dumus. Izrādās, ka pērles
neiztur satricinājumus. Augstie
viļņi iztraucēja viņu normālo
dzīvi, kā arī vairošanās procesu.

Magnētiskā kuģu piestātne

Hamburgas inženieris Gross iz-
gudrojis un realizējis automātis-
ku elektromagnētiskas kuģu pie-
stātnes sistēmu, kas domāta ku-
ģiem ar nelielu tonnāžu. Spēcīgu
elektromagnētisku pievelk kuģus
piestātnei un notur tos. Šāda
sistēma ir ļoti ērta upes un
ezeros.

Senās Indijas medicina

Kazaņas universitātes zinātnis-
kajā bibliotēkā glabājas 1836.
gadā Kalkutā izdotā, Sruta ap-
strādātā Indijas senākas medicī-
nas manuskripta «Zinātne par
dzīvību» divsējumu kopija. Tā
liecina, ka jau pirms trīs tūksto-
šiem gadu senajā Indijā medicī-
na sasniegusi ievērojami augstu
pakāpi. Piemēram, grāmatā rak-
stīts par 127 ķirurģijas instru-
mentiem, kas lietoti, izdarot ope-
rācijas. Jau senatnē Indijā ārsti
veikuši plastiskas operācijas —
audu pārstādīšanu. Ārsti izdarī-
juši pat tādas operācijas, kuras
vēlāk nosauca par ķeizargriezīe-
niem. Lūk, kā senās Indijas ār-
sti sašūva zarnu rētas: ārsts, sa-
licis kopā rētas malas, deva tās
kost īpašām skudrām, pēc tam
skudru rumpjus norāva, bet gal-
vas ar cieši sasplestiem žokļiem
arvien vēl saturēja rētas malas,
un audi ātri saauga.

Grāmatā sīki aprakstīti vairā-
k nekā 700 dažādi ārstniecības
līdzekļi, kas iegūti no augiem.
Daudzus no tiem sekmīgi lieto arī
mūsdienu medicīna.

Automobilis - fotografs

Līdz šim neviens laikam nebūs
redzējis automobili-fotografu.
Bet, izrādās, šāda mašīna ir. Jau
notikusi tās sekmīga pārbaude.
Drīzumā mašīnas fotografus
izmantos autoinspekcija.

Pie parastās milicijas «Pobe-
das» priekšējā stikla labajā pusē
būs piemontēti divi fotoaparāti.
Vajadzības gadījumā milicijas
darbinieks tikai piespiedīs pogu,
un uz fotolēnas tiks uzņemts pil-
nīgi viss, kas notiek mašīnai
priekšā. Vienlaicīgi speciāla lēri-
ce fiksēs braukšanas datumu, lai-
ku, kad fotouzņēmums izdarīts,
kā arī neatļautu ātrumu. Uz au-
tomašīnas jumta uzstādīts tāds
projektoris, ar kura palīdzību va-
rēs fotografēt kā naktī, tā arī
miglainā laikā.

«Brīnumainais» stikls

Vācijas Demokrātiskajā Re-
publikā izstrādāta tehnoloģija
jaunam, līdz šim vēl neredzēta
veida stiklam. Šis stikls spēcīgi
saules staru iedarbībā kļūst pie-
na balts un necaurredzams, bet,
saules gaismas intensitātei samā-
zinoties, atkal iegūst sākotnējo
izskatu — ir pilnīgi caurspīdīgs.
Jaunā veida stiklu lietojumā
celtniecībā, kā arī rūpniecības
gaismas aļļu izbūvē.

APAKŠVIENĪBAS SĪFERS "JŪRA"

V. KURANOVS,
M. MENŠIKOVS.

N. Zvirbuļa zīm.

— Klausieties kaujas pavēli!
Viņi stāvēja cits citam blakus: komandieris vecākais leitnants Aleksandrs Kolosovs, izlūki — ierindnieks Vladimīrs Kirjanovs, ierindnieks Jānis Koļeda, jaunākais seržants Georgijs Kuzņecovs, vecākais seržants Georgijs Borisovs un vecākais seržants Fjodors Luškina.

— 1943. gada naktī uz 1. decembri jāpāriet frontes līnija rajonā...

I

Pievakarē virs Nesčedras ezera brāzmaini iešalcās vējš. Tas trieca gaisā ūdens vērpētes, dzina nemierīgos, saputotos viļņus.

Drīz vien lietus sāka gāzt kā ar spainiem. Kad visi seši izlūki izlida no zemās zemniņas, pāri viņu mugurām triecās ledus aukstās lietus šaltis, un ziemas mēteļi samirka, kļuva daudzreiz smagāki. Samirka arī mugursomas un to saturs.

Pavadoņi atdzina divas zvejnieku laivas. Grupas «Jūra» izlūki izvietojās tajās, un satrupējušās laiviņas, ieurbjoties ar smailēm viļņos, atīrās no krasta.

Tumsa kļuva aizvien necaurredzamāka. Brižiem airētāji un stūres vīri melnajā miglā pilnīgi zaudēja telpas izjūtu. Tikai lietus bunošana un viņu šļaksti atgriezta viņus īstenībā un atgādināja, ka priekšā jābūt krastam, kur vēl dienā bija pamanīta ienaidnieka ložmetēja ligzda, no kuras jāturas pēc iespējas tālāk uz kreiso pusī.

Spalgi noskanēja šāvieni. Slīpajā lietus pilienū gāzmē traucās augšup žilbinoši spilgtā apgaismes raķete, ko ieskāva varavīksnes oreols. Laiviņu slāpajās grīdās, ūdenī, izlūku acis iedzalkstījās ugunīgas atmīrgas.

Cilvēki sastinga. Gaisā uzlidoja vēl viena spoža un šnācoša apgaismes raķete. Un šķita — tūlī tūlī ienaidnieka krastā ieriesies ložmetējs un, izvijoties un mēģinot cīta citu apdzīt, preti izlūkiem trauksies nāvi nesošo ložu trases. Taču — pretinieks klusēja.

Laivas, inerces dzītas, slīdēja uz priekšu. Neliels grūdiens. Lūstošā ledus skrīpstī...

Nogaidījās dažus mokoši ilgus mīrkļus, Kolosovs padeva norunāto signālu un, satverot rokās automātus, grupa izlēca uz piekrastes ledus. Lietus izēsts, tas stiepti nobriksēja un ielūza. Izlūki uzgūlās tam ar krūtīm, lauzā to ar elkoņiem un, līdz vēderam brienot ūdenī, steidzās uz krastu, kas varēja dot kaut nelielu aizsegu, ja sāktos kauja.

Zeme. Seši cilvēki slīdēja pāri neredzamajiem pauguriem, gāja vai, pieķeroties krūmu kailajiem zariem, līda uz priekšu aizvien tālāk un tālāk.

Un tikai tad, kad viņi atz nogāzes ieraudzīja ugunsgrūtu, telteni un vācu kareivjus, kas sildījās pie uguns, izlūki saprata, ka grupa ir jau šķērsojusi pretinieka priekšējās līnijas.

...Dienas mijās ar naktīm un naktis ar dienām. Izvairoties ceļus un apdzīvotas vietas, grupa virzījās pa purvainiem mežiem aizvien tālāk no frontes. Reiz, apstājoties atpūtā, komandieris pavēlēja Borisovam sastādīt pirmo šifrēto ziņojumu «centram»:

«Naktī uz 1. 12. nokļuvām ienaidnieka aizmugurē. Turpinām virzīties uz rietumiem. Jūra.»

Beidzot desmitās dienas pievakarē, veikusi apmēram 150 kilometrus, grupa sasniedza Latvijas republikas robežu dienvidos no Zilupes. Tur atradās latviešu partizāņu brigāde.

*

Partizāņi bija neizpratnē, kas tie par cilvēkiem, šie seši jaunatnācēji. Brigādes koman-

dieris tos nosauca par «savejiem», bet kāpēc tad tie izvairās no kaujas operācijām, negrib ierakstīties nevienā rotā? Vai tiešām zaķspaltas? Neliēkas gan. Reiz, nokļūstot pretinieka ielenkumā, viņi neizbijās šāvieni.

Rotas mēģināja štābā ierunāties, ka tām trūkst cilvēku, bet — «papildinājums» jau bija pazudis nezināmā virzienā.

Tiesa, vēlāk klīda valodas, ka, izpildot brigādes komandiera pavēli, sešnieku aizveda uz kādu partizāņu konspiratīvu dzīvokli. Baumas apstiprināja arī pats dzīvokļa saimnieks — jā, bija gan pie manis. Uzvedās klusi, no mājām neizgāja. Padzīvoja mazliet un pēkšņi pazuda.

Patiešām, grupa «Jūra» kādu laiku dzīvoja konspiratīvajā partizāņu dzīvoklī. Tikal te gan saimnieks kļūdījās, apgalvodams, ka izlūki «sēdēja mājās». Viņš neredzēja un nezināja, ka Kolosovs katru dienu vakaros aizgāja. Pat grupas locekļi nepateiktu, kur bijis viņu komandieris, ar ko saticies. Tā jau pie izlūkiem pieņemts — lai izvairītos no vispārējās neveiksmes, tad operācijas konkrētie fakti zināmi tikai tiem cilvēkiem, kas šo operāciju realizē. Un vecākais leitnants Kolosovs, izpildīdams kaujas pavēli, veica operāciju, kuras uzdevums bija — nodrošināt Luškina un Kuzņecovu ar tādiem dokumentiem, lai tie pilnīgi droši varētu aizbraukt līdz Padomju Latvijas galvaspilsētai.

Varbūt bija arī vēl citi iemesli, kas Kolosovam lika noklusēt «Zilupes sagatavošanās operācijas» sīkumus. Acīm redzot viņš to uzskatīja par tādu, kas pārējos nevar neko daudz pamācīt, jo tā iecerēta un realizēta, balstoties tikai uz izpildītāja individuālām īpašībām. Jo katram izlūkam ir savi, tikai viņam raksturīgi līdzekļi un paņēmieni, kā ievadīt paziņanos ar attiecīgiem cilvēkiem, kā iegūt izlūkošanas informāciju. Šie paņēmieni bieži vien ir pilnīgi neatkārtojami.

Arī rakstveida atskaitē savai augstākai priekšniecībai Kolosovs ierobežojās ar šādiem teikumiem: «Man izdevās sadabūt dokumentus, kas dod tiesības braukt pa dzelzceļu, izziņu no gestapo priekšnieka par personas neaizskaramību, pagaidu un astoņgadīgu pasi... Ja Rīgā policija gribētu pārbaudīt... — tā, saskaņā ar vienošanos, saņemtu pozitīvu atbildi un raksturojumu par iztaujājamo no pagasta, kuru dokumentā esmu uzrādījis kā pastāvīgo dzīves vietu.»

Luškina un Kuzņecovs, apgādāti dokumentiem, atvadījās no biedriem un devās uz Zilupes dzelzceļa staciju. Taču izlūkus piemeklēja neveiksme. Īsi pirms viņu aiziešanas hitleriņu karaspēks uzskā ielu soda ekspedīciju pret partizāņiem. Tajā piedalījās 14 kājnieku bataljoni un artilērija. Ienaidnieks pilnīgi nobloķēja mežu stacijas pusē. Pat ar gestapo izziņu kabatā doties tieši virsū ienaidnieka kaujas pozīcijām būtu neprāts.

Tapēc, apstākļiem izmainoties, Kolosovs pieņēma jaunu lēmumu — četratā aiziet līdz Madonai un no turienes sūtīt Jāni Koļedu uz Rīgu, bet Zilupes rajonā atstāt Luškina un Kuzņecovu, lai tie saskaņā ar kaujas pavēli sekotu pretinieka transportam ar Rēzeknes — Idrīcas dzelzceļu un šoseju. Nekavējoties uz «centru» nosūtīja pieprasījumu, lai tas apstiprina šo plānu, un drīz vien sekoja apstiprinājums.

...Zilupes tuvumā dzīvojošais Aleksandrs Kravčenko vietējai varai un kaimiņiem pastāstīja, ka pie viņa ir dzīvoklī divi vecpuiši. Tie meklējot darbu.

Aprīnka policijas darbinieki sāka slepeni pārbaudīt atbraucēju personību un... saņēma no gestapo brāzienu, ka tie netic vācu okupācijas varas slepenā dienesta oficiālai apliecībai. Nebija vēl beigusies sarakstīšanās starp policiju un gestapo, kad «centrs» sāka saņemt Luškina parakstītos ziņojumus: «3. 1. 44. Zilupē izkrāva 30 vagonus muniācijas, kas glabājas stacijas noliktavās».

«No 2. līdz 8. janvārim caur Zilupi uz Idrīcu aizbrauca 21 ešelons, tai skaitā 133 vagoni ar dzīvo spēku, 387 vagoni muniācijas, 17 platformas ar artilēriju.»

«No frontes uz Daugavpili aizbrauca: 2. apardzes bataljons, 214. un 285. latviešu «brīvprātīgo» bataljoni, apakšvienība SD.»

Kravčenko irnieki pastiprināti meklēja darbu. Nebija tāda māja vai sādža, kas atradās dzelzceļa vai fašistu karaspēka daļu apmetņu tuvumā, kur viņi neierastos. Grūti, ļoti grūti tiem bija darboties. Vajadzēja novērošanas punktus, dzīvokļus, kur satikties, informācijas avotus. Bet aiz katra stūra slēpās naidnieks, un nīkna policijas režīma apstākļos iedzīvotāji bija kļuvuši nerunīgi, aizdomīgi, baidījās no provokatoriem. Un tomēr izlūkiem izdevās atrast vienkāršus padomju cilvēkus, kas brīvprātīgi, riskējot ar savu dzīvību, apņēmās sadabūt ziņas par pretinieku. Starp citu jāpiebilst, ka daudzi no šiem cilvēkiem ne reizi ne redzēja Luškina un Kuzņecovu, tikai zināja ka Padomju Armijai nepieciešamas ziņas, kuras uzzināt lūdza kaimiņš, radnieks vai sens draugs.

Luškina vadītās grupas sakari pamazām izpletās ārpus Zilupes dzelzceļa mezgla un tā apkaimes robežām. «Centrs» saņēma šifrējumu: «Ja vajadzīgs, pasakiet «Jūrai», ka do du dažas Rīgas adreses.»

*

Pa šo laiku grupa «Jūra» atkal devās uz rietumiem. Vairāk nekā divas nedēļas viņi gāja pa mežiem un purviem, pavadīja bezmiega naktis, iegrīma dienā īslaicīgā miegā uz salsušajiem cīņiem, saskrējās ar soda vienībām. Un atkal satikšanās ar partizāņu vienību, šoreiz gan pie pašas Madonas. Šī vienība nule kā formējās, tajā bija tikai trīsdesmitseptiņi partizāņi, ieskaitot komandieri — biedru Ratiņu.

III

Melnmatē istabene, nekaunīgām acīm, pasacīja, ka kaut kāds cilvēks vēlas runāt ar saimnieku. Arturs Rudzītis novilkā rītsvārkus, apģērba uzvalku un izgāja viesistabā. No mīkstā atzveltna piecēlās elegants vīrietis, gads trīsdesmit vecs, mazliet iesirms. Viņš sasveicinājās vācu valodā, nosauca savu uzvārdu, kas gan bija tik grūti izrunājams, ka Arturs tūlīt to aizmirsta.

— Esmu igaunis, — viesis turpināja. — Jūs droši vien jau esat dzirdējuši, ka pie Leningradas krievi sākuši lielu pretuzbrukumu. Vācu pavēlniecība uzskatīja par nepieciešamu izvest daļu iedzīvotāju no mūsu, kā saka, Estijas uz Latviju. Tādējādi biju spiests šķirties no savām lauku mājām un nokļuvu — Madonā.

— Ar ko varu pakalpot?

— O, neierados pie jums zēloties par savu izputināšanu. Mana zeme deva pieklājīgu ienākumu un man ir saglabājies šis tas skaidrā. Man stāstīja par jūsu lauku mājām, kā par vienām no vislīelākajām aprīnķi un kā par paaugstsaimniecību. Gribējās vienkārši iepazīties ar jums, iegūt jūsu prasmi saimniekot.

Igaunis izrādījās ne vien pats liels runātājs, bet prata uz klausīt arī otru. Sarunas norisa par visdažādākajiem tematiem. Varēja jaust, ka viesis ne gevišķi ieredz vāciešus, kas piespieduši viņu pamest īpašumu.

— Nīstu vāciešus, — sasarkstot Rudzītis pēkšņi sacīja. — Nīstu viņu valodu, kurā tagad abi runājam. Vācieši sešpadsmitā gadā nošāva manu brāli.

Viesistabā ienāca jauna sieviete — saimniekā sieva Elza. Viņa koķeti savilka lūpiņas.

— Dzirdu tikai bezgalgaras runas par saimniekošanu. Bet pilnīgi novārtā esat pamestuši sievieti.

Viņa uzvilka patafonu. Viesis iznesīgi palocījās un pa spodro parketu atzslīdēja dejojāju pāris. Pagriezies sāpus, Arturs Rudzītis sakņupis sēdēja pie galda.

(Turpinājums sekos)

Adīti džempēri

A

C

B

E

F

D

Džempēra A pagatavošanai vajadzīga pēc iespējas smalkāka vilnas dzija trijās krāsās. Piemēram: pamatkrāsa balta, pīnītēs balta ar zilu, starp pīnītēm krēsliskais adījums pelēkā krāsā. Džempēra rotājums redzams 1. adījuma paraugā, bet rakstu adītāja var izvēlēties pēc savas patikas.

Džempēra B rotājums redzams 2. adījuma paraugā. Kā veidot mezgliņus, redzams 1., 2. un 3. adījuma tehniskajā zīmējumā.

Džempēra C pagatavošanai ieteicams izvēlēties pēc iespējas smalkāku gaišas krāsas vilnas dziju. Rotājums džempērim novietots pie kakla un apakšējā malā. Tas redzams 3. adījuma paraugā.

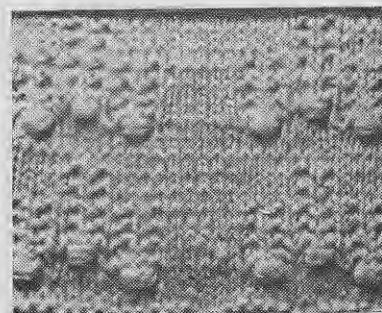
4. tehniskajā zīmējumā redzams, kā savstarpēji jāapmalna valdziņi. Ap kakla izgriezumu šūti robiņi.

Pašlaik moderni ir spilgtu krāsu joslaini un lieliem rakstiem adījumi. Zīmējumā D redzamo svītroto jaku var pagatavot no 3 līdz 4 krāsu dziju atlikumiem.

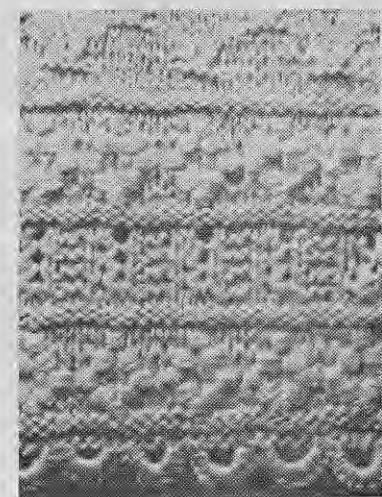
Sporta džempēri E var pagatavot no gaišas krāsas dzijas. Svīklainā adījumā adāmās džempēra daļas un cepuri var adīt no tumšākas krāsas dzijas. Rotājošais raksts redzams 5. zīmējumā.

Sporta džempēri F var pagatavot no divu krāsu dzijām. Rotājuma raksts redzams 6. zīmējumā.

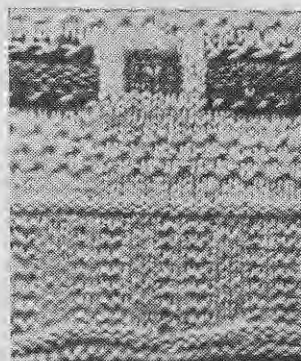
E. ROMANOVSKAS teksts un zīm.

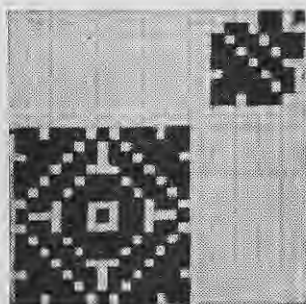
2. adījuma paraugs.

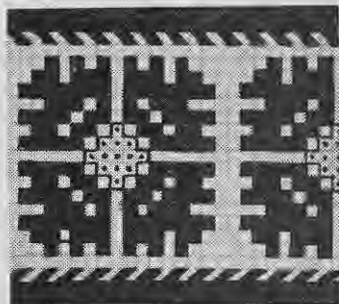
3. adījuma paraugs.

1. adījuma paraugs.

5. zīm.

6. zīm.

1. zīm.

2. zīm.

3. zīm.

4. zīm.

Lev, jaunatne!

M. ĶEMPES vārdi A. ZILINSKA mūzika

Tavi mati vētrāini plīvo,
Tavā elpā dzied pavasaris,
Tavās skaidrajās acīs dzīvo
Mūsu zvaigžņu mūžīgie stari.

Pledz.:
Jaunatne, ej dzīvei gaismu dod,
Jaunas zvaigznes iededziet,
Jaunatne, ej dzīvei plauksmi dod,
Jaunas straumes atraisiet.
Jaunatne, ej dzīvei spārnus dod,
Bezgalībā lidojiet.

Tavas plauksmainās rokas tiecas
It kā straumes pret darbu jūru,
Gaiva pārgalve nenolieces,
Arī dienu sastopot sūru.

Pledz.: Jaunatne, ej dzīvei...

Tavos soļos šalc spārnū vēdas,
Jo par sapni tu tālāk dosies,
Tavas gaitas mirdzošās pēdas
Čauri Visumam atstarosies.

Pledz.: Jaunatne, ej dzīvei...

Dzīvi, pacilāti

Solo
S.
A.
Tā - di ma - ti vē - trāi ni
pli - vo, Ta - vā el - pā dzied pa - va - sa - ris, Ta - vās
skaid - ra - jās a - cīs dzī - vo Mū - su zvaig - pu mū - žī - gie sta -
ri.
Dzīvāk
Jaunatne, ej dzīvei gaismu dod, Jaunas zvaigznes ie - de -
dziet. Jaunatne, ej dzīvei plauksmi dod, Jaunas straumes at - rai - siet. Jaunatne, ej dzīvei
spārnus dod, Bez - ga - li - bā li - do - jiet. - jiet. - li - bā li - do - jiet.

3. Beigām rit.

